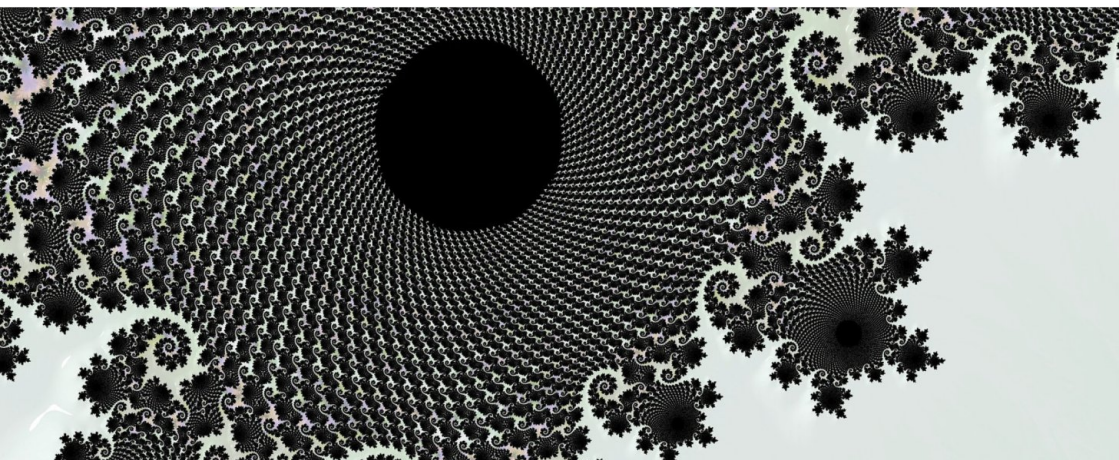

Městská knihovna v Praze

Svět jako vědomí a nic

Ladislav Klíma

Praha

2017

e-kniha

Městská knihovna v Praze

ůjčujeme:

knihy / časopisy / noviny / mluvené slovo /
hudbu / filmy / noty / obrazy / mapy

přístupujeme:

wi-fi zdarma / e-knihy / on-line encyklopedie /
e-zdroje o výtvarném umění, hudbě, filmu

ořádáme:

setkání s autory / přednášky / koncerty /
filmová představení / výstavy /
aktivity pro děti a jejich rodiče / čtení

www.mlp.cz

knihovna@mlp.cz

www.facebook.com/knihovna

www.e-knihovna.cz

Svět
jako vědomí a nic

Ladislav Klíma

Znění tohoto textu vychází z díla [Svět jako vědomí a nic](#) tak, jak bylo vydáno v Praze nakladatelem Otakarem Štorch-Mariemem v roce 1928. Pro potřeby vydání Městské knihovny v Praze byl text redakčně zpracován.

Text díla (Ladislav Klíma: Svět jako vědomí a nic), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), není vázán autorskými právy.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uveďte autora-Nevyžívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 6. 9. 2017.

OBSAH

PŘEDMLUVA	7
VŠEOBECNÉ	13
JEDNOTLIVÉ	38
A. PŘÍRODA.....	38
B. ČLOVĚK.....	62
1. VŠEOBECNÉ	62
2. JEDNOTLIVEC	71
I.....	71
II.	79
III.....	91
IV.....	98
V.....	113
VI.....	129
3. SPOLEČNOST	136

M. BITTERMANOVI

věnuje

– ne toto druhé vydání, ale knihu vůbec –

Ladislav Klíma

Předmluva

Určena skoro vesměs jen pro čtenáře, kteří neumějí číst, neboli ty, kteří čtou chvatně, tj. bezmála všechny dnešní čtenáře.

„*Svět jako vědomí a nic*“ byl uveřejněn 1904, ve 26. roce autorově. Jeho kniha nejbližší příští: „*Traktáty a Diktáty*“ vyšla 1922.

Nezbytně jsou mezi oběma nemalé rozdíly ba i jisté „rozpory“.

Většinou však jsou jen zdánlivé. Tak především zdánlivá je už „negativnost“ knihy první, její „nihilismus“, indiferentismus, „pessimismus“. Zde nutno přechystat si první oddíl Dodatku druhého k *Mé filozofické konfesi* (str. 189 mé knihy „*Vteřina a Věčnost*“), – jehožto místo je zde, ne tam.

A často ani zdánlivostí nelze nazvat, co je jen stupidním neporozuměním ze strany čtenáře a ještě stupidnějším přeceňováním čtenáře ze strany autora. – Tak např. ve „*Světě* atd.“ nevyskytuje se vůbec slovo Bůh;¹ – a ve spisech pozdějších čteš: „Má filozofie, správně teologie...“ A v hloubi je bohaprázdňý „*Svět* atd.“ knihou Boha-nejplnější, už proto, že jeho pojem „Vědomí“ totožný je zcela s Bohem, – s Nous, s Duchem, s Rozumem, se Smyslem, se Vše-vědovostí, a s nepodmíněnou Svrchovaností jeho „Nic“. Člověku však, tomuto zmetku šílenství, je příšerným způsobem slovo totožné s věcí – –

Tak tedy, jaký je vlastně poměr mezi pánem Bohem a autorem? Ecce: autor akceptuje Jej všude, kde jméno Jeho značí nejvznešenější Výši a Svrchovanost absolutní, hází bez milosti na hnůj všude, kde znamená nejhlubší smrad, hnilobu bez mezí: kde je výronem nejhnusnějšího otroctví a psovství. Ale Tertium non datur: buď značí *bůh* to nejnižší, nebo to nejvyšší, – nic mezi tím; sentence „*Traktátů*

¹ Ještě zajímavější je, že není tam slovo *já*, – v první knize prvního Egosolisty!

a Diktátů“: aut egosolista aut pes, praví totéž. Lidstvo znalo dosud boha jen ve smyslu druhém; kde až dodnes zaznělo „bůh“, začišelo z toho hrobově bez výjimky jen rabské klanění, hrbení, plazení se, ta nejvlastnější neřest člověka. Ten, jenž toto píše, první poznal Boha ve smyslu prvním; Boha, s nímž zcela totožné je *já*, tj. jsem *já*, *jsem* *Já*. Pojmy „bůh“ a „já“ povyšují se navzájem, chemicky sloučeny, do metabožského stavu...

Nic platné, autor patří Bohu a ničím není bez Něho, už proto, že jeho základní vlastnost: absolutní Vůle, je totéž co subjekt, Bohem zvaný. Není lepší illuminace lidstva a jeho idiotské bédnosti než strašlivá konkluze Havlíčkova epigramu: Bůh, jsa sám Bohem, je bez Boha; – nemám to, čím jsem, – zatím co jedině *toto* mám; – Bůh je nutně něco mimo mne, něco nutně nade mnou, něco, před čím dlužno se jen plazit, neboť *ovšem* je lidstvo pouze hrstkou smradu... Nic platné, autor patřil Mu, i když psal „*Svět* atd.“ Slovo Bůh bylo mu tenkrát ve hloubi nádobou, kterou nedovedl dosud ničím patřičným důstojně vyplnit, – k jedinému důstojnému nápoji: k čírému líhu *Egosolismu*, nebyl dosud zralý; i hodil raději starý pohár do kouta, než aby jej plnil starými lidskými slivkami... – Ale i dnes, platné nic, nezahodil ze samé zbožnosti kráter ten, ač choval (totiž ten kráter) v sobě odjakživa jen hnojnice, – z nichž nejhustší byl pantheismus, a ač, právě proto, snad, sám je z materiálu dosti smrdutého. Odpornější fónetikon, než je „bůh“ při tak malém rozsahu, je sotva představitelné. *B* a *ch* jsou vedle slizu dvou, tři souhlásek měkkých konsonanty nejhнусnějšími, *ů* nejsprostším vokálem. Zabučení volá; aby bylo dokonalejší, udělal lid z Boha pámbů, a budiž navrženo, aby se říkalo „pozdrav tě bů!“ Genius české řeči, vše zhyzdující, zde triumfuje. Právě zde, kde jde o to ze všeho nejvyšší! ... Děje se to beze všeho špatného úmyslu: české ucho pociťuje nesporně tyto šerednosti jako něco spanilého a projevuje jimi svou něžnost jako ochočené prase, kladoucí člověku na klín rypec, kterým právě rylo v lejnech. – Toto pojmenování má v sobě něco mystického, co vrhá na českou psychu mocnější světlo než cokoli oficiálního; proto také se o tom nepíše. Např. je možno, že po tisíciletí puch, vanoucí ze zvuku „bůh“, nevytvořil hnus i k věci takto nazývané? možné, že by se bylo

nezrodilo specifické *taedium Dei*, tedy, v poslední instanci, přece jen *taedium sui*, jakožto základní česká vlastnost...; je zde, jako všude, ostatně *circulus*: slovo vzbudilo hnus ke věci, ale současně vytvořil hnus ten hnusnost fonetickou... Lipany, Bílá Hora atd. nacházejí snad vysvětlení své v tomto hnusu před Bohem, hnusu před sebou. Avšak neméně významné a důsažné by bylo, kdyby chrchlavé zabučení to hnus ke věci přece jen nebylo vyvolalo. Sotva se autor odvažuje připustit možnost něčeho tak paradoxního, – ani jednou v životě nestalo se mu, aby při vyslovení ve zvuk proměněného smradu toho nebyl měl povážlivý pocit v žaludku; vskutku! je chráněn před přestoupením druhého paragrafu dekalogu! Než, připuštěno přece, – knihy bylo by třeba k pojednání o konsekvencích! ... – Komu se to vše může zdát přehnané a směšné, je *Sauhund*. – Avšak, – co platno vše to, – spisovatel bučí i teď ještě, chce-li vyslovit své *Sanctissimum* a *Carissimum*. Pokusy jeho, vystačit se slovy jinými, ať starými nebo nově stvořenými² nebo cizojazyčnými, neměly úspěch. Vždy zůstalo cosi podstatného nevyjádřeno; jako by chyběla – duše; lepší pořád duše sebesmrdučejší nežli žádná. Platno nic: *Tu nos fecisti ad Te et cor nostrum inquietum est, donec requiescat in Te*: Augustinus: vždy bude Otrok pojídat lejna Pána svého a je především; a vždy promění je démantový zrak Volného v nadsluneční Zář. –

Ale i po tomto výkladu zcela jistě zdvihne milovaný čtenář ustaranou hlavu a proneše: „Tak teda věří vlastně ten pisák v Boha čili nic? Kdyby věřil, nemohl by se tak *rouhat*.“ – Neboť jsou věci, které lidstvo věčně neuzří; neuzří, protože uzříti nechce; nechce, protože nemůže. Má, ubožátko, riskovat náhle zešílení nebo smrt, kdyby se mu v zrcadle na místě vlídné psoopičí tváře zjevila jedné noci černá, nejhnusnější, nejhrůznější příšera z pekel –?

* * *

² Nemluveno tu o abreviatuře *S.*, o níž řeč ve „*Vteřině a Věčnosti*“, která však není nic pro knihu, tím méně pro hovor.

Často je Midovým soudem už otázka, která ze dvou věcí je lepší; už soudit vůbec znamená ponejvíce soudit male, nízce, těsně, špatně; plyne už z toho, že pojmenování logických pochodů vzato z prasečiny právnictví; ten šimpanz bude soudit! ať už svého spolušimpanze, nebo myšlenkové vztahy! ... Do omrzení bude se jednou, po časech, číst např.: „*Svět* atd.“ je lepší než celá pozdější autorova produkce: ta je jen osudným zablouděním na nejstrašnější ze scestí... Nebo i naopak: Klíma, toť egosolismus, „*Svět* atd.“ není ještě nic, není to Klíma, je to teprve on jako housenka. Tázat se, co je cennější, zda „*Svět* atd.“ či „*Traktáty a Diktáty*“, je skoro totéž, co otázka: co je víc: parallaxa nebo Zend Avesta?

Tolik však možné přesto říci: kdežto ve svých novějších skriptech autor stojí: je samostatný, našed sebe, ve „*Světě* atd.“ namnoze *sedí*, – opírá se polosedě, polostojí; – o jednostranný kult síly např.; o předsudky, zvané génus, o Nietzscheho, o Napoleona. Srovnáno s jakýmkoli literárními produkty: s jejich skoro všeobecnou *naprostou* závislostí od lidského-opičího, je polosedění to v hloubi skoro neviditelné. Ale již se hlediska „*Traktátů a Diktátů*“ jeví se leckde něčím ukrutným... – Naproti tomu je „*Svět* atd.“ prodělanější těsto, je propracovanější než pozdější opera a opuscula. Má vzácnou, převážnou přednost: byl psán beze spěchu. beze zření k tomu, kdy bude napsán: lhotejno bylo, zda za dvacet neděl či dvacet roků. Řekne-li si spisovatel jen: tento článek musí být hotov do půl roku, je už, přísně vzato, práce jeho nádenictvím, žurnalistikou. Co je žurnalismus? Otročení publiku a času; co tvoření, jaké má být? Hra! – Hra s myšlenkami a se sebou, i s publikem i s časem; ignorování publika a času někdy, jindy znásilňování obou...

Autor měl vždy rozmar, najít si kritérium literární ceny, všude platné, neklamající, drakonicky lakonické – takovou praktickou příručku pro sebe a každého. S výsledkem chudým, ale přece nějakým. Shledal, že nejlepší pořád je zde parole „*Způsobnost*“: že stupeň způsobnosti odpovídá u každé knihy stupni bezcennosti. Způsobnost: hodnost, dobrá vychovanost, krotkost, poslušnost, mravnost, psovsčnost, – bodrost, dobrost..., toť vlastní neřest duchovního života, jeho

nicotnost a hnutí jeho, jeho lepra a smrad a špína a faex. Údaje toho smradoměru jsou vždy přesné a neomylné, jen musí být jeho sondy, soudy vrhány dosti hluboko, podlehnout nesmí se sterým sirenním záludnostem. Co je nejtěžší? To nejjednodušší; a to nejlehčí; nejdražší platí se za to, co cenné nejméně; lakoničnosti dojde se jen obšírností nejrozbředlejší; nejklikatější křivkou je přímka. Být vědomě, chtěně neřestným, způsobným může znamenat: být andělsky čistým, ctnostným a božsky volným. A který je nejodporněji nejkomičtější typ? Revolucionář, ať se tomu už říká Mazzini nebo Ibsen, Lasalle, Bakunin či Luther: dobře popatřeno, vesměs hošíčkové, kteří by byli museli z mravního chování dostat „vzornou“, nebýt kantor: lid blbcem.

* * *

„Bud' je o sobě „zevní svět“ vědomím, nebo o sobě vůbec není“: tak přibližně ve „Světě atd.“, str. 26, ř. 16. Ponování a projednávání těchto dvou *possibilit* je hlavním obsahem autorovy metafyzické produkce. Na první spočívá „Svět atd.“, další díla na druhé, tj. na Egosolismu. O smíření obého zjevně dosud nepokuseno. Ve „Světě atd.“ je *possibilit* druhé věnován jen odst. 11, str. 24. Autor ji nechal tam jen předstoupit, dosti nahou a velmi svůdnou, poplácal si ji velevlídně, aby ji, dračici divou, hned zase propustil a v knize samé už znovu nezavolal, vrhnuv se v náruč *possibility* první: holky mírné a ctné... „Egosolismus“ zůstane „nám“ otevřenou otázkou“, toto „na shledanou“ je pouze příslibem dalších knih... To však skoro nikdo nepochopil, každý vidí už i ve „Světě atd.“ „solipsismus“ – ovšem, lidé vidí jej i ve Stirnerovi, ba i v Karolíně Světlé...

Než, bud' si vina čtenářova jakákoli, je hanebností vidět ji pouze stále na něm. Ničím není proti zhovadilosti, s jakou autor stále čtenáře trauje: k žákům první obecné mluví jako k oktávánům, a i pak hází své ješitné prorocké, hieratické, lakonistické mánii v oběť chápateľnost, vycházení vstříc, všelikou paedagogiku; a posléze píše svým 6letým usmrkancům, nadává jim jako špaček, pohlavkuje je a kopaje, samé pětky... Fuj!

Však dost! – V tomto 2. vydání nezměnil principiálně ani slovo ani hlásku; nekorigoval by ani pravopisně ani „kobilu“ –, chyba myšlenková není méně důležitá než ortografická, ale chyb myšlenkových jsou zde a všude myriady; a myšlenka sama je chyba.

Svým výkladem o dvou possibilitách provinil se už vlastně proti principu: nic na knize neměnit, nepřidávat a neubírat, neopravovat, – *tedy* i neobjasňovat a neusnadňovat. A celá tato předmluva je takovýmto proviněním. –

Ladislav Klíma

Leden 1928, Praha

VŠEOBECNÉ

1.

Odkud filozofie vyjde, je lhostejné: – Nepopíratelná základní pravda není, protože není „první příčina“: kauzalita je podstatou svou nekonečná, tedy nesmyslná, logika alogická, svět bludný kruh, každé odůvodňování jeho *ὕστερον πρότερον* (*hysteron próteron*)... – Jako začátek kruhu je i pravda všude a nikde. Základní filozofické poznatky jsou dvojaké povahy, – zároveň pravdivé a lživé. Filozofovi netřeba se obávat, aby si neodporovaly: odporují si vesměs! Vnášet do podstatně alogického předmětu logiku je alogické –: – Proto je *systematické* budování filozofie „pochybenou tendencí“.

* * *

Filozof může pouze na svůj předmět vrhnout několik paprsků: – chce-li být *úplný*, stane se pouze afektovaný. – Existuje logika přirozená a *umělá*. Ona bytuje v každé jasné myšlence; nesmí být hledána, – jinak najdeme logiku umělou, která je právě tak ošklivá jako její sestra krásná. Zdrojem umělé logiky je chorobně vyvinutý smysl pro pořádek; – ale přílišná pořádnost je jen druhem nepořádnosti a horším všech ostatních. Panství umělé logiky je daleko větší, než se má za to: umělá logika je nemocí lidského ducha vůbec; – i největší hlupák je jí stížen; celé naše myšlení je jí pokaženo, – polovina myšlenek jí udušena, zploštěna, zkrivena; je jednou z příčin, proč největšímu počtu lidí schází zdravý rozum a smysl pro pravdivé; – proč učenci jsou největšími hlupáky; je matkou „souvislého způsobu psaní“, a 99 procent všech knih nemohlo by se odvážit na světlo, kdyby nebylo přikryto jejím pláštěm; většinu hříchů filozofie má na svědomí pod jménem „*systematičnost*“: Systematická mánie filozofů je vážná nemoc, je největší hubitelka myšlenek, – je obětováním pravdy vrtochu a zahrnuje v sobě vždy lež...: – Filozofie musí se stát improvizacím, příležitostným uměním, – vše nad to je nemoc nebo řemeslo.

2.

Filozofie, – úplné *domyšlení* komplexu našich idejí –, je biologicky bludný instinkt. S tím souhlasí její kontradikčnost na jedné, její *postradatelnost* na druhé straně. – „Metafyzická potřeba“ neexistuje..., – že právě Schopenhauer, jenž upírá obyčejným lidem každou objektivnost, připisuje jim tento „nejvyšší“ její druh!: lid pravdu nepotřebuje, nepřeje si ji, nerozumí jí, nesnese ji! ... *Myslícím* lidem je, jako každá, nepříjemná i filozofická nejistota, – ale nemáme větší nepříjemnosti? ... Kdo se po faustovsku trápí, že nemůže nalézt pravdu, pruty měl by být přiveden na jiné myšlenky! Vrtošivé hledání pravdy je svéhlavostí, touto nejsměšnější ze všech slabostí, je zbabělostí, je hloupostí, – být otrokem svých ideálů je otroctví jako každé jiné. Chudšas, který se rmoutí, že není bohatý, není více opovržení hoden než ten, kdo chce mít pravdu, tj. něco, co mít nemůže. Potřebnější je mít kočár, tažený třemi páry koní, než pravdu! Pravda nečiní bohatším než jiné, kupř. láska, – tedy nemá větší cenu!... – Ač není pravda potřebou, je zábavou; třeba ji nepotřebujeme, můžeme ji upotřebit: Hledání pravdy, – cennější než pravda sama –, je činností nejvyšší a nejpříjemnější, – dovedeme-li se zhostit faustovské trudnomyslnosti a po případě celou filozofii odbýt smíchem, – korunovat jím, jakožto nejvyšší pravdou, svůj „systém“ ... –; mít jistotu v základních otázkách vzbuzuje jistotu ve *všem*, neocenitelnou veselost, pocit moci a vlády nade vším. – „Ale jistota není!“ – pravda! – ale pocit původní nejistoty trvá vždy jen sekundu, – a ihned nabudou opět vrchu filozofické instinkty afirmující, – životní; – vše je život, filozofie těž, svéhlavé filozofování je však špatný život. – „Ale i to je nejisto!“ –: ó nikoli!: vše je zároveň pravdou a lží: ať to nazveme tak či onak, jsme vždy zcela v právu. „Ale...“, – *ale* někde nutno přestat! ...

3.

Nalézt pravdu je obtížné: přes to mohlo být více učiněno. Vše dosavadní je neživé a těžkopádné, je si příliš podobné, – něco radikálně nového zde, mimo Berkeleyysmus, nebylo –, nejtěžší a nejlepší zůsta-

lo netknuté, ba netušené... Proč?: Filozofie byla ve špatných rukách –: předpokládá nejvyšší schopnosti, jak *vůle*, tak intelektu, – ale filozofové byli dosud tak skoro opakem jak síly, tak inteligence, tj.: nebyli dosud filozofové. – Zdravá, veselá aktivita a její následek: přirozená, střízlivá tvrdost; negativní, opoziční, výsměšná, opovrhlivá bojechtivost; teoretická imoralita; ledová lhostejnost k světu, sobě, ba i své filozofii; monstrózní houževnatost, *nevidící* sta neúspěchů; chuť k nezvyklému a „nepříjemnému“; sebezpřemáhání potřebou a zábavou; dobrodružná schopnost, nezvyklé činící, náhlé podnikající, skoků se odvažující... – k poznání pravdy postačí často přemýšlení o opaku toho, co jsme za pravdu považovali; – pravda není těžká, jen pochybování; stačí často začít o mnohých věcech přemýšlet, abychom je domyslili; tenká stěna dělí všude pravdu od nepravdy, a stěnou tou je zpravidla lenost – –: – vše to je samozřejmou podmínkou filozofa..., – ale vidíme zde jen „zástup starých bab“...: Nietzsche. – Nietzsche, tento *nade všechno pomyšlení* veliký muž, měl největší sílu vůle mezi všemi filozofy. Schází mu jen ona vysoká aktivita, nade vším stojící a organizující, a ocelová, napoleonská síla a tvrdost; byl příliš měkký, ač tvrdost učil, byl sentimentální, byl plný lásky, jeho duch má celkem specificky básnický nepřirozené, exaltované zabarvení..., ale *nejvyšší* duch musí i své vášnivě i „umělecké“ stavy *ovládat*, což nejde bez jejich *omezení*...: – – jen v přirozeně nutné *harmonii nejvyšších vlastností* spočívá ideální velikost...

4.

Příroda chtěla se též jednou mýlit a stvořila reflexi. Reflexe znetvořuje myšlenky, zeslabuje je, tříští je, – vsunujíc ustavičně mezi ně heterogenní, násilné volní ideje. Je-li normální, vyváží snad výhody její prakticky nevýhody její. Abuzivní, nemocná reflexe sluje *filozof*..., – duch filozofa je sídlem všech reflexivních perversit – a *hloupostí*. Dosavadními omyly ve filozofii nebyla vinna pouze zbabělost, – strach jít dále, – jak tvrdí Nietzsche: – duševní *impotence*

byla jimi vinna stejným dílem: – právě tak často, jako z úzkostlivosti, nedomyslel filozof své myšlenky proto, že jeho mozek, přílišnou reflexí otupený, byl k tomu slabý; a většina filozofických povrchností má původ v tom, že myšlení filozofa *kleslo nazpět*, tj. že po násilných pokusech dostat se dále upadlo v totální zmatek a stupidnost, – takže rozplynulo se mu v mlze i to, co dříve jasně vidělo –, – takže muselo vzít za vděk matným, nutně v konvenční formu vešedším tušením...; – duch náš je slabší, než si lidé doznávají; největší část našich myšlenek je nejasná, – spočívajíc v pouhém *tušení* jasných; na dno jakékoli myšlenky sestoupit nepodařilo se dosud nikomu: – „hloupost“ a slepota jsou dosud elementem lidského ducha... –. Člověk, zvláště ješitný filozof, má znamenitou schopnost *zakrývat svou hloupost*; raději přiznal by se k velké „nemravnosti“ než k duševní slabosti; – což, – mimochodem – svědčí, že lidé zdravěji cítí, než by se zdálo –. Proto je mnohý omyl a mnohá hloupost ve filozofii zastřena tak, aby to vypadalo, že autor *nechtěl* jít dále, a ne, že *nemohl*. Trvalou reflexi nutno potlačit! Fragmentární způsob myšlení, desultorní způsob čtení, aforistický způsob psaní jsou jediné zdravé. Hlubší myšlenky jsou povahou svou samostatné, jsou *noli nos tangere*; umělé spojování myšlenek, ať v hlavě, nebo na papíru, je prací hodnou toho, kdo myšlenky nemá. – Jen vyvarováním se a obejitím všeho pochybnost vzbuzujícího nabude myšlení *zdání* jasnosti, – ale zcela „jasně“ nemyslel ani Shakespeare, ani Nietzsche. Právě tak je to umění *zakrývat* slabost, které působí, že považujeme někoho za silného. Víme vskutku málo o Napoleonově bojácnosti, nerozhodnosti etc., – a přece musel je mít proporcionální ke své síle, – tedy značné: světlo a stín jdou vždy nutně pohromadě.

5.

Filozofie je: co možná nejúplnější *explikace* našeho *vědomí*, – mimo naše vědomí nic pro nás neexistuje. Blíže: filozofie je *explikace* našich „*abstrakt*“. Abstrakta jsou jediným elementem filozofie; od nich je nutno vyjít, – ne od smyslového světa, jak chce Schopenhauer!:

nemáme jistotu, že „abstraktní“ poznání je vskutku od fenomenálního abstrahováno: to praví jen abstraktní poznání, – ale což, je-li lživé? ... Filozofie je možná jen filtrací každého jiného poznání abstraktním: – je-li filtrační aparát falešný, je falešné nutně vše, co jím projde..., – a snad je vše ostatní jen abstraktní fikce. Chtít abstrakta abstrakty vysvětlit je totéž, jako chtít sama sebe vyzdvihnout. Leží-li nějaká objektivní pravda mimo abstrakta, je nám zcela lhostejná.

* * *

Explicace abstrakt, logický smysl uspokojující, je *nemožná*, poněvadž vše je nejisté, – dokonce i toto. Vědět, že nic nevíme, je vědění, je jistota. Nesnesitelnou nejistotou, zející ranou myšlení je pouze absurdnost toho, co musíme považovat za pravdu, je kontradikce všeho, je *circulus vitiosus...*, – ale tohoto rázu je celý náš svět neboli naše myšlení... Úkolem filozofie může tedy pouze být: DĚLAT, CO SE DĚLAT DÁ: ROZEBRAT co nejpodrobněji naše bludné myšlení, – odkrýt nejhustší temnotu v naší temnotě, aneb, což jedno je, nejjasnější světlo v našem světle.

6.

Poctivý filozof musí si být vědom, že ani v tomto restringovaném smyslu nepronikl k hranicím poznání, že *nutně* vždy nepravdu mluví pro 1. možnost jiných *poznání*, než je naše, a pro 2. nedokonalost a *nehotovost* dosavadního lidského *myšlení*. – Ad 1. Že by ve „všem-míru“ neexistovalo poznání jiné a dokonalejší, než je naše zvířecí, naše kauzální, je krátkozraký a domýšlivý názor. Nemáme právo tvrdit, že není možné poznání, kde tři je méně než dvě, kde vše, co je nám a priori jisto, jeví se jako lež; – kde je snad idea smyslu odpoutána od idey kauzality... Svět je *veskrze intelektuální*, smysl jeho musí tedy *v něm samém* ležet, – jinak by byl absurdní, tj. vůbec, – *i zdánlivě!* –, *neexistující*, – ve světě, jehož podstatou je smysl, je absurdnost neexistencí! – Je-li však takové poznání možno, můžeme ho, zde nebo tam, i my dosáhnout: „Neboť *stejnorodí* jsou všichni duchové a co jeden je, byť byl sebevětší, může a smí se každý stát –:

Grabbe. – Ad 2.: Avšak již pronikavé analýze *našich* abstrakt mohlo by se snad podařit překvapující rozuzlení. Jsou okamžiky, kdy se svým nejjasnějším myšlenkám smějeme právě tak jako obyčejně lidovému filozofování: – Ohromné hloubky rozevírají se v duchu, neznámé jako hlubiny Oceánu. Žádné myšlence nebylo dosud sestoupeno na dno..., – prozatím zdá se to nemožno: jako tóny, přestávají pro nás v jisté hloubce i myšlenky, – nesneseme je. Již v nepatrné hloubce zastaví nás obyčejně radost z nového poznání, strach, abychom si ho nezkazili; sestoupíme-li přesto hloub, vrhne nás ohromné vzednutí bezejmenných afektů zpět; ještě hloub číhá šílenství a smrt..., – na dně moře usmrtil by nás tlak vody, na dně myšlenky jasnost její. – Dokud *extáze* nebude známa, prozkoumána, zdomácněna, dotud bude filozofii scházet to nejlepší, dotud nebude filozofií...; – dosavadní filozofie byla zevní a povrchní, šero bylo jí jasem, pravděpodobnost pravdou, přesností přibližnost, zvyklost zákonem... Kdo rozumný může vzhledem k tomu všemu mluvit o pravdě, popírat možnost úplného poznání, nevidět, jak neskonale směšné je neomylné tváření se všech „filozofií“ –? ...

* * *

Metafyzika je dnes „diskreditována“, vysmívána, – po čem člověk nejvíce touží, to, nemůže-li toho dosáhnout, uvádí rád v posměch –, brát ji vážně platí za omezenost, – o omezenosti, prozaičnosti a nízkosti svědčí dnešní pohrdání jí –, – krátce není v módě. To vše nezasluhuje už pro svou *poetickou* stránku: je nejvyšší, nejčarovnější činností ducha: vznešené, opojné, tajemné, hrozné setkává se zde jako nikde jinde; a nevíme dnes, že „pravdou“ je vše, co napomáhá k množení života –? Ale ani *filozoficky* nepromluvila metafyzika ještě poslední slovo. Většina povrchu a celá hloubka ducha jsou terrae incognitae; – kdo se metafyzice směje, ukazuje tím pouze, že nezná jiné než povrchně povrchního myšlení. Dosud pokoušeli se filozofové, tito trpěliví pavouci, gordický uzel filozofie rozplést; ale na *tento* uzel žádná trpělivost nestačila: – jedině prudké *smělosti* může se

snad podařit *rozetnutí* jeho – náhlým napadením světového problému z nepovšimnuté dosud strany...

7.

Na fikci stálosti a fikci příčinnosti spočívající *fikce pravdy* je podkladem každého tvrzení. *Pravda je lež*, – tedy je každé *torzení* lež, – toho netřeba a posteriori dokazovat jako Pyrrhonisté –. Jako země kolem slunce jsme odsouzeni v čarovném tomto kruhu věčně se otáčet. Východisko z něho absolutně není, – každé zdánlivé východiště, jsouc novým tvrzením, je lživé. Všechny zbraně zde obracejí se proti tomu, kdo je drží. Fikce „pravdy“ se nezprostíme, jako před sebou neutečeme. „Vím jen to, že ničeho nevím“, – lež!: ani to nevím, – atd.; „nevím, vím-li co“, – rovněž jen tvrzení! Omezíme-li po skepticku každé tvrzení: „zdá se mně tak“, – tvrdíme opět „Pravda všeho je jen relativní“, – ale tomuto tvrzení o relativní pravdě leží idea *absolutní* pravdy za podklad! „Pravda nespočívá ve filozofování, nýbrž v praxi, v žití...“, – ale jakmile si toto uvědomíme, již filozofujeme: v životě není filozofie, jen v myšlení. Když negujeme filozofii, děje se tak filozofováním; když vyložíme si nesmyslnost „pravdy“, učinili jsme tak jejími ústy. Ptání se po pravdě je už nepravdou; jakmile začneme myslet, začneme se mýlit. Skepse je jen ušlechtilejším druhem dogmatismu; – skepse neuvede nás ani o krok kupředu –; tvrdit, že nevíme, víme-li co, je právě tak pravdou jako, že Muhammed je Alláhem poslaný prorok. – Nejzazší obsažné poznání, ke kterému můžeme zde proniknout, je: BÝTI SI VĚDOM, že poznání: „nevím, vím-li co“, – NENÍ ABSOLUTNÍ PRAVDOU. – Co následuje, totiž negování a afirmování toho *vědomí*, jde do nekonečna, – tedy ruší se *navzájem*.

8.

Vyjma tuto primární nejistotu není vlastně nejistota, *nemůže* jí být, – vše ostatní musí být vysvětlitelné; – tedy i problém *smyslu světa*. Otázka smyslu, podstaty světa je prakticky naléhavější než otázka absolutní pravdy, – i relativní, ba i *negativní* zodpovězení její je neo-

cenitelné! – Dosavadní pokusy zde vpadaly vždy více méně in medias res; i ty, které problém negují. – Otázka smyslu světa, založena jsouc na kauzalitě, je pouze otázkou *vzniku* světa, – Spinozova *aseita* substance je negací *smyslu* jejího –. Pro nekonečnost kauzality a v jedno s ní splývajícího času je každé *kladné* vysvětlení světa a priori vyloučeno –: – 1. buď povstal svět z ničeho, – odporuje kauzalitě; 2. nebo měl příčinu homogenní, tedy kauzalitní, – tím se otázka posunuje jen dále et in infinitum; 3. nebo měl příčinou nějaké kauzality napodobené X, – ale blíže přihlédnuto musí být toto X, mající schopnost edukovat následky, nutně kauzalitní povahy a spadat tudíž sub 2. – Vysvětlení negující, buď nedostupností poznání takového pro nás, nebo nejsoucností světového smyslu vůbec, jsou pořád ještě *povrchní* –: – Nutno zabrat problém ještě důkladněji otázkou: „*nebojujeme proti fantomům?*“ – „*existuje to, čeho smysl hledáme?*“: „*existuje vůbec něco?*“ ... „Ale to je přece samozřejmá pravda!“ –: – Ve skutečnosti není samozřejmých pravd, jsou jen *samozřejmé* lži: – Účelem myšlení je pouze falšování všeho, výroba iluzí, fikcí, klamů, mystifikací, podvodů..., náš intelekt je nepřirovnatelný *lhář ze řemesla*, což dokazuje i tím, že lže tak přesvědčivě, že nemožno hanebnému taškáři nevěřit...: nejvíce lže, kdo lže nejlépe. Intelekt je *podstatně lživý*, tj.: co praví, je bez výjimky lež; že by mohl náhodou mluvit pravdu, je absurdní. A vskutku jsou pojmy: „bytí“, „svět“, „něco“, „substance“ vesměs fikce! Že se nám zdá, že něco je, je *důkazem*, že nic není; kdyby se nám tak nezdálo, – pak by něco *bylo!* ... Po tom všem je konkluze: „NIC NEEXISTUJE“ – samozřejmá. Že nic neexistuje, bylo by úplnou pravdou, kdyby úplná pravda vůbec byla. Že se nám to zdá být absurdní, je vina naší lživé přirozenosti, – absurdnost je zde *důkazem* pravdy. Musíme považovat za pravdu, o čem víme, že je to lež..., – to pochopí, kdo pochopil dvojsmyslnost světa, identitu pravdy a lži. – Pokud stojíme na půdě fingovaného, potud je možné *naše* poznání; chceme-li fikce, předpokládající jejich pravdivost, fikcemi vysvětlit, zapleteme se nutně do odporů. Chceme-li vypočíst dráhu fingované, neexistující planety, jaký div, že se výpočty naše nechtějí shodovat? –: ale svět je jen fingovanou plane-

tou. – Tedy: Světový smysl neexistuje, prostě proto, že svět neexistuje. – Nebude-li se tato pravda zdát lidem bláznovstvím, budiž zde za bláznovství prohlášena.

9.

Ve skutečnosti nic neexistuje: – ale *zdá* se nám, že něco neexistuje... Ale je jisto, že se nám to zdá? Není!: vědomí jsoucnosti není bezprostřední a nevíme, zda konkluze: „něco je“, – z pocitu jsoucnosti logicky následuje, – zda pocit jsoucnosti vůbec existuje...; „cogito, ergo sum“: – nic nejistějšího! – Můžeme pouze ještě zdání jako zdání charakterizovat: ZDÁ SE NÁM, ŽE SE NÁM ZDÁ, ŽE NĚCO JE.“ Dále jít nemožno.

Explicace světa *zdánlivého*, tj. světa *tohoto*, jež všichni známe, je dalším úkolem filozofie. Je *gnostikou*, na rozdíl od explicace světa „pravdivého“, tj. explicace po absolutní pravdě aspirující: – agnostiky: právě jako agnostika učí: „nevíme nic“, – učí gnostika: „víme vše“ -: *víme zároveň vše a nic*: – Gnostika i agnostika týkají se stejně všech idejí, – jsou nerozlučně dohromady srostlé.

* * *

Tento zdánlivý svět má svou zdánlivou, *relativní* pravdu naproti pravdě absolutní. Gnostický rozbor učí, že pravda relativní neguje a vyvrací pravdu absolutní, dokazuje, že život je vše; odhaluje biologický účel pojmu „pravda“; ukazuje, že hledání pravdy je bludný, neúčinný instinkt; poučuje, že existuje i „citová pravda“; – vysvětluje, že, ač je pravda fikcí, jsou fikce pravdou... Rozumí se, že pravda absolutní neguje tyto pravdy relativní, rovněž, že má v tom logicky prioritu...: nikdy nesmíme při gnostických pravdách zapomenout, že nejsou absolutní! ...

10.

„Zevní svět“ je „můj“ „duševní stav“ -: to je tak jisté, jako že $2 \times 2 = 4$: – proto také tomu skoro nikdo nerozumí. – Pro děti

a největší část dospělých existuje jen zevní, pro myslícího *jen* vnitřní svět. „Zevní svět“ je jen částí vnitřního, Síríus je částí „mého“ vědomí právě tak, jako pojem „změna“, mimo „mé“ vědomí nic pro „mne“ neexistuje, nic pro „mne“ samozřejmě existovat nemůže. – Distinkce „vnější“, „vnitřní“ jsou nepravdivé, – duševní stavy zde prostě jsou. Není ani „subjekt“ ani „objekt“, – těchto dětinských, na klamech „já“ a „celek“ založených fikcí, – jsou jen *duševní stavy*.

* * *

Z ideality všeho následuje už idealita, – v nejširším smyslu –, času, prostoru atd. sama sebou. Jsou však i ideality vyšších potenci, – *fikce*, tj. ideje, které si vědomí libovolně vylhalo, – anebo vylhány má. *Primární* fikce jsou: „něco“, „věcnost“, „činnost“, „síla“, „čas“, „příčinnost“ v nejširším smyslu atd., – vše fikce od vědomí *vůbec* neodlučitelné! Fikce *druhé* potence: „stálost“, „celek“, „já“, „prostor“, „pohyb“ atp. Třetí: „světlo“, pocit tlaku, zvuk, teplo. Čtvrté: barva, zápach atd. Všechna hodnocení, ideály, egoistní sebeklamy, životní lži a víry, – krátce vše –, jsou fikcemi vyšších a vyšších potenci a s primárními co do podstaty totožnými...: – Fikce tvořit je jedinou činností vědomí, je podstatou světa, fikce je základní faktum, je to, co existuje, – *tedy je pravdou!* ...

11.

Že *absolutní „subjektivismus“*, – „teoretický egoismus“ – –, je nevratný, musel doznat sám Schopenhauer, kterému byl trnem v oku. Místo však, aby byl důsledně k doznání tomu zastavil ihned další stavbu své *neomylné* filozofie, mstí se počestný filozof infamií, „že teoretický egoismus jako vážné přesvědčení mohl by vystoupit jen v blázinci a že by potřeboval spíše léčení než argumenty“ –: – „Jako vážné přesvědčení“ nebude *slušný* filozof jej chovat, prostě proto, že nechová naprosto *žádná* přesvědčení: – filozof s přesvědčeními je krátce *podvodník* –; jinak však mohl by být o něm přesvědčen *stejným* právem jako o čemkoli jiném, – absolutní Subjektivismus je *možný* jako *každá* jiná filozofie...!: – kdyby filozofická *chátra* mluvila zde

o blázinci, – je to v pořádku: od filozofa je to *podlá hanebnost!!* – Že je učení to „věčně nedobytnou tvrzí“: – Schop. –, je pravda; že „její posádka je věčně neškodná“, – lež; – pro Schopenhauera je ovšem neškodná: kdyby učinila zdařilý výpad, – pak tento pán vůbec neexistoval... –; ale co je na věci pravdy, mohu se *já*, – jinak mluvit nemůžu –, v krátkém čase *dozvědět*... – Mohou-li být podstatou světa intelektuální fikce, – proč by jí nemohla být pouhá *gradace* jejich: duševní stavy subjektu, tak složitě, uměle, objektivně, zákonně, rozumně, *úmyslně* do sebe zasahující a sobě *odpovídající*, že by to činilo na „nás“ téměř dojem šaškovství – ? což sen? – ti, kdož prohlašují *každý* sen za pouhou hru fantazie, byli by znamenitými teoretickými egoisty! –. – Absolutní Subjektivismus je nejvíce povznášející, krásnou, lákavou, příznivou filozofickou možností: činí individuum *vším*, „bohem“, – pleno sensu; ponechává pole pro všechny možnosti, kupř. dosažení finální „blaženosti“, – ostatní rozumné filozofie jsou více méně „bezúčelné“...; – proto zasluhoval by stát se filozofií všech, kteří jsou s to plně jej pochopit –, – to ovšem v případě, je-li lživý. – Absolutní Subjektivismus zůstane „nám“ *otevřenou otázkou*.

12.

„Zevní svět“ ukazuje „mně“ nápadný raport mezi jistými místy cerebrální části „mého“ „těla“ a „mým“ vědomím: jedna část „hmoty“ „provázena“ je vědomím: první faktum. Dále ukazuje „mně“ mnoho podobných „těl“; následuje, – s pravděpodobností! – že mimo „mé“ existují i jiná vědomí: druhé „faktum“. Dále ukazuje „mně“ paralelismus mezi cizími a „mým“ vědomím: třetí faktum –: kupř. je volní akt psa, jevící se kousnutím „mne“, provázen pocitem bolesti u „mne“. Vysvětlovat tento fakt náhodnou koincidencí bylo by násilné; duchu vrozená fikce „účinkování“ činí jediné jej srozumitelné: – „cerebrální“ vědomí mají možnost na sebe účinkovat: čtvrté faktum. – Nastává otázka: „jak je *toto* možné?“ Odpověď: „prostřednictvím mimocerebrální hmoty; ale jen tenkrát, je-li tato, mimo to, že je „mým“ duševním stavem, ještě něčím jiným; – skrývá-li se

za cerebrální hmotou vědomí, proč by se nemohlo za každou jinou také něco skrývat? „Ale co?“ Tři myslitelnosti by zde byly: 1. Buď se za duševním stavem, „hmota“ zvaném, skrývá hmota skutečná, od vědomí nezávislá, – cerebrální intelekt zrcadlil by pouze vnější věci, – idealistický materialismus! Tomu však odporuje *totální* subjektivnost, apriornost, iluzivnost „zevního světa“; že by reálná hmota mohla *náhodou* shodovat se s ideální, je vrchol komiky; mimo to hmota mimo vědomí, hmota bezvědomá = *nic*, – – *materialismus popírá existenci vůbec!* 2. Nebo se za hmotou tají nějaké X., nějaká nám úplně nepochopitelná „věc o sobě“, něco beze všech fikcí vědomí: něco bez něčeho, něco, co je nic, toto nic bez času, aktivity, mnohosti, jakosti, příčinnosti, působitelnosti – – bylo by vskutku šarmantní dívat se na toto X., jak přenáší akce jednoho ducha na druhý! ... 3. Nebo konečně je to, co se za každou hmotou skrývá, totéž, co se skrývá za mozkiem: VĚDOMÍ.

13.

ZA HMOTOU SKRYTÉ, K SMYSLOVÉ ČINNOSTI POPUD DÁVAJÍCÍ X. MŮŽE BÝT JEN VĚDOMÍ. VĚDOMÍ JE PŮVODNÍ, JEDNOU UŽ SAMA OD SEBE EXISTUJÍCÍ SUBSTANCE SVĚTOVÁ, A SVĚT JE JEN MNOŽSTVÍ NA SEBE PŮSOBÍCÍCH DUŠEVNÍCH STAVŮ. – – Některé důkazy:

1. Pojem „něco“ vzat je ze slovníku *vědomí*: „něco“ musí být nutně vědomím. Buď je tedy X. vědomím, nebo ho není.
2. Čas je fikcí vědomí; účinkování děje se jen v čase: tedy je X buď vědomím, nebo neúčinkuje. – *Účinkování* je rovněž fikcí vědomí: buď je X vědomím, nebo „nemůže dávat popud k smyslové činnosti.“
3. Na stejné může účinkovat jen *stejně*: na substanci vědomou jen substance vědomá. – Jiná substance by se nás netýkala, a nebylo by důvodu k jejímu označování. – Označovat můžeme jen to, co chápeme.

4. *Vznik vědomí z něčeho, co je nic, co je bez mnohosti, aktivity atd. byl by neodůvodněn a absurdní.*
5. Biologický účel „zevního světa“ je znázorňování věcí mimo živoucího hlavně z *aktivně dynamické stránky*. Tedy musí X., má-li tyto, – veskrze vědomé –, stránky mít, být vědomím.
6. *Svět je buď homogenní, nebo absurdní, tj. neexistenční*: pokud leží X za podklad jedné části hmoty, tj. mozku, poznáváme je bezprostředně jako vědomí: – tedy leží vědomí za podklad *každé* hmotě. – Působí-li *všude* za hmotou něco na nás, působí *totéž* nutně i za *mozkem*; hmotné předměty: voda, železo, sval, mozek, jsou v podstatě *totéž*, – a pojednou by tahle hnusná cerebrální masa měla být něčím od všeho ostatního absolutně rozdílným!! Supponovat však mozků dvě různé substance, bylo by ještě směšnější. –
– Hmota je pouze duševním stavem, k němuž mohly dát popud zas jen duševní stavy. Každá částka hmoty, jako myšlenka nesčetněkrát, jako „skutečnost“ nikdy neexistující, je vždy jen pokynem, že je nám *psychicky* blízko nějaký duševní stav, jehož *tělem* je. Existuje pouze bezprostřední *influxus psychicus*, jak nám jej „asociace idejí“ objasňuje, a jemuž „odloučenost“ „subjektů“ není překážkou..., – influxus physicus je jen druhotný influxus psychicus, akce prvotního, jako stín, otrocky nápodobící. – Filozofie, psychologie, fyzika, – vše *totéž*! – Kdo pochopil ideálnost hmoty a fiktivnost pojmu „já“, shledá vše jasným a jedině možným...

14.

Není druhého tak houževnatě věřeného a tak mizerně odůvodněného nesmyslu, jako tahle idiosynkrasie „*o bezvědomé hmotě*“. – Zdrucující logiky: „známe jen vědomí, pokud je provázeno mozkovou činností“, – „pokud je *produktem* jejím“, lze se –, – „ergo není jiného vědomí!“ – – byla by dokonce i „*věda*“ neschopna, kdyby se zde neskrývala různá, i největší nesmysl pravděpodobným činící *pia desideria*, pro každé poznání slepá ješitnost lidská, – stavící se mermocí mimo přírodu –, nesčetné morální a religiózní předsudky... –

„Ale věda nesmí zabíhat do fantazií, – musí se držet skutečnosti...“
No, – mimochodem, pánové od vědeckého cechu! –, proti *blbé* lži o reálnosti hmoty, která je podkladem celé vaší „vědy“, – jsou delirace horečkou nemocného nejčistší skutečností..., – ale proč tedy akceptuje věda *fantastickou* konkluzi: „tedy není jiného vědomí?“ – „proč kupř. mluví o bezvědomé činnosti míchy? Proč, myslí-li, že vědomí *každé* hmoty je fantazií, neřekne aspoň poctivého: „ignoro“ –?“... – Ve skutečnosti je *kosmické vědomí* tak jisto, jako každá aposteriorní pravda. Že nebylo dosud od filozofů plně poznáno, má příčinu v tom, že tito, jsouce obyčejně profesory a tudíž roztržití, hledali všude, všude klobouk, který jim seděl na hlavě... K poznání pravdy této postačí čistota od předsudků a zdravý rozum, – což je vlastně totéž –: Děti v ni věří, prvotní národové v ni věří, – deifikaci slunce, moře, stromů leží za podklad víra, že *předměty tyto myslí právě jako člověk*, – jinak jsou nám prvotní kulty nesrozumitelné a absurdní... Největší básníci vyslovili ji přímo, největší filozofové aspoň nepřímou. Spinozovi byla „*substantia cogitans*“ základní substancí, ovšem vedle „*substantiae extensae*“: – ale nad slunce je jasnější, že tato je jen *species oné!* – Pravda tato je předpokladem pantheismu: pantheistický „bůh“ a kosmické vědomí je *totéž*...; – bez přiznání vědomí *každému* atomu zůstane pantheismus kusý a nesmyslný –. Schopenhauerovi byla tím, co existuje, „*vůle*“, ovšem „*bezvědomá*“: ale jen tenká stěna dělila i jeho filozoficky zkřivený rozum od samozřejmého poznání, že vůle je od vědomí neodlučitelná, že je už vědomím; – jak často odporuje si v tom! Z Nietzscheho stůj zde tento nanejvýš pozoruhodný odstavec, v němž je smysl posledních kapitol embryonálně obsažen: „Otázky, čím mohou být „*věci o sobě*“, naprosto nehledě k naší smyslové receptivitě a rozumové aktivitě, nutno odmítnout otázkou: odkud mohli bychom vědět, že *věci existují?* „*Věčnost*“ byla teprve námi stvořena. Otázkou je, nemohlo-li by být ještě mnoho způsobů, takovýto *zdánlivý* svět stvořit – a zdali toto tvoření logizování, upravování, falšování není nejlépe garantovanou *realitou* samou: krátce: není-li to, co „*věci tvoří*“, jediné reálné; a není-li „*působení vnějšího světa na nás*“ též jen *následek takových*

chtějících subjektů... Jiní „tvorové“ účinkují na nás; náš upravený zdánlivý svět je upravením a překonáním jejich akcí: druh defenzivního opatření. Jedině subjekt je dokazatelný: hypotéza, že jedině subjekty existují, – že „objekt je jen druh účinkování subjektu na subjekt... modus subjektu“.

15.

„Influxus psychicus“ spočívá v *metamorfóze* idejí v ideje se zcela novým obsahem za působení idejí jiných, jim *psychicky blízkých*. Vysvětlování tohoto *duševního „chemismu“* zabíhá v metafyziku..., – je vysvětlováním něčeho, co není. – – Pojem psychické blízkosti je nám temný, – zde nutno, aby se zrak náš teprve akomodoval: – bezděky myslíme si ideje v *prostoru*. Hmotné předměty jsou nám proto blízké, že jsou nám blízké duševní stavy jimi označené, – ne naopak! –: prostorovou blízkostí znázorňujeme si pouze psychickou. Pojem psychické blízkosti dá se snad uvést na pojem *působitelnosti* idejí; a tato snad na *zpříbuzněnost* jejich. Podle toho existovala by původní psychická konstelace na základě *homogennosti*: stejné tíhne k stejnému. Na námitku: homogenní konstelace nemůže být původní, protože musela přece *povstat*“, – je odpověď: může-li být původně svět, může zde být původně i homogenní seskupení: obé je stejně nevysvětlitelné; „náhodná“ původní rozumnost, je právě tak možná jako původní nerozumnost, – zvláště v tomto veskrze intelektuálním světě.

16.

Jen bezprostřední blízkost duševních stavů působí *vehementně* na „subjekt“; vzdálené působení jejich, tj. mediem jiných, je však zpravidla *dřívější*. Následkem importance působení prvního vyvinul se mezi působením druhým a myšlenkou na působení první *nexus idealium*, jakožto výpomocný a ochranný prostředek subjektu: – zdroj největší části *smyslových pocitů*. To však bylo dosud málo praktické, – řídící vědomí živočicha potřebuje *zkratky*: čím tyto ostřejší, tím lépe

je individuum vyzbrojeno pro „boj o život“. A tak se sdružená idea ona selekcí stávala stále více značkou, tj. pouze tušenou, povrchnější, rychlejší, promptnější, určitější, ostřejší, přesnější, – vesměs charakteristika „externího“ myšlení proti nebulosnímu internímu: tak povstal „vnější svět“. – Následek: nihil est in sensu, quod non fuerit in intellectu.

* * *

Sekundární svět „hmotný“ nápodobí na jedné straně otrocky akce svého tvůrce, – primárního světa vědomí; na druhé však *určuje* navzájem akce jeho: původní svět opičí se po svém „obrazu“ ve svém zrcadle. Zrcadlo toto odráží ovšem nutně i toto opičení se, a původní svět opičí se znovu po *opici*, – jako Evropa po Francouzích –. Tato amusantní maškaráda zve se animální svět. Tuto *dvojakost* třeba si dobře uvědomit, – za onu určovací schopnost zevního světa skrývá někdy materialismus svá klepeta!

* * *

Kdo by chtěl následovat Schopenhauera, mohl by, větším právem než on, duševní stavy za hmotou skryté nazvat *Platonovými ideami*; nesměl by jej ovšem následovat v domnění, že jsou nám dosud *poznatelné*: – Zevní svět není „malbou“, „alegorií“ svého podkladu, tyhle nejapné, „příroda“ zvané značky a zkratky vlastních pocitů nemají se zevními příčinami pocitů těchto *pranic společného*...; a pak zajisté jen *část* zevních duševních stavů dojde smyslového označení: mnohý z nich účinkuje asi na nás *vůbec* jen málo, a smyslově docela nic; – část téhož duševního komplexu může zůstat prostorově zcela neoznačena, – je *mimo* prostor: „vesmír“ je jen částí světa. – Není nemožné, že psýché balvanu je složitější než psýché člověka, – vždyť to odporuje *pouze zdání*!! ...

17.

Univerzální vědomí je *určitě veliké* a přesně ohraničené. Nekonečnost jeho co do velikosti i co do malosti je absurdní: „odporuje pojmu

síly“: Nietzsche. – Bod, kde i to nejslabší vědomí přestává..., – *myšlenkový atom*. Dělení je podstatně *praktické*, abstraktní možnost dělení do nekonečna je čirá *metafyzika*: praktický atom je sice pořád ještě celek, ale jen *fingovaný*, – jeho části, jakožto fikce neexistují; – apriorita neplatí mimo subjekt –. – Myšlenkový atom nalézt, tj. *uvědomit si*, je za všech okolností nemožno: u nejslabších duševních stavů schází nutně *pocit sama sebe*, – důležitý to element myšlení, podstata uvědomování si, podmínka každého zkoumání. – Stejně má se věc s druhem myšlenkových atomů, zvaným „*hmotné atomy*“. Ze subjektivnosti prostoru následuje jeho nejsoucnost mimo subjekt: kde není „ruky“ jej pronikající, „oka“ světlo v něj kladoucího, – tam jsou hranice „všehomíra“; – hranice hmoty jsou hranicemi prostoru –; a kde nejlepší možné oko nejostřejším vůbec drobnohledem by žádného už dále prášku nepostřehlo, – tam je hmotný atom. Apriorní možnost dalšího „dělení“ je nejsoucí fikce; – matematický bod je *lež* –; pokud jde empirie, – dobře; dále – nic!

* * *

Z věty: „žádný následek bez příčiny“ – vyplývá věčnost tohoto *zdanlivého* světa. – Z nekonečnosti času a konečnosti kvanta kosmického vědomí následuje nutně Nietzscheův „*věčný návrat téhož*“. – Pravda tato, třeba neztrácela na své poutavosti, ztrácí přece ve světle naší filozofie onen ohromný význam, který jí Nietzsche přičítal: – neboť lidský vteřinový život, v každém „*velkém světovém roce*“ jen jednou se opakující, znamená proti životu, jež po celý, centilliony našich roků trvající světový rok NEPŘETRŽITĚ ŽIJEME, méně než trillionový díl vodní kapky proti Tichému oceánu...

18.

– Neboť NESMRTELNOST DUCHA NÁSLEDUJE Z PŘEDCHOZÍHO SAMA SEBOU. Svět je nesmrtelný: tedy je nesmrtelný i duch: neboť svět je duch a duch je svět. Hmota je nezničitelná; ale hmota je jen stín ducha: jako stín předpokládá těleso jej vrhající, tak hmota ducha: tedy je duch nezničitelný. Síla zůstane si vždy stejná: ale je-

diná jsoucí, jediná *možná* síla je duch: tedy zůstane si duch vždy stejný. – Je zcela možno, že jednou zvíme něco bližšího o tom, *jaký* bude náš život „po smrti“. Bude nutno vědět přesně, s kterou hmotou se myšlení naše kryje, – kryje-li se totiž vůbec s nějakou hmotou. Bude nutná trochu lepší znalost nevnímátné hmoty, – „éteru“ atp., než naše žebrácká věda má. Bude nutná trochu hlubší a spolehlivější znalost psychologie, než je dnešní. Soudit z jisté paralelnosti mezi mozkovými a duševními akcemi, že se náš duch *kryje* s mozkem, není o nic jemnější, než konkluze: „marionety mluví, poněvadž při slovech, která slyšíme, pohybují ústy“. Snad je mozek jen *sídlo* sil, které se teprve skutečně kryjí s naším myšlením: – „myšlení má původ v elektrických proudech, které sídlí v mozku a které po smrti jej opustí a přestěhují se do jiného živého“: – tak se nechal na sv. Heleň slyšet starý tlachal Napoleon. Že se smrtí roztrhne duch náš na drobné částky, je pravděpodobné; že z větší části zůstane intaktní, není zcela vyloučeno. Vlastně však je otázka, vezme-li smrtí určité seskupení duševních stavů, – náš duch, – nebo dokonce naše „já“ za své, – velice vedlejší: – Je jen otázkou času, kdy se naše psýché ve věčném koloběhu všeho roztrhne v atomy; – ostatně třísť se a láme po celý náš život, velikost její sféry stále kolísá...; – a naše „já“ je vzdušná iluze: nemusíme se bát, že ztratíme, co nemáme; – ostatně „ztrácíme“ je *stále* zapomínáním minulosti, – každá noc je smrt en miniature, každý nový den nový život... Patologický stav, kde člověk zapomene úplně na svou minulost, ale jinak je normální..., – řekne kdo, že duch jeho přestal existovat...?

19.

Bližší určení světového vědomí: je volního rázu.

* * *

– Jistý počet zvláštních idejí prostupuje a ovládá našeho ducha; tvoří osu, kolem níž se všechen duševní život otáčí, kostru všech ostatních idejí, téma, jehož variacemi je vše, co se v nás odehrává...: – tyto

ideje jsou: přání si, chtění, čin, příjemnost, nepřání si, nechtění, nepříjemnost a všechny z toho následující afekty. Celý tento komplex označuje slovo „*vůle*“ v širším smyslu, – v užším znamená chtění, tj. přání k činu odhodlané –. – *Všechny ideje* jsou volního rázu, tj. mají smysl jen vzhledem k vůli: myslíme chtějíce. Naopak jsou *volní* ideje neodlučitelné od ostatních; vystupují sice samostatně, sukcedující každou nevolní ideu, – ale prakticky jsou s ní srostlé v jeden celek, ve *volní stav*. – Je *pozitivní a negativní* volní stav, podle toho, vládne-li v něm *aktivní*, nebo *pasivní* stránka vůle.

* * *

Přání a příjemnost jsou *korelata*. Příjemnost je pocit, provázející uspokojení přání, tedy je *následek* přání. Ale přát si můžeme *jen* příjemnost: pojmy „příjemné“ a „přáníhodné“ značí *totéž*, – jeden vyčerpává se druhým..., – „dobro“, „cennost“ atp., – vše subsumováno pojmu „příjemnost!“, příjemnost není pouze summum, nýbrž i *unicum bonum*; i kdyby se nedalo každé přání na konec prakticky redukovat na příjemnost, bylo by možno už z obsahu obou pojmů konstruovat větu: přání je *následek* příjemnosti. Ale ono je též její příčinou..., – z toho vidno, že otázka: „povstala příjemnost z „vůle“ aneb „vůle“ z příjemnosti?“ – je absurdní: – Máme zde před sebou prostě *původní, jednou už existující cirkulus*...

* * *

Příjemnost a nepříjemnost jsou rovněž *korelata*. Nepříjemnost je následek zkřížovaného nebo zmařeného přání. Ale přejeme si *výhradně* uniknutí nepříjemnosti, – každé přání, i „vůle k moci“, dá se na konec redukovat na tuto snahu! Cítíme příjemnost *jen* proto, že se nám podařilo uniknout nepříjemnosti, cítíme nepříjemnost *jen* proto, že se nám nepodařilo dosáhnout příjemnosti: – Příjemnost je *následek svého následku* nepříjemnosti, – rovněž *primární cirkulus*!

* * *

1. Vědomí je *nutně* volní: existence idejí, nemajících vztahu k vůli, je nemyslitelná.
2. *Primární* fikce „*síla*“ a „*aktivita*“ jsou naprosto volního rázu.
3. Svět je nutně *jednotný* a homogenní; vědomí nevolní nemohlo by na vědomí volní účinkovat; vznik tohoto z onoho byl by nanejvýš absurdní.
4. Ze zmíněných, vznikem ze životních podmínek nevysvětlitelných *korelací* následuje *původní* samostatná existence vůle.
5. Akce a *zákony přírody* mají nápadnou podobnost s akcemi a zákony vůle –:
– To a jiné dokazuje, že CELÝ vědomý svět je *volního* rázu.

* * *

Proč supponovat světu *jedinou* základní sílu, kupř. „*vůli k životu*“, „*vůli k moci*“, – když to neodpovídá pravdě? Abstraktně vzato, – ve skutečnosti nemá svět základu! –, je základem světa *složitý volní stav*. Je ovšem možno charakterizovat jej, – nepřesně –: VŮLE K PŘÍJEMNOSTI.

20.

Z korelace příjemnosti a nepříjemnosti následuje, že SUMMA OBÉHO JE STEJNÁ, – že aktiva a pasiva světa se ruší, že SVĚT JE BEZ HODNOTY. Ale svět je abstraktum, – jen části jsou reálné –: – a *každá* část vykazuje buď plus, nebo mínus; některá je dosti značnou, – *sunt certi denique fines* –, akumulací aktivity nebo pasivity na úkor druhého. Jsou *dny* veselosti a alakrity, jsou dny smutku a apatie; jsou individua, jsou společnosti, – zvířecí „*species*“, lidské „*rasy*“ –, značnou převahou aktivní nebo pasivní: Caesare Borgia a Rousseau, tygr a ovce, Hellen a Němec. Odtud oprávněnost i „*optimismu*“ i „*pesimismu*“: – z výlučné reálnosti jednotlivců a individuální optiky světa následuje, že optimismus a pesimismus jsou *zároveň pravdou*. – Doplnění výše odst. 14!

* * *

Ovšem jsou naše optimistické a pesimistické úsudky skoro vždy falešné. Velmi často ten, kdo věří, že je nešťastný, a jemuž to celý svět věří, je ve skutečnosti šťastný; a naopak. Nikde není tolik omylů jako v posuzování „štěstí“. O štěstí, tj. eukolii a dyskolii, rozhodují obvyklé *slabé* pocity, – ale těch si ani nevšímáme!: Nebyl by ani pesimismus ani optimismus, kdyby nebylo *intenzivních* pocitů. Tyto však mají za to úžasně lživou generalizující schopnost. Citové výroky: „jsem šťastný“, „nešťastný“, – jsou vždy falešné: – možno vždy jen konstatovat: „měl jsem několik slastných pocitů;“ – ale jeden z nich, totiž občasný, nelogický, iluzivní pocit: „jsem šťastný“, – bere člověk doopravdy a s vážnou tváří opakuje: „jak jsem šťastný!“ – zhaslý záblesk slasti pokládá za přítomné štěstí! ... Je pravda, že pocit: „jsem šťastný“, – je nejradikálnějším prostředkem přírody šťastným činit, že být si svého „štěstí“ vědom znamená být dvojnásobně šťastným, že tomu, kdo neví, jak špatně se mu daří, nedaří se ještě nejhůře; že intenzivní pocity tingují *celé* myšlení, tj. tvoří *náladu* – ač to, co náladou zveme, je jen ustavičná blízkost jedné nebo více intenzivních myšlenek, které s náladou ztotožňujeme..., – opět *týž klam!* –: – ale to vše je málo proti moři obyčejných, intenzivními netknutých duševních stavů! ... – Nepodceňujeme často slabé, nepřeceňujeme silné pocity! Moudrý nenechá se citovým hyperbolismem svést k mínění, že jen silné city a vášně jsou pravým druhem života; – ale pečuje stejnoměrně, po zásluze, vypočítavě o *vše*..., – *kalkulující jednání* zdá se být nízké, ale není!: rozumnost není nízká! Ani tisíc, tím méně jeden „ohromný okamžik“, volající: „ještě jednou!“: – Niet. –, neospravedlní dyskolický život! – jejich ohromnost není na újmu jejich infamní lživosti! ...

21.

Bližší určení vůle k příjemnosti: VZNIKÁ PROSTŘEDKEM VŮLE K MOCI. – Přejeme si příjemné; ale co je příjemné?: jen dosažení moci; ale jaký je bližší obsah toho, co si přejeme?: jen dosažení moci. Objektem prání každého „stvoření“ nemůže být něco mimo svět ležícího...: –

svět je boj všech proti všem. Ale nic není mimo myšlenky: svět je jen *boj mezi myšlenkami*. Každý myšlenkový celek chce nebo nechce vždy jen myšlenkový celek jiný: buď chce jej *mít*, tj. účinkovat na něj, přizpůsobit si jej, překonat, absorbovat jej, obohatit se jím, – nedala by se vůle k moci nazvat snad též *vůlí k poznání*...? –, používat ho za nástroj, ovládat jej..., nebo chce ubránit se mu, zapudit, setřást jej, osvobodit se od něho...; – vládnutí a zprošťování se, útok a obrana, – jedno podmiňuje korelačně druhé, jedno je zároveň příčinou i následkem druhého, – *summa obého je stejná* –. – „Ale ke chtění cizích myšlenkových komplexů je nutné *objektivní poznání*, a toho přece kupř. „anorganika“ nemají!“: – Předně není nemožno, že mají objektivní poznání dokonalejší, než je naše nejapné senzuální. Za druhé však je, striktně vzato, *celé* myšlení objektivního rázu: všechny myšlenky, jsouce srostlé a jen ohledně k sobě existující, *zrcadlí se navzájem* a slouží si, jedna druhé, následkem své *asociační* schopnosti, za značky pro jiné. Popatřme na naše myšlení!: – vládne-li boj o moc všude, musí vládnout i mezi našimi myšlenkami: – každá myšlenka je celek, je „individuum“ –; a vskutku spočívá naše myšlení v ustavičných pokusech, vyhazováním jistých idejí na zkoušku dostat se do *psychické*, – homogenní –, *blízkosti* jisté idey, – nespádající už ve sféru našeho „ego“ –, – a zmocněním se jí, tj. sloučením se s ní vyvodit ideu žádoucí; abychom se do její psychické blízkosti dostali, k tomu je třeba nějakého objektivního poznání jejího: – a tím jsou ideje *asociačně s ní souvisící*; – celá mnemonika spočívá na *tomto* objektivním poznání, – zajisté velmi nepřesném: proto je naše myšlení jen tápáním; – *příroda je jen komplex URČITÝCH asociací, myšlení je jen neurčitou přírodou*. – – Příjemnost je následek moci: je pocitem dosažené moci. Ale vůle k moci je naopak jen následek vůle k příjemnosti: ona je jen *lstivým* prostředkem této; – *circulus primarius*. – Je odpor mezi korelací mocí a příjemností a pravdou, že možno si přát *jen* příjemné?: Není! neboť logizování alogického je alogické. – Chceme moc k vůli příjemnosti; že bychom chtěli příjemnost k vůli moci, je nesmysl.

22.

„Svět je můj duševní stav“, – výraz pro *egoismus* v nejširším smyslu: svět je individuální podstaty, každý je *sám sebou*, sedí ve své kůži, – „bytí“ a sobectví je tautologie, „sobecké individuum“ pleonasmus. – „Svět je vůle k příjemnosti“, – výraz pro *egoismus* v užším smyslu: vše může *chtít jen svůj prospěch*, – chtít a sobecky chtít je totéž. Pro všechny idioty budiž zde řečeno, že je sobectvím právě tak, když ošidí bohatý továrník dělníka o pracně vydělanou mzdu, jako když rozdá někdo celé své jmění chudým. – „Svět je vůle k moci“, – znamená: možno být egoistní jen *na útraty jiných*: každé zvýšení aktivního stavu u jednoho má nutně zvýšení pasivního stavu, – bolesti –, u druhého za následek. Svět spočívá v působení; ale každé působení je znásilňování; ale každé znásilňování je v tomto vědomém světě děláním bolesti; ale každé znásilňování je ničení; ale každé ničení je vražda: – svět je jediná veliká vražda. Každou vteřinu vraždíme nespočetněkrát, – prozatím totiž nejsou *pouze lidé* na světě. „Vražda nebo sebevražda“ – bylo by alternativou, kdyby sebevražda byla možná, kdyby věčná vražda nebyla nutná...

* * *

„Být nesobecký“ znamená: chodit leže, mluvit mlče. *Egoismus* chtít soudit je totéž, jako chtít sebe sama vyzdvihnout. Příkazy: „buď nesobecký!“ „neminem laede!“ byly by negací života, kdyby negace jeho byla vůbec možná, – je jen špatnou afirmací. Být nesobecký je nemožné, ale možné je být *zbabělý*; *neminem laedere* je nemožné, ale možné je být *idiot*. – Tuto zaječí a oslí kůži *morálky* odhalil překrásně *Nietzsche*..., a po něm je vskutku škoda každého slova o lidské zvrhlosti, zvané *morálka*!

23.

Základní otázka *činosloví*, – nauky o tom, jak se má jednat, – zapáchajících slov „*morálka*“ a „*etika*“ dlužno se za každou cenu vystříhat! – -: „*jak mám jednat?*“, – je primární a nesporná: následuje nutně

z cenění, jako cenění z příjemnosti. Původ otázky té je už jejím zodpovězením: – „*tak jak jednáš*“, tak, jak *musíš* jednat, – tj. chtít svou příjemnost; cestu k tomu ukazuje tvá individualita. Následuje: Činoslaví nepředpisuje, – jen *konstatuje*: – čím více aktivity, tím cennější tvor, čím *více* kdo je, tím je lepší, – ctnost spočívá v rozměrech ducha! –: výhradně dynamické cenění individua! Blíže: *Cenu tvora* určuje střední linie mezi 1. *kvantem* jeho duševního života vůbec a 2. střední linií mezi jeho *pozitivní* a *negativní* stránkou. – Cena takováto není neurčitelná. Naprosto neurčitelná je však cena něčeho vzhledem k jakémukoli celku. Oceňování však vzhledem k *celku vůbec*, – „absolutně dobré, užitečné“ –, je nad to čirý kreténismus.

24.

– Nejrozumnější však maxima pro tvory, kteří mohou jednání své vědomě řídit, byla by: „*Dělej cokoli!*“ ...: Je nanejvýš lhostejno, jak jednáš, nejen pro svět, ale i pro tebe! –: je předem jisto, jak vše dopadne: – – *Každý myšlenkový atom sloučí se průběhem světového roku se VŠEMI myšlenkovými atomy a STANE SE TAK ZA DOBU SVĚTOVÉHO ROKU TÍM, ČÍM JE SVĚT V KAŽDÉM MOMENTU*; – atom myšlenkový je v témže poměru k světu jako atom časový k světovému roku. – Dále: *Z výlučné intelektuálnosti světa následuje výlučná reálnost VŠECH pomyslení*, následuje, že není představa bez REÁLNÉHO důvodu, přání bez SKUTEČNÉHO objektu: – *že každé pomyslení je jen poukazem na skutečnost, každé přání na vyplnění*: – NIC NELEŽÍ MIMO ŽELEZNÝ KRUH VŮLE V TOMTO VESKRZE INTELEKTUÁLNÍM SVĚTĚ; – nic není ireálné v tomto ireálném světě –. Poněvadž se však každý myšlenkový atom sloučí se všemi ostatními, následuje, ŽE VŠECHNA PŘÁNÍ A POMYSLENÍ MUSÍ JEDNOU DOJÍT SPLNĚNÍ A USKUTEČNĚNÍ! Konečně: Jako pozitiva a negativa abstracta „svět“ ruší se každým okamžikem, TAK RUŠÍ SE POZITIVA A NEGATIVA KAŽDÉ ČÁSTI KAŽDÝM SVĚTOVÝM ROKEM: neboť kombinace jednoho atomu se všemi, stejným dílem pozitivními a negativními, musí být rovněž stejným

dílem pozitivní a negativní; následuje: SVĚT JE VŮBEC BEZ HODNOTY... --: -- Všeho dosáhneš, a vše dosáhne tebe, dělej co dělej! Tvá práce je zbytečná, tvá lenost bez významu, – tak i tak dosáhneš všeho! ... *Všetchna* tvá nejsmělejší přání se splní, všechny tvé nejhroznější obavy se uskuteční, všechny tvé nejvzdušnější fantazie stanou se reálností! Povzneseš se k nejvyššímu, klesneš k nejhlubšímu! Nemyslitelné stane se tvou myšlenkou, a nemožné stane se ti skutečností...! Prožiješ všechny metamorfózy, které jsi schopen si představit, a milionkrát více těch, které jsou ti nepředstavitelné! ... Ale co budeš mít z tohoto všeho?: – Pranic! Vším nestaneš se ani šťastnější, ani nešťastnější, ani větší, ani menší... – Všechno tvé úsilné hledání štěstí nerozmnoží ho, všechno tvé odříkání nezmenší ho! Tvé obavy před bolestí jsou nesmyslné: trpíš-li, raduj se, že's si toho zas už kus odbyl; raduješ-li se, věšti to pouze bolest, *přesně* tím větší, čím větší tvá radost. Nanejvýš lhostejné je nejen, co činíš, ale i co se ti přihodí!: jednou musíš si vše odbýt! Tvé úsilí zlepšit tvůj stav je směšné, radost rovněž! každé zlepšení zaplatíš až do posledního haléře zhoršením, štěstí neštěstím, velikost malostí; ale každé tvé špatno promění se v dobro. Nesmíš v *nic doufat*, ale nemusíš se *ničeho obávat*: – Až bude závrtný koloběh všeho u konce, jaký bude výsledek...?: *Žádný...*, – *jako by nic nebylo bývalo...*: *jediná cena všeho se zatím v koloběhu tom rozplynula...* A pak začne tento příšerný svět otáčet se znovu..., a po věčnosti věčností... -- Krátce před svou smrtí snil Lichtenberg, že zavítal do vesnické krčmy. Mladý jakýs muž jedl tam polévku, občas vyhazoval ji do výše a lžící opět chytal. Jiní mužové hráli tam kostky; vedle nich pletla vysoká, hubená žena. Jí ptal se L., možno-li zde co vyhrát? Na odpověď: „nic“, – tázal se pak, možno-li zde co prohrát, a dostal odpověď: „nic“. „To považoval jsem za důležitou hru“, – praví k tomu L. --: Ano, za důležitou považujeme životní hru, při níž na konec nemůžeme ani ztratit, ani získat! Zde je nejvnitřnější *hrozné tajemství* tohoto světa – fantomu: Vše snaží se a plahočí, touží a děsí se, doufá a zoufá, jásá a nařiká pro něco, co nejen teoreticky „je“ *ničím*, ale co i prakticky V NIC se *paralyzuje*...

JEDNOTLIVÉ

A. PŘÍRODA

1.

Příroda v širším smyslu je souhrn všech existujících duševních stavů; *přírodověda* znalost jejich. Příroda v užším smyslu je „zevní svět“, tj. souhrn značek duševních stavů, vyvolaných duševními stavy cizími v animálním cerebrálním intelektu; přírodověda znalost těchto značek. Znalost tato je podmínkou znalosti přírody v širším smyslu a ponejvíce je nám s přírodovědou *vůbec* dosud totožná. Věda však bez vyšších aspirací, než po znalosti zevního světa, je pouhou morfologií. Věda však, které platí zevní svět za svět *vůbec*, tvrdí tím něco už nejistého, je nevědou, je lží, je šarlatánstvím. – Ale tohoto posledního druhu je celá naše „věda“ ...

2.

Přírodověda je od filozofie neodlučitelná, – a více ještě: filozofie je veskrze fyzická, věda veskrze filozofická, – obě veskrze psychologické..., – absolutní identita filozofie, fyziky, psychologie! – Chtít se ve vědě obejít bez filozofie je totéž, jako chtít vysvětlit funkce plic bez povšechných fyziologických znalostí –. Věda a filozofie mají tentýž cíl a tutéž cestu k němu...: – ale páni učenci, kteří by se za živý svět nekompromitovali tím, že by pochopili nějakou filozofickou pravdu, hlásají: „věda a filozofie nemají se plést navzájem do řemesla, nýbrž kráčet odděleně každá za svým cílem...“ – No, věda, jejímž cílem pouze je počítat, kolik kalorií je třeba k uvaření centu bramborů, ať si s pánem bohem za tímto cílem kráčí nebo se plazí, kudy chce a o filozofii ať ani nezavadí! ..., – ale to je to, že tak nečiní!: kde neleze filozofie učencům pod učené vousy, nadávají jí, jinak však *okrádají* ji, kde jen mohou! ... Že bramborová věda, unavena hlubokými me-

ditacemi nad svým kotlem, leze filozofii do zelí a zdobí jejím majetkem svůj chudobný příbytek, není se co divit -: ale aspoň kdyby si brala, co za to stojí!!: – filozofii věda popírá, ale *metafyzické* pojmy jsou jejím podkladem! obírá, – vrchol ničemnosti –, i ubohou teologií!! – nejen filozofie, i věda je ancilla theologiae! –; – právě ta nejhloupější filozofemata přijala za svá! tak hlavně pitomou, infamní lež o reálnosti zevního světa, hmoty, ať už restricto, pleno, plenissimo sensu, ať už pod jménem materialismus, dynamismus..., – vše jeden čert! – a na této lži postavena je celá věda!!! ... Kdo nepochopí, že hmota je pouze duševní stav, je, mírně řečeno, idiot; kdo nepochopí, že původ ke vzniku tohoto duševního stavu mohly dát opět jen duševní stavy, – druhý! Tohle „přírodou“ zvané nejmaškarnejší zakuklení cizích myslících celků, pokud tyto na nás, druh bestie, působí, považovat za o sobě existující! své exkrementy za „věc o sobě!“ nechápat, že prostor, který vyplňují, je právě tak subjektivní, jako odér, který vydechují! ... – Vážná věda *musí* naopak za svůj základ vzít naprostou ideálnost přírody, – jinak je nutně jen ohromnou akumulací lží a nesmyslů a nepočestností! ... – Ale quid multa? Vždyť víme, kdo tihle učenci vlastně jsou: sobci nejhrubšího zrna a něco nad to, a velmi prostřední, otupělé mozky... – Největší prospěch, který si *Goethe*, dle svého doznání, ze studia přírodních věd odnesl, bylo poznání o pravé nízkosti lidí, „o níž se nikdo vyšší nikdy neučiní dostatečného pojmu“: Schopnh. Spravedlnost vyžaduje, připsat to vědě k aktivům. – Vědci, i ti nejlepší, jsou ještě povrchnější, než se zdají: důkladnost jejich vědomostí zastírá povrchnost jejich myšlenek. Mezi myšlenkami a vědomostmi panuje téměř antagonismus: hluboký duch nemůže být magacínem³ vědomostí. „Profesionální lidé nevědí obyčejně to nejlepší“; a „velcí duchové nevěděli ani polovinu toho, co vědí obyčejní učenci“: – Lichtenberg. „Není odborníkem“ – znamená: zdravý rozum, který si přináší, vyváží nedostatek vědomostí. Jakou prázdnotu vyžaduje, věnuje-li kdo celý život jediné vědě! – soudě dle toho, jakou prázdnotu v hlavě, – jako

³ Magacín – zast. skladiště. Pozn. red,

brambory v žaludku –, zanechá jen hodinová četba řekněme Darwina. – Stálá průvodkyně hlouposti, domýšlivost, tato málo exaktní vlastnost, dominuje ve vědě; ale ničemu by více než přírodovědě neslušela křesťanská pokora! ...

3.

O *obsahu* vnějších duševních stavů nepoučují nás *direktně* smyslové abreviatury pranic. *Indirektně* možno se snad psychologickými kombinacemi, domněnkami, fantazií, pravděpodobnostmi k pravdě přiblížit, snad se jí i dotknout, – ovšem bez jistoty, že jsme se jí dotkli; – ale fantazie má často větší cenu než skutečnost, – ba i ve vědě –. – Snad bude jednou cerebrologií možné vyzkoumat, který prvek odpovídá kterému duševnímu stavu, – nebo kterým –, a pak snad dovedeme si induktivně, psychologicky a chemicky, konstruovat psýchu hory, řeky, mraku, stromu. – – Sen –? hypnóza –? clairvoyance –? Nestvůrně, nevyslovitelné duševní stavy, které se v každém hlásí..., – nejsou snad upomínkami z praeanimalního života? –. – *Aktivní a dynamickou* stránku zevních stavů označovat je vlastním úkolem zevního světa. Ale i v tomto ohledu není hmota věrným obrazem ducha, z té příčiny, že úplná kongruence jakýchkoli označovacích prostředků s označovaným je nemyslitelná... Vznik smyslových pocitů závisel na praktické potřebě, charakteru subjektu, zvyku, tisíci náhod. Kde se nemohl intelekt přizpůsobit zevním stavům, byl často, aby zachoval příčinnost, činný na svůj vrub licencemi a přilháváním. Mimo to mnohý duševní stav, na živočicha působící, nedošel smyslového označení, aneb jen velice sumárního. – Jen povrch přírody je exaktní; sestupujeme-li od známé hmoty k počátkům jejím, narážíme na samou nevysvětlitelnost a odpor: – ustupuje zde nemotorná exaktnost hmotná exaktnosti vyšší, složitější, – primární psychické... – In summa: Žádné pokusy o jakékoli poznání mimocerebrálních duševních stavů nesmějí činit nároky na *úplnou* pravdivost –: s touto výhradou nutno brát vše následující.

4.

Čas a *příčinnost* jsou základní fikce vědomí; *neprostupnost* vyplývá z jiné, – z věty o odporu. *Prostor* je sekundární fikce pro smyslový druh vědomí –: Na podkladu prostoru a neprostupnosti zbudované pocity odporu a světelných skvrn, – *hmota* –, jako znázornění duševních stavů *samých*; z fikcí „prostor“, „hmota“, „čas“ logicky jediné možné následující fikce *pohybu*, jakožto znázornění *aktivity* duševních stavů; z fikcí „hmota“, „pohyb“, „neprostupnost“, „příčinnost“ logicky jediné možné následující fikce REPULSE JAKOŽTO ZNÁZORNĚNÍ pudící síly duševní, – INFLUXUS PSYCHICI – –: Tato *logická stavba*, znázorňující základní fakta světového vědomí, se udržela. Všechny přírodní výjevy jsou jen jejími variacemi, – – tj.: všechny přírodní „síly“ dají se uvést na *mechanismus*.

5.

Na první pohled zdá se *repulze*, – lépe viz *fugiens* –, být nevysvětlitelná právě tak, jako atrakční *actio in distans*. Blíže pozorována jeví se tato nevysvětlitelnost být téhož druhu, jako nevysvětlitelnost pohybu, matematických pravd, bytí vůbec..., – je metafyzická na rozdíl od fyzické nevysvětlitelnosti přírodních „*qualitatum occultarum*“. Akceptace těchto je následek zbožňování přírody à la Goethe a pojmání jí jako samostatné *magnae matris*...: – ale příroda je jen omylůplný produkt ducha. Přece však jsou jisté meze, ke kterým až mohou nersrovnalosti sahat, nemá-li být vše absurdní. Tak musí všechny omyly přírody ovládat jistá *harmonie*, – vše může příroda spíše pohřešovat než dobrý vkus, – je podstatně intelektuální. Jsoucnost síly samozřejmě, jako je *repulze*, *vedle* jsoucnosti sil tajemných byla by nechutností, přírodu více vyvracející než cokoli jiného. Více základních sil *odporuje mechanismu*. – – *Repulze* vyjadřuje psychické účinkování jen ze *zevní*, aktivní stránky; – *chemismus* duševní zůstává jí nevyjádřen, – tělesa po nárazu zůstanou tatáž. Tedy je každý druh hmoty společnou značkou pro *mnoho* duševních stavů, – jako slova pro mnoho pojmů –.

6.

Je častým úkazem, že nejhlubší pravdy bývají nejhůře vyjádřeny. – „Cogito, ergo sum“: kolik slov, tolik nepravd! – Lex inertiae *zakrývá* dvě pravdy: 1. žádný následek bez příčiny, 2. hmotě může být pohyb právě tak dobře přirozený jako klid. Ale jak možno tvrdit, že „těleso hledí setrvat v klidu“, když žádný klid neexistuje? – relativní klid tím mínit, bylo by beze smyslu –. Rovněž nemožný je pohyb bez překážek; – „ale že hledí tělesa setrvat v pohybu, dokud... atd., – je a priori jisto!“: ano! ale apriorismus neplatí mimo subjekt a empirii, bez níž je subjekt nemyslitelný. – Při *gravitaci* je pouze faktum, že se tělesa k sobě *pohybují*: že k sobě *tíhnou*, možno na základě filozofie konkludovat; že se *přitahují*, je falešná fantazie: každá síla je podstatně *subjektivní* a jakékoli účinkování zvenčí je metafyzickou fikcí; – avšak lidé hledají rádi příčinu všeho *venku*, ne ve věci samé: „bůh“, štěstí, svoboda, milieu, vychování atd. – GRAVITACE ZNÁZORNŮJE SVĚTOVOU VŮLI, – jiné vysvětlení nemožné. – „Jedno těleso tíhne k druhému tím silněji, čím „těžší“ toto je“, – značí: čím větší objekt chtění, tím je chtění intenzivnější. – Náraz „éteru“, jenž je příčinou gravitace, je druhem *vidění*; toto je o to hrubší než živočišné, oč „slepější“ je chtění „elementární“ hmoty než vybíravé animální. – Gravitace je jedním z důkazů volního rázu světového vědomí; světové volní vědomí je opět důkazem všeobecné platnosti gravitace. – Laxnost přírody jeví se i zde: gravitace znázorňuje jen *čin*, všechny ostatní součásti vůle nechává neznázorněny; dále není vůle podřízena influxui psychico, jako gravitace repulzi; dále se zdá, že si gravitace s repulzí vymění občas své reprezentující role...

7.

„Jak strašně vzdálené jsou mlhoviny!“ „jak malinké je infusorium!“: tak mluví fantazie a věda. „Jak směšně malý je ten kousek nebe!“ „jak ohromné to zvíře!“: tak mluví rozum. Není důvodu, proč by velikost atomu nebyla v témže poměru k velikosti nejmenší nám viditelné hmoty jako tato k velikosti známé nám nebeské koule

a jako tato k velikosti hmotného světa celého a jako tento k velikosti světa vůbec. – Věda domnívá se nevědecky, že je *nejmenšímu* poměrně *blízká*, jako se dříve domnívala, že je blízká největšímu, – dělá pokroky ve skromnosti! Věda generalizuje tento nám známý, mizerný kousek světa, aby si nějak mohla přírodu vysvětlit; že vysvětlování takové pravdě ani za mák neodpovídá, že je čistou, nebo i nečistou fantazií, vědě nevádí; – jen když to vynáší na živobytí, není-liž pravda? ... Neboť bez znalosti *neviditelně malého světa* je každé hlubší vysvětlení přírody *absolutně nemožné*, – VŠECHNY PRVNÍ PŘÍČINY PŘÍRODNÍCH ZÁKONŮ SÍDLÍ V NEJMENŠÍM! Zatím je naše přírodní vědění nutně úžasně povrchní nebo lživé; skutečně přírodověda dnes neexistuje; a pravděpodobně nikdy... – Snad vyskytují se v neviditelném světě tytéž komplikace jako v tomto nám známém: snad je každá hmota jisté velikosti organická, – zákon *dlouho- a krátkodechosti* síly ovládá celou přírodu; a pravděpodobně krystalují všechny hmoty v jisté hloubce, – amorfnost zdá se být absurdní... – Bez zodpovězení nejtěžší fyzické otázky: „jsou atomy hmotné větší než prostorné?“ vulgo: otázky continua, – je každé vysvětlování hermodynamismu, chemismu, elektrismu vědeckým *darebáctvím*... Ale snad jsou učenci clairvoyantní: vždyť vědí na vlas, nejen jaká je nejmenší možná teplota, nýbrž i jak velké jsou atomy, jakou formu mají, jsou-li kulaté nebo oválné, – ale v tomto punktu je jejich jasnovidnost nespolehlivá: – Roku 2632. po Kristu byl totiž učiněn neuvěřitelný objev: Při pitvě slavného učenice, který novou metodou konečně vyrobil atomy, byl metodou touto získaný moskovský atom velikého muže rozdělen metodou ještě novější na ca 223.000 částí, a každá z nich měla dokonalou podobnost s roztočilým, hodně ušatým oslíkem!

* * *

I nejlepší vědecké hlavy jeví žalostné nepochopení *základních* fenoménů přírodních. Mnohý slavný fyzik neměl snad po celý život živého pojmu „kapaliny“. Každý pospíchá, aby už už byl z této těžké atmosféry pryč a mohl v podrobnostech kramařit. Ve vědecké re-

publice nehledí se tak přísně, aby měl každý jasný pojem o věcech, na nichž je vše ostatní zbudováno. Hanc veniam damus petimusque vicissim. Následek: různá pojetí otázek, v nichž by se všichni měli shodovat, nedorozumění bez konce a beze snahy o srozumění se, chaos nad chaos, babylonská věž, blázinec... Těžko nalézt slov opovržení pro to, co se dnes zve vědou: – Nikdo nechce vidět, že skutečná přírodověda je dnes absolutně nemožná, že i to nejlepší dnes možné je jen parodií vědy, nízko se plazící, nesmyslnou fantazií, – šaškovstvím, že všechna empirie a experimentace za účelem odhalení *zákonů* přírody je pouze vybíráním vody z moře, že vědec, který myslí, že tím odhaluje přírodu, odhaluje tím jen svou hloupost, že věda musí počínat psychologíí, tj. důkladnou analýzou svých pojmů... – -: – ale jako by nic nebylo, rojí se tisíce pouze přírodu vysvětlujících hypotéz, – česky: oslovin – -, z nichž jedna druhou hloupostí překonává, a o nichž je přece už předem jisto, že jsou lživé; ale jako by nic nebylo, roste nesmyslná babylonská věž stále výše, – nebe se jí chtějí dotknout a dotknou se jí pouze mraků, – mlh...! -: – věda přírodní je vědou fantastickou par excellence, vědou *absurdní* par excellence! ...

8.

KOHEZE ZNAMENÁ IDEU CELKU. Celek spočívá na harmonickém uspořádání a řízení částí, na rozumnosti a účelnosti, – na *organičnosti*, – celek je nutně organický: – koheze je pouze organičností v *širším* smyslu. – Je mnoho druhů koheze: co do původu jejího, co do zevní povahy její, co do rozsahu, – dlouho -a krátkodechosti její; co do *kvality* její: je vyšší a nižší, je hrubá a jemná, je imperceptní koheze; – pevnost a tvrdost, platící obvykle za kohezi vůbec, jsou nízkými druhy koheze: měkká organická cella je koherentnější než železo. – Jedním z vyšších druhů koheze je *elastičnost*: znázorňuje vyšší: houževnatější, pospolitější, lživější duševní celky; je už částečně povahy organické v *užším* smyslu, – podobně jako *krystalismus*: geometrickou pravidelností znázorňujeme si větší účelnost v kon-

strukci celku, – vyšší intelektuálnost! – Koheze je jen *adhezí*, – zcela stejnorodých těles v přírodě není! – *skutečný* prvek rozpadl by se hned při vznikaní v atomy nebo vešel by ihned ve sloučení nové!

9.

AGGREGAČNÍ STAVY ZNAMENAJÍ STUPNĚ duševní čilosti, aktivity, intenzivity myšlení, – VÝŠKY DUŠEVNÍHO ŽIVOTA *vůbec*. Nám se zdá, že stoupání toto je spojeno s destrukcí celku, účelnosti, organičnosti. Ale příroda nemůže celky pohřešovat ..., – a více: se stoupáním *čilosti* duševní *stoupá nutně* i stejnoměrně rozumnost, organičnost, – *celek*, – čilost ducha, intenzivnost ducha, intelektuálnost ducha, – vše totéž! Vidět podstatu tří skupenství v přibývání nebo ubývání třeba jen i hrubé koheze je jednostranné: – kupř. nestlačitelnost kapalin a elasticita „plynů“ svědčí o *značné* kohezi z jiné strany. – Co je *plyn*?: hmota, která se z valné části vymkla našim smyslům; co se s ní dále děje, nevíme. Nazýváme stejně vždy jen plynem hmotu oteplenou na 100 ° jako na 10.000 °; a přece jak ohromnými změnami, většími, než jsou známé nám proměny skupenství, zatím nutně prošla!: příroda nezůstane stát proto, že jsme slepí! ... VYŠŠÍ „PLYNOVÉ“ CELKY, živostí svou našemu flegmatickému vědomí příliš heterogenní, přestávají se nás týkat, přestávají na naše smysly působit; – a zvykem lidí je popírat, co nevidí! ... Zde by bylo na místě citování otřepaného Hamletova výroku o „věcech mezi nebem a zemí...“ –: Neboť pole pro všechny, fyzické i psychologické možnosti je zde nade všechno pomyšlení ohromné...

10.

Moderní zesubjektizovaná *chemie* zdá se nasvědčovat, že dokonce i věda je někdy schopna zdravého úsudku; ale, ó žel! vidno hned, že jen tam, kde se jí to hodí do krámu..., – soudnost podřízena zde nepoctivosti!: – se starými *qualitatibus occultis* to už nešlo; aby mohla být příroda *mechanicky* vysvětlena, bylo nutno ji idealizovat: a tak zbyl z chemismu jen „atomový“ pohyb; – že však je hmotný atom

a pohyb právě tak subjektivní jako barva, chuť atd., – nehodilo se už vědě do krámu: drahocenná hmota, z níž věda žije a tyje, musela být za každou cenu zachráněna...! – Chemie především mohla by učen- ce poučit o idealitě přírody, když toho filozofie nedovede... ale pá- nové tito jsou inkorrigibilní! – pohled na směšně fantastickou stav- bu, „chemie“ zvanou, zničí ihned všechny iluze!: Moderní *atomická* chemie náleží k nejnechutnějším konglomeracím nesmyslů. Je lež, že by atom byl nutný k porozumění *této* chemie; atom existuje, ale atom chemiků nikoli, – leda ve vyschlých mozcích těchto troupu... Tím méně existuje tahle věčná *molekula*, – zbytečná směšná a pitomá to domněnka na hloupém předpokladu, že „slučování“ sahá až k atomům, a že jsme těmto blízcí! „Směs“ a „sloučenina“ jsou si *mnohem* blíže, než se za to má, sloučenina je *jen trochu* složitější smě- sí, jako organika jsou jen trochu složitějšími anorganiky. – Nebo ta bláznivá honba za prvky, následkem fixní idey, že je jich jen malý počet!: ale vskutku existuje *ohromné* množství jejich, – a přece nepa- trné proti množství jednoduchých duševních stavů! – Prvek je pra- podivnou fikcí jako atom, – je *jen* prakticky nerozlučitelný –. – Pr- vek, molekule, chemický atom, – vesměs *metafyzické* pojmy! Hlav- ním úkolem chemie *vědecké* je: nalézt zákony působení chemických směsí na naše smysly: – není sice fyzický, ale je senzuaální chemis- mus; – jako psychologie filozofii, tak musí fyzice fyziologie před- cházet! –. Ale *metafyzická chemie* je lehčí, praktická výnosnější, – že ano, pánové od chemického cechu –? ... – Proč staví se dodnes che- mie mimo fyziku?: z řemeslnické pýchy: chemikové chtějí mít své zvláštní řemeslo –. – Chemismus znamená materiálně: známá nám tělesa nejsou nikdy homogenní; psychicky: všechny duševní na nás působící stavy jsou *velmi* složité; *značná složitost zdá se být podmínkou vědomí vůbec* –; neboť i prvky označují mnohé různé duševní stavy. Čím složitější chemická sloučenina, tím složitější, – bohatší, jemnější, vyšší –, duševní život. Organická chemie a „životní síla“ je totéž; – tedy možno mluvit o pravé organické chemii jen u „žijících“ orga- nismů, – ne kupř. u mléka nebo alkoholu! –: „smrtí“ ztrácí se to nej- důležitější, třeba, – tedy –, *nejjemnější*.

11.

Co činí dnes vědu nemožnou, je vedle naší neznalosti neviditelně malého světa hlavně i neznalost *neznámé* hmoty nebo hmot X., – *éteru*. Hrubému pozorovateli zdá se, že se v mechanice bez ní obejde; ne už v chemii; termologie, více elektrologie a magnetismus, ještě více fotologie spočívají zcela na éteru. Jsou to vesměs vědy indirektní, *napovězené*, – „světlo“, „teplo“, „elektrina“ jsou jen napovězeními, že je zde éter. Jsou to vesměs pouze *některé* speciální vědy éterologické, tj. jsou zároveň toutéž vědou a různými: – Věda triumfuje, že se jí podařilo uvést magnetismus na elektrismus; ale dokud je sebe menší rozdíl mezi obojím, nemožno o jejich totožnosti mluvit; v jiném však smyslu je totožnost jejich a priori jistá; světlo není totéž co elektrina; ale mnohé „elektrické“ fenomény jsou méně elektrické než světlo; a naopak, – subjektivní pocit světla je vedlejší! teplo zdá se být jen metamorfózou světla, – ale není jí zcela! – snad je příbuzno více elektrině než světlu, – pocit tepla je elektrického rázu, – jak mohl by jinak neviditelný termodynamický pohyb tak intenzivně působit! ... – Bez znalosti síly, jejímiž některými manifestacemi jsou všechny tyto zjevy, není přírodověda! bez zodpovězení *kardinální fyzické otázky*: „*jaký je způsob účinkování éteru na viditelnou nám hmotu a naopak?*“ – není fyzika! – Ale to učencům nevadí: oni vysvětlují vše vesele pomocí své osvědčené molekulární šablony! Mají skromný pojem o záhadách éterologie, tj.: nerozumějí jí ani za mák! Ono to chce uvést vše neznámé na známé! vsutku však musí být vše známé zavedeno na ještě neznámé. Jaký rozruch způsobila mezi tím taková bagatelle, jako byl objev radia, objev, který se dal s jistotou předvídat a který není ničím proti neodkrytým, ale zcela jistě existujícím zázrakům éterologie! ...: „Podle toho poznám učené pány: co nehmatají, je jim vzdáleno na míle“: Goethe. – Éterologie je nejzajímavější ze všech věd. Jaká lákavá tajemnost! jaké pole pro fantazii! kolik vábných možností! A jak chabá zde fantazie a kombinační talent u vědců! jaké kožené, krotké a přitom hloupé teorie! – Pouze fantazie může zde vést ku pravdě; ale věda nechá platit jen jisté, tj.

hodně hloupé fantazie: ostatní dala do klatby! – – Dokud nevíme jistě, čím éter je, nevíme ovšem ani vzdáleně, jaké mohou být označené jím duševní stavy. Podobá se však pravdě, že je éter plyn velice stejnotvárný, málo složitý, pasivní; – jakýsi telegrafický, komunikační element přírody... – Ohromnost jeho mechanického účinkování dala by se snad vysvětlit velkým kvantem jeho, – hmota byla by *velice* porosní, – zrak náš *velice* zvětšovací aparát; – rychlost éterového pohybu byla by ztěžka možná při ustavičném vyhýbání se; příčinou rychlosti té je snad kvazi – kontinuita éteru; ostatně: proč by nemohlo existovat *velké* množství éterů? – místa je zde dost! různé éterové manifestace byly by snad pouze následek toho, v jakých proporcích by étery ty současně působily-. Tedy: Éterem reprezentované duševní stavy byly by slaboučké, pasivní, pro každé působení nanejvýš *citlivé* a velkou schopností *působit* obdařené. Hypotéza: Nejsou snad tyto duševní stavy JEDINÝM *působícím a působení přijímajícím elementem světovým*? Tmelem, udržujícím svět, aby se nerozpadl, zachovávajícím dění se, život? podmínkou influxu psychici? – nositelem kauzality? ... – Otázka: Kdo je éter *našeho* myšlení?: – éter proniká všechny hmoty, tedy musí myšlenkový jeho podklad pronikat *každé* myšlení. Odpověď: Duševní stavy éterové jsou tak slabé, že je nemožno asi uvědomit si je : – jako hmotný, tak „nevnímáme“ i psychický éter...

12.

In summa: Nemožnost poznání pod přírodou skrytých duševních stavů: v nejlepším případě jen pravděpodobné konjekтуры; naše neznalost neviditelně malého světa; plynů; éteru; ohromnost světa, – pole pro všechny možnosti; nutná homogeneita světa, tedy podobnost jeho s naším vědomím; pravděpodobná intelektualita a rozumnost *každého* vědomí, – absurdnost vědomí bez *vyššího smyslu*; tajemnost a nevysvětlitelnost tak mnohého v přírodě, jako: nepopíratelná *úmyslnost* v osudech jednotlivců a národů, prorocké visiony, fatidikční sny atd.; nesmyslnost lidské domýšlivosti... – -: To

a mnohé jiné přímo nutí ke konkluzím: 1. VŠEOBECNÉ VĚDOMÍ JE MNOHEM VYŠŠÍ A SLOŽITĚJŠÍ, než hrubé přírodní zdání nasvědčuje; 2. EXISTUJÍ VYŠŠÍ INTELIGENCE, NEŽ JE NAŠE, – nehledě k cerebrálním na jiných planetách –, které nás ovládají podobně jako my svá domácí zvířata. – Jmenujme intelligence tyto po příkladu Řeků, stojících ze všech národů v nejintimnějším styku s přírodou, pro krátkost BOHY.

13.

Jsoucnost „životní síly“ je absurdní nejen vzhledem k naší *konsekventně idealistické* filozofii, ale i vzhledem k zdravému rozumu: odporuje mechaničnosti. Schopenhauer připouští, že *natura hic fecit saltum*; ale *naturae saltus* odporují kauzalitě! – připouští, že krystaličnost je náběhem k organičnosti..., – jako by to úplně nepostačilo k přiřknutí organické schopnosti krystalizující hmotě! – pohled na okno s ledovými květy je přesvědčivější než všechny argumenty –. „Životní síla“ je pleonasmus, – každá síla je živá, každá působí nutně organicky. – Organičnost v *užším* smyslu znamená tak značnou složitost, pospolitost, vědomí individuality, rozumnost, že jsou schopny „výměny látky s podržením formy, tj. psychicky: udržování *určité smyslové souvislosti* v duševních stavech, – já... –, účelným osvojováním si a propouštěním cizích duševních stavů: silný cit pospolitosti předchází pomocí značné rozumnosti destrukci své tím, že nahrazuje ustavičné ubývání, zamezuje přílišné, destrukčně působící přibývání „výživou“ a „vyměšováním“, tj. loupeží a odhazováním bezcenného na ní. Tedy spočívá organičnost též ve větší *energii a agresivnosti*; – ale rozumnost, pospolitost, energie, agresivita, – *výška ducha*...: vše totéž! – Rozdíl organik od anorganik spočívá v pouhé samozřejmé *gradaci* duševního života. – – Jeden druh *organického vědomí*, – cerebrální –, známe bezprostředně. Mozkový organismus je v hlavním totéž, jako každý jiný: – není snad i vědomí mimocebrálních organismů v hlavním totožné s cerebrálním? tj.: není psýché ruky, až na vedlejší stránky a variace, TATÁŽ, jako psýché

mozku? ... „Ale mozková psýché je smyslového, objektivního druhu...!“ -: Předně může mít *každá* organická hmota senzuální schopnost, – sta smyslů jsou možná mimo našich bídnych pět! Za druhé není smyslovost kardinálním kritériem rozlišování: každé, nejen smyslové vědomí je objektivního druhu: uvědomování si vnějšího působení je podmínkou života vůbec... – Tolik je jisto, že organická, aspoň animální vědomí jsou mozkovému *dosti blízké*: mozek je jen administrativně vládnoucím orgánem, a vláda musí být *přiměřená* ovládanému, – to učí každodenní politická zkušenost...

14.

Organická hmota rozštěpovala se hned z počátku na dvě větve: silnější, vehementnější, impetuoznější, a slabší, klidnější, mírnější..., – až konečně ustálily se „animální“ a „vegetabilní“ říše. *Kvantum energie*..., – jiného kritéria mezi obojím není! Dusíkaté sloučeniny musí být objektivací intenzivnějšího, uhlohydráty slabšího duševního života; – protože „animální“ buňka byla silnější, vybírala si prepa- rovanou už potravu, a proto, že si ji vybírala, stávala se silnější. Obě odvětví zabíhala, splývala, přecházela z počátku v sebe následkem vývoje i degenerace; přednosti obou: aktivita živočišná a rostlinná dokonalost spojují se zde v jedno: mnohá protozoa jsou formálně složitější než červi, nižší „rostliny“ jsou agresivnější: parazitnější, saprofytnější než vyšší; – těm, kdož, upírajíce hmotě vědomí, považují „duši“ za nějaký zvláštní pokrok a přednost, měla by důsledně platit plíseň za vyšší rostlinu než palma, ale celá rostlinná říše za zbytečnou, za slepou uličku -. Po dlouhém kolísání nastalo ustálení: „rostliny“ zakotvily se definitivně v zemi, živočišstvo stalo se definitivně pohyblivé... – -: ale hledme jen kontemplativně na kvetoucí, nespočetným hmyzem oblétanou louku, – a zdá se nám určitě, že jednou vidíme jen pohyblivou a klidné rostliny, podruhé jen nehybné a hybné živočichy ... -: rostliny jsou jen líní živočichové, – jako anorganika líná organika. – – Rozpaky vědy v otázce vztahu, – stejnosti nebo různosti obou říší působí komicky; jako kdyby se věc

nerozuměla sama sebou! Místo všeho měli by mistři vědeckého cechu rozehnat mlhy ve svých vysoce učených, cvičených, zkoušených, holých a úzkých lebách: – pak by shledali, že hádanky přírodní jsou vždy jen nejasnosti myšlení; že odpory v přírodě jsou vždy jen nedorozuměními v hlavě; – že přírodní pravdy jsou ponejvíce jen logickými pravdami; že je vše v přírodě, podle logického hlediska, zároveň stejné a různé; že jsou v přírodě jen kvantitativní, nikdy kvalitativní rozdíly; že všechny příhrádky jsou umělé; že „živočišstvo“ a „rostlinstvo“ existují jen v bornované lidské hlavě; a že i my jsme oprávněni mluvit o nich jen tenkrát, když jsou zde všechny buď zvířecí, nebo rostlinné znaky pohromadě, kupř. u člověka nebo jabloně; že ani my nesmíme nazvat živočichem „nepohybující se“ nebo beznervnou organickou masu, rostlinou achlorofylní nebo pohybující se organismus: že rizopoda a polypi nejsou zcela zvířaty, jako houby neb insectivora nejsou zcela rostlinami; – že konečně všechna učnost neučiní z hlupce moudrého muže.

15.

V rostlinách snoubí se značná energie s inertíí anorganik, – z té příčiny jsou rostliny jaksi *extraktem* těchto; symbol toho: vysávání půdy kořeny a vzduchu listy. – Živočištvem objevilo se zde něco více už nového –. Rostlinná psýché je mírnější, jemnější, harmoničtější, – snad kontemplativnější –, *dokonalejší*, než chaotická, prudce aktivní animální. Následkem lehčích životních podmínek je vývoj rostlin scelenější; větší hravost a luxus: rostlina je estetičtější; všechny životní fáze odehrávají se zde v rychlejším tempu; je variabilnější, – co u rostlin zveme variací, zvali bychom u zvířat monstrozitou; – květ – největší luxus a cíl rostliny, – jakožto vyvinutí největší nádhery, – života; – *podstatou* květu tedy *koruna*, – plod jen následek intenzivního květového života: – právě tak nevyhledávají živočichové pohlavních styků s úmyslem plodit, jako tyčinky nebo pestík nejsou *cílem* květu. Frapantní podobnost: muž a žena, – živočich a rostlina! Nepochybně má rostlina *smysly*, snad našemu čichu podobné; má svůj určitý smysl pro étero-

vé, našemu světlu podobné fenomény, které jí zajisté podávají potřebné jí zprávy o vnějším světě...: – *proto* tíhnou rostliny především k světlu, hlavně slunci, – jejich smysly, jsouce méně ostré našich, potřebují *silné* dráždění; neomylné pohybování se oplétavých rostlin směrem k opoře, kořenů k úrodným částem prsti je následek smyslových „vjemů“. – Všude je mezi rostlinou a živočichem, jen *kvantitativní* rozdíl co do *energie*, – a i ten někdy částečně mizí u polorostlin jako mimos a insektivor. Vidět pronikavý; rozdíl mezi rostlinou a živočichem v *pohyblivosti* je nanejvýš hloupé. Pomalý a rychlý pohyb je pořád pohyb. Mikroskopický pohyb v protoplasmatu je pohybem jako skok do výšky. Otáčení se slunečnice za sluncem je totéž, jako otočení hlavy. Protože se hlemýžď nepohybuje tak rychle jako tygr, neřekne o něm nikdo, že nemá schopnosti pohybu.

16.

Animální protoplasma je *složitější*, tj. kvalitativně silnější než rostlinné. Gradace: buněčné pletivo: je jen dlouhodechou složitostí protoplasmatickou; – animální cella je měkčeji a neurčitěji ohraničena než rostlinná, animální buněčné pletivo je rozmanitější, splývá více dohromady, – důkaz větší složitosti, tj. výšky animálního vědomí! Další gradace: členění, dělba práce, centrální, prostředkující orgány: krev s arteriálním a venosním systémem; kostra, – jen *výpomocný* orgán, podobně jako skořápka, tedy *podřízeného* významu; *nervový* systém. – – Nervy označují duševní stavy, jejichž jediným účelem je udržování jednoty složitého seskupení duševních stavů „tělem“ označených: – podávání zpráv o zevním světě je jen podáváním zpráv o povrchu těla. Reflexivní princip v nervstvu, – následek řídicí povahy nervstva! Poměr nervové psýchy k psýše ostatního těla je tentýž, – *ipsissimo sensu*! –, jako poměr vědomého, na zásadách, cíli atp. spočívajícího *sebeřízení* k celému ostatnímu souboru řízených myšlenek: existují i centrální orgány centrálních orgánů! – Tím vysvětluje se též podivuhodná moc „ducha“ nad „tělem“, kupř. silné aktivní vůle nad nemocí: – jen na ducha může duch tak intensivně

působit: tělesné nemoci jsou vskutku jen duševními nemocemi –; cerebrální vědomí léčí ostatní poučováním, vyjasňováním, rozveselováním, – *právě* tak. přemáhá rozum chorobné afekty! –. Vědomí, udržující jednotu v nějakém X, nebo dokonce hmotě, tj. ničem, – je směšností hors concours. Nanejvýš mohla by s ní závodit komičnost nenadálého objevení se vědomí *jen* u jednoho, – cerebrálního –, druhu nervů s ostatními téměř totožného. „Činnost cerebelli, medullae oblongatae, míchy, ganglií je bezvědomá“, – tvrdí dodnes věda..., – „nevím, co máte pořád s tím sluncem! vždyť ho není vidět, – tedy není!“ pravil slepec. „Činnost velkého mozku časem umdlí, činnost malého však nikdy neumdlévá“, – jedna ze dvou hořících svíček za několik hodin dohoří, druhá však bude věčně hořet! Přítomná v nás právě myšlenka *není* rezultantou v šedi současných cerebrálních duševních stavů, tj. současných akcí aspoň celé šedé kůry mozkové; že by mimo právě „myslící“ částku mozkovou celý ostatní mozek zahálel, nebo fungoval nevědomě, je absurdní: tedy nevíme ani, co myslí částka mozku, sousedící s tou, o níž to víme; – tedy myslí největší část mozku *mimo* „nás“, – právě jako cerebellum. Buď popíráme každé vědomí, které nespadá v naše přítomné ego, – aneb schází každá pravděpodobná hranice vzniku vědomí, a přiřkneme-li je vnitřní mase velkého mozku, musíme je přiřknout i svým exkrementům! ...

17.

Počátky *cerebrálního* vědomí jsou nejdůležitější a nejzanedbanější částí přírodovědy. Moci minutu „vnímat“ smysly prvotními stálo by za půl života: – Nejnižší živočichové jsou si snad vědomi, že zevní svět je jejich duševním stavem: mít pocit o svých pocitech je základním faktem psychologie vůbec; a „hmota“ je *pozdní* fikce. Jejich myopie sahá snad tak daleko, že nemají smysl pro kubický rozměr: – i my vidíme měsíc a Mléčnou dráhu v jedné ploše..., – proč?: netýkají se nás. Mnohé, co se nám zdá pevnou hmotou, je zajisté pro ně „plynem“; – proč je pro *nás* *vzduch* plynem?: protože je všude, takže

nebylo zapotřebí jej hledat a markantněji označovat. Místo pocitu tepla mají jen všeobecný pocit bolesti, – vždyť i my zaměňujeme směšně horko a zimu: horká voda vyvolává mrazení, sníh pálí... A pomalu byli bychom svědky zániku hmotného v psychickém, nahlédli bychom v mimocerebrální, snad i kosmické vědomí..., – ale neprokáže nám dobrá fantazie téže a lepší služby? ... Nejstřízlivější pozorování je z 90 % fantazií, nejlepší ve vědě je právě to, co je nejlépe fantastické..., a právem!: celý svět je fantasma...

18.

Následkem odvěkých předsudků ceníme *inteligenci zvířat* při nejlepší vůli instinktivně vždy příliš nízko. Nejvíce přiblížíme se pravdě, podkládáme-li jim vždy rozum našemu co *nejbližší*. *Všechny* naše schopnosti jsou u všech poněkud vyšších živočichů in nuce. Odpočteme-li lidskou lstivost a následky její, – objektivní instinkty, jimiž je ovšem největší část „lidí“ po čertech skoupě obdařena, – máme inteligenci skoro všech savců. Člověk liší se od zvířat více praktickými následky své inteligence než jí samou. Dvou, tří stupínků, o něž stojí rozum člověka nad rozumem nejvyšších savců, by vzdálený pozorovatel ani nerozeznal. Nutné stejnosti u všech tvorů sahají mnohem dále, než se za to má: – Jednání člověka je právě tak machinalní jako jednání zvířete; a jednání zvířete je právě tak vědomé jako lidské v jednom smyslu je vše instinkt, je svět sám instinkt; v druhém není vůbec instinkt. Jako lidská, je i zvířecí, je každá inteligence abstraktní, zcela abstraktní: abstrahování je podmínkou duševního života vůbec. Zvíře žije i v minulosti i v budoucnosti: prvé dokazuje prostě existence paměti u zvířete, druhé vpřed zirájící povaha vůle; opak tvrdící Schopenhauer měl přesně vymezit hranice „žití v přítomnosti“. Zvíře žije v minulosti a budoucnosti mnohem více, než se za to má, a mnohem zdravěji než excedující zde člověk. Oč je lidská inteligence „složitější“ a širší, o to zvířecí harmoničtější a dokonalejší; oč tato kompaktnější, o to ona roztržštěnější. Zvířecí instinkty jsou jistější, zvířecí vášně čistší a intenzivnější; který člověk je scho-

pen větší radosti než pes, vítající vrátivšího se pána? většího vzteku než poraněný lev? I *cerebrální vědomí lva* představuje *snad* větší kvantum síly než lidské ...

19.

Odpočinek síly odporuje zachování síly: ale jediná síla je síla myslící: tedy NEEXISTUJE námaha, ÚNAVA, odpočinek, klid MYŠLENÍ. Únava je nepříjemný afekt, provázející porušení rovnováhy následkem *špatně zřízené činnosti*; klid jen vyrovnání disharmonie *opačnou činností*. Kde je tato příliš heterogenní, vymkne se z části nebo zcela z našeho já, – odtud pocit *prázdnoty* v hlavě při zemdlenosti, odtud *spánek*. – Spánek je jen radikální změna myšlení: spánek a *sen* je totéž: sníme stále, pokud spíme, jako stále myslíme, pokud bdíme. Faktum, že zbude nám pouze upomínka na nepřiliš heterogenní sny, jakož i na ty, z nichž se bezprostředně více méně probudíme, potvrzuje pouze heterogenost snu. – Podstatou snu je lehká, nespořádaná, šilená, kontemplativní *hra* myšlenek, kompenzující aktivní, stále napjaté bdění: důkaz jednostrannosti a dyskoličnosti bdění! Zdá se, že je sen podoben rostlinnému vědomí. Hypotéza: není snad „naše“ vědomí před narozením a po smrti *snu zcela podobno*? není život náš jen ostrým, přesným, probudit se snažícím druhem snu? ... „Náš krátký život je obemknut snem a my jsme zhotovení z látky, z níž zhotoven je sen: Shaksp... Podobá-li se Thanatos svému bratru, neztratíme mnoho, až praskne naše pracná individualita... – „Sen“ zvaná polovina života je rovnocenná s druhou, – přesto je úplně bagatelizována. Lehké ranní snění, které si mnohý pilný člověk vyčítá, má větší často cenu, než jeho celodenní klopocení se. Sen je podstatně eukolický; – šťastné noci mohou smířit s nešťastnými dny. Sen je estetičtější, poetičtější, je *intenzivnější* než bdění. Není snad sen „*cílem*“ animálního života?: – nejhlubší a nejlepší sen je nám naprosto neznám. – Sen je *reálný* jako bdění, nejen ve smyslu reálnosti ideálního, ale i v obvyklém: kdo kupř. sní, že objímá svou milenkou, objímá ji často *vskutku*, – pleno sensu, – hmota neexistuje mimo náš

mozek –, – milenci, kteří se nenajdou ve bdění, najdou se často ve snění... Považovat každý sen za živou hru fantazie, je stupidní, – kdybychom sen neznali, jistě by jej věda předem prohlásila za nemožný, – jako hypnotismus! – Sen je *fenomenální skutečností*, – „*deuteroskopií*“ –, lišící se od bdělé smyslové hlavně menší určitostí, ostroší a přesností: zevní vlivy neprošly ve snění ad hoc adaptovanými, složitými smyslovými aparáty: sídlem nám známých „smyslových pocitů“ není retina, sluchový nerv atd., nýbrž jisté partie *mozku*, – fenomenální –, podněcované k činnosti obyčejné vnějšími akcemi cestou smyslových kanálů; ale kromě toho mohou fungovat: 1. na popud ZEVNÍ, ALE MIMOSMYSLOVÝ, kupř. pronikáním éteru lebkou; 2. *vnitřní*, tj. působením „mentálních“ partií mozkových na fenomenální, které musí na *každé* dráždění odpovídat svou specifickou činností, – jako „sítnice“ reaguje na náraz vždy jen světelnými pocity. První je REÁLNÉ, druhé *fantastická deuteroskopie*: – obé je hlavní součástí snu. Somnambulismus, fatidikční a jiné významné sny jsou reálně deuteroskopické; – oč je smyslový svět preciznější a zákonnější, o to je reálně deuteroskopický volnější, všestrannější, ba i věrnější: – clairvoyance! Obvyklý konfušní sen je fantasticko-deuteroskopický. Hallucinace je rovněž fantastickou deuteroskopií, ve stavu bdělém abnormálně se objevující. Reálnou deuteroskopií bdění jsou všechny významné, tj. v nápadně logickém raportu s bdělou skutečností stojící visiony. Deuteroskopického rázu je celá magie a animální magnetismus.

20.

Darvinismus je jediné nedorozumění. Observace a dat je zde nazbyt: především nutné je vyjasnění pojmů, jako: „životaschopný“, „zdatný“, „silný“, „vyšší“, „dokonalý“, „složitý“. – Životaschopnost je naprosto neurčitelná, právě jako „dobré“ a „špatné“. „Životaschopný“, „zdatný“, „silný“ jsou tři *různé* věci, třeba se někdy stýkaly. Existuje kvantitativní, tj. v mase, a kvalitativní, tj. ve složitosti spočívající síla; zaměňovat jednu za druhou značí stavět pravdu na hlavu:

vzrůst kvantitativní síly je úpadkem života: masa je negací celkovosti; kvalitativní síla naproti tomu, – třeba je původně samozřejmě jen kvantitativní –, je totožná s celkovostí. Složitost, jemnost, výška, dokonalost, – vše identické! ovšem užívá se slova „složitý“ per nefas i tam, kde je nedokonalá, kde je masou, kde je zdánlivá, – celek se zde už rozbil! –. – Zajisté měla mimo jiné i selekce, v nejširším smyslu, tj. vývoj k složitějšímu přirozeným výběrem, svůj podíl na *přilivu* organik; ale proto nezasluhuje ještě jméno „přírodní zákon“, – je jen lokálním pravidlem. „Přírodní zákon“ musí mít v tomto jednotném světě všeobecnou platnost, – ta však je u selekce a priori vyloučena, – selekce vedla by nutně, kdyby byla přírodním zákonem, ke konci dění se, ke konci světa... Složité zákony vzrůstu a úpadku, světové fluktuace, dění se vůbec musí být teprve odkryty.

21.

Dědičnost je a priori jistá, – nedědičnost odporuje kauzalitě. Kapricióznost dědění je zdánlivá: kde nepostřehneme přísné zákonnosti, dokazuje to jen naši krátkozrakost; obvykle však jen psychologickou povrchnost: – nevysvětlitelnost dědění *somatických* vlastností je pro subjektivnost zevního světa dvojnásob lhostejná. – Hlavním, nepopíratelným faktem dědění je: *Od otce má zvíře především VŠEOBECNÉ, kardinální, řídící instinkty*, jako: každému individuu specifické, vždy přítomné, ducha zabarvující a z individua to, čím je, činící duševní stavy; nejdůležitější inklinace; charakterové, vůli řídící instinkty; cíle myšlení; – – *po matce dědí zvíře hlavně celou masu PODROBNÝCH instinktů*, které jsou *prostředky* všeobecných, masem, jako tyto nervy. Ovšem dědí se po otci i část podrobných, po matce část všeobecných instinktů. Jako atomy se neslučují, tak zůstanou podrobné i všeobecné instinkty integrální, samostatné, od sebe odloučené; jsou ovšem vzájemně těsně spoutány, *prakticky* srostlé, – každá vlastnost sestává stejně z obou, takže rozeznání otcovského a mateřského podílu u mláďete vyžaduje nejpečlivější rozbor, největší psychologické sagacity i penetrance. – Fyzicky: Aktivní, ener-

gické spermatozoon, – objektivace in nuce převahou všeobecných instinktů –, vnikne do více inzertní, více hravé vaječné celly, – objektivace převahou podrobných instinktů –, prostoupí ji, oživí ji více, ovládne ji, diriguje ji, – bez něho byla by příliš slabá k dalšímu vývoji... –. – Schopenhauerova teorie, že po otci dědí se charakter, po matce intelekt, je jen nepřesným a nesprávným vyjádřením pravdy, že po otci dědí se všeobecné, po matce podrobné instinkty –. – Jsou-li instinkty po otci a instinkty po matce zděděné opačné, vznikají kupř. „*problematické povahy*“ a *latence* vlastností. Kupř. někdo zdědil všeobecné instinkty odvážné, podrobné bojácné: následkem zabarvující vlastnosti oněch činí dojem odvahy, – ale jeho jednotlivé činy vyvracejí jej stále: problematická povaha. Jiný zdědil naopak po otci velmi zbabělé, po matce statečné instinkty: zde potlačuje vládnoucí úzkostlivost projevy těchto: – jsou latentní. – Latenci vlastností vysvětluje se i *zdanlivá* dědičnost po *vzdálenějších* předcích. Příklad: Syn je rozený zloděj, rodiče nikoli, otec je statečný, bába z matčiny strany byla zlodějka, její muž velký zbabělec –: – matka zdědila *podrobné* zlodějské instinkty, které následkem po otci zděděné zbabělosti zůstaly latentní, které však v synu jejím, když k nim přistoupila otcovská odvaha, vynořily se opět. – – Žena liší se od muže relativní převahou *podrobných* pudů nad všeobecnými –: – Snad tedy závisí *vznik pohlaví* na poměru, v jakém je suma všeobecných k sumě podrobných instinktů obou počátečních buněk, – a pravděpodobně i *rodičů*, jejichž vždy extraktem v jistém směru jsou obě buňky.

22.

Dnešní zoologické *klasifikace* jsou primitivní, insipidní, o málo lepší než vysmívané Linnéovy: 1. Ignorující inteligenci, 2. jsou jen *povrchně* somatické. – Ad. 1.: Mozek je u všech živočichů nejvyšším a nejdůležitějším, u vyšších nejpraeponderantnějším, u nejvyšších rozhodujícím orgánem: – již u vyšších savců je izolován, je parazit, je aristokracií nad lůzou vládnoucí, – již zde může vyvážit *vše* ostatní: podle INTELIGENCE by měla být zvířata PŘEDEVŠÍM kla-

sifikována! – třeba se to zdálo zoologickým škatulkářům sebehroznější! Čilá ještěrka je snad ve skutečnosti více příbuzná vrabci než línému krokodýlu; – hmyz je inteligentnější než ryby; je vůbec komplikovanější, vyšší, obdivuhodnější..., – ale to vše nic není a nižším zůstane! vždyť nemá *kosti*!! Duševní stránka zvířat je dosud nejzanedbanější částí zoologie. Jak hrubě ceníme inteligenci zvířat! – ostatně i lidí! Trocha chytrosti, možnost přizpůsobování se a drezury platí u zvířat za inteligenci! – ostatně i u lidí! O jádru ducha, – intenzivnosti, rychlosti, hloubce, statečnosti, pevnosti, aktivitě myšlení –, nepokusil se dosud nikdo systematicky u zvířat pojednat! – a sotva kdo u lidí! ... Ad 2.: ... Ono to klasifikuje zvířata především podle HRUBÉ zevní, často náhodné a vedlejší PODOBY!!! Nechte si říci, vysokou učeností vysmolení páni zoologičtí ševci! – že je pro *podstatu* zvířete náramně vedlejší, kolik nožiček má ten který hmyz, kolik paznehtů má vepř, má-li zvíře chobot jako slon nebo volské rohy, má-li krk jako žirafa nebo jako hroch...! ... Vývoj k vyššímu *nešel* paralelně s vývojem tělesné podoby, – toho, co je vědě vývojem vůbec... –, ale často napříč! – a zevní podoba je jen *maškariním hávem* pravého vývoje! ... *To nejméně* je tím nejdůležitějším. Pouze každému „druhu“, každému *individu* specifické chemické složení protoplasmatu je správným kritériem *somatické* klasifikace...

23.

Pes je pozoruhodný ohromným nahromaděním se *otrockých* instinktů; – „pes“, – nejhorší nadávka nejen národů hrdých, – Turků, Arabů, Indiánů –, ale i žebráckých, kupř. kulturních Evropanů. – Schopenhauer nazývá psa „*nejmorálnějším* zvířetem“; zajisté právem: pes je vtělená neškodnost, innocentia, poslušnost, pokora, věrnost, oddanost, láska k pánu; neodpírá zlému, ale byl-li udeřen do jednoho boku, nastaví druhý... – Tedy: Pes je nejotročtější a nejmorálnější zvíře... Sapienti sat!

* * *

FELIDAE ZNAČÍ VRCHOL ZEMSKÉ PŘÍRODY: značí nejnádhernější rozkvět života. Největší složitost snoubí se zde s největší dokonalostí, největší síla s největší harmonií, s největší krásou největší strašnost, – pohled na bengálského tygra je nejen krásný, ale i *vznešený*! ... Jejich všestranná rezistenční síla a houževnatost jsou důkazem skutečné dokonalosti; jejich síla je ohromná; jejich smysly výtečné; jejich zbraně hrozné; jejich obratnost zázračná; jejich rychlost neuvěřitelná; jejich ustavičná alakrita úžasná. Nade vše obdivuhodná je jejich *duševní* promptnost a rapidita, která činí člověku boj s velkými kočkami téměř nemožný, – rozumí se poctivý boj! silnější zvířata, – polárního medvěda, býka i slona může obratný muž mečem usmrtit..., – ale tygr předčí člověka *duševně*, – v tom to vězí! ... Jsou vtělenou rozhodností; jsou v nutném případě i k nejtěžšímu ihned odhodlány; jsou nanejvýš duchapřítomné, – jak známo, nemožno kočku zmást až k bezhlavosti; jsou velice statečné, a, co ještě více je, *rozumně* statečné. Jsou hrdé, *tedy nespolečenské*; jsou velkomyšlné... Jsou vysoce inteligentní, – *ne* podle, *ne* drezurově inteligentní... –: důkazem kupř. jejich veliká *hravost*, – známka nadbytku; – nic lepšího nemožno říci o dospělém muži, než že je velice hravý; – hravost, – charakteristikon *génia*! ... Všechny jejich instinkty jsou téměř ideálně *jisté*... – krátce: jejich duch je velice intenzivní a představuje ohromné kvantum energie...: – jaká *klidně divoká síla* září v jejich ocelové iridě! ... – Vhodíme vše to na jednu misku váhy a na druhou *opičího epigona*, zbaveného hadrů, jimiž ze studu zakrývá své lamentabilní, vypelichané, – s jakou péčí pěstuje zbytky své srsti! –, nesouměrné, ohyzdné, zchátralé, mrzácké, pestilenční tělo s malátnými svaly a želvími, neohrabanými pohyby; s duchem lenivým, tupým, nejistým, potácivým, zbaběle podlým, potměšile rozumným, opičácky titěrným, ješitným, obyčejně v nečistším prachu se plazícím, než každý reptil, nudou, tj. hnusem před sebou šířaným, *žebrácky společenským*, rozbolavěným: zrcadlím se ve specifickém: stupidně zbaběle potměšilém výrazu oka; – a to vše ještě korunováno – *morálkou*... –?? ...

24.

Tři nejvyšší markantní skupiny živočišné vznikly *degenerací*: – *Ptactvo* povstalo nejspíše ze zrůdných ještěřů, hledavších spásu ve vodě, – útek do vody je vlastní všem zbabělým tvorům –: selekci vzniklo pak peří, jakožto ochrana proti chladnu a pomůcka plavání, peří pak umožnilo vznik křídel, – rovněž selekční –, jakožto prostředek k uniknutí vodním, hlavně podvodním dravcům, – tedy opět zbabělost. – *Ornithorynthus paradoxus* je zkažená „kachna“. – Člověk povstal prostřednictvím poloopic, netopýrů a *opic ze zkažených dravců*... – – Šlo to rychle dolů. Přírodou odstrčení dravci, jejichž rezistenčnost změnila se v choulostivost, jejichž obratnost a síla ochably, jejichž smysly otupěly, jejichž instinkty změkly, zahájili, aby zachovali svou existenci, nový způsob života: začli žít na stromech, – tam se mohou dobře skrýt, – následek: ruka –; z karnivor stali se omnivory, – značí vždy snížené niveau; – ale hlavně stali se „*intelligentnější*“, tj. chytřejší, tj. *podlejší*..., – chytrost je poslední refugium všeho nezdařeného, zvíře, které pozbylo vše, stane se chytrým, „*intelligentním*“. – Protože stávali se horšími, stávali se chytřejšími a protože stávali se chytřejšími, mohli si dopřát zase nějakou tu malou zvrhlost... Degenerace postupovala v úžasných rozměrech. Monstrozity stávaly se stále hroznější. Dosaženo non plus ultra ohyzdnosti: po tygru a panteru pavián a mandril! Duch stával se stále křivější a zvrhlejší a perverznější a falešnější a pitvornější; povstalo opičení se, lépe: člověčení se. Zbabělost a její nerozlučná průvodkyně: společenskost stále vzrůstaly. Konečně nestačil mizerné chásce ani útek do nejvyšších korun, – strach pudil ji ještě výše, – i povstali můry lapající vespertiliony, – vhodný znak do erbu člověčenstva! ... Bránit se ta opičí havěť nedovede; zato však umí, za ocasy visíc, virtuosně vřestět! Ani stopy po důstojnosti, které nelze upřít ani myšce...; zato však krásné, svůdné barvy na oné ušlechtilé části těla, která měla později u „mistrovského díla přírody“ dosáhnout nebyvalou plnost! ... – *Opice et con.* značí největší, *nejrychlejší, nejhroznější dekadenci* v přírodě! ... – – – Takové bylo preludium k člověku...

B. „ČLOVĚK“

1. VŠEOBECNÉ

1.

Zde budiž podotknuto, že slova „člověk“ užíváno v této knize pouze z nedostatku vhodných termínů pro všechny tvory, počínaje od nejposlednějšího Hottentota až k Césarovi. Označovat extrémny tyto slovem „člověk“ je právě tak hrubé a nepříslušné jako označování lva i vepře vždy pouze slovem „savec“. Příroda, vytvořivši nízkého „člověka“, nezastavila se, ale, ohlížejíc se pramálo na teorie o rovnosti lidí, šla dále a dále a *velmi daleko*, – a „lidé“, žvanící stále o „člověku“, vše to zaspali! – „NADČLOVĚK“ BYL UŽ FAKTICKY MNOHOKRÁT DOSAŽEN –: – mezi extrémny „lidského“ pokolení je summa summarum aspoň takový *faktický* rozdíl jako mezi Hottentotem a koněm, – a cerebrálně větší než mezi Hottentotem a lenochodem. Věřit, že nejnižší a nejvyšší „člověk“ náležejí k témuž „druhu“, je prostě blbé. Schopenhauer lituje že příroda nevytvořila z „člověka“ aspoň dva species... –: ano! nevytvořila je! – ale *pouze proto*, že vůbec žádná species netvoří!: *Kdyby* druhy etc. vůbec existovaly, mohli bychom plným právem říci, že „ČLOVĚK“ PŘEDSTAVUJE MNOŽSTVÍ DRUHŮ, ČELEDÍ...: *Natura nihil facit frustra: hrubé změny tělesných tvarů staly se u „člověka“, kde mozek vše ostatní supluje, ZBYTEČNÉ*; – proč by byl měl „člověk“ nabývat nových údů a zbraní, když malý závit mozkový, vymyslivší kupř. střelnou zbraň, činí vše to postradatelným?: MOZEK JE u zvířat hlavním, U „ČLOVĚKA“ JEDINÝM KRITÉRIEM KLASIFIKACE..., – ale „lidé“ nedoznají, že se z „lidstva“ vyvinul nový druh, dříve, než bude mít sloní rypák a kravský žaludek! A přece cení na „člověku“ především jeho „božský rozum“, „nesmrtelnou duši“! ... Beze všech učeností: Mezi Goethem a libovolným profesorem antropologie je nepopíratelný *skutečný* rozdíl jako mezi lvem a velbloudem.

2.

Jako opice ze zkažených dravců, TAK POVSTAL ČLOVĚK ZE ZKAŽENÝCH OPIC. Přechodný tvor mezi gorilou a člověkem se nedochoval, poněvadž byl příliš zkažený, – ani to ani ono –, – života neschopný... Vzestupný vývoj visel proto tenkrát na nitce..., – vznik člověka byl dílem *náhody*..., – z *té* příčiny je pravděpodobná hypotéza, že povstalo lidstvo z jediného páru. Když se však utvořila šťastně malá rasa s lidským už, tj. enormně lživým intelektem, bylo její trvání skoro už garantováno..., – lidský mozek mohl by takřka bez těla zachovat svou existenci... – První lidé museli být nejstrašnějšími nestvůrami a obludami co do ohyzdnosti těla a zvrhlé podlosti ducha: – Horší už to nemohlo být, – tedy stávalo se to lepší. Vývoj tělesných monstrozit se zastavil, – a naopak stávalo se tělo pomalu úhlednější, – následkem hlavně vyvinuvších se zatím poznávacích, estetických, ješitných instinktů –, až dosažena u nejvyšších ras značná někdy krása *obličeje*; – ale souběžně vzrůstaly slabost, impotence, křehkost, nedokonalost tělesná. Duch stával se ušlechtlejší a silnější; vznikaly a vzrůstaly plné instinkty, aktivní instinkty, statečné instinkty, – jsme přece přese všechno potomky lva! –, dosáhly často nebývalé energie...: „člověk je nejstatečnější ze všech zvířat“: – Nietzsche –; – v aktivnosti a podnikavosti leží hlavní přednost člověka před zvířaty, – ne v „rozumu“! Analýza a rozvíjení svých myšlenek pokračovaly; nanejvýš složité a sublimní stavy u eximovaných jednotlivců dosaženy; objektivní pudy zahájily s úspěchem boj proti základní opičácky zvrhlé přirozenosti; – povstávaly pravdivé, čisté, ušlechtilé, vznešené instinkty..., – těsně vedle krajní lživosti krajní pravdivost, vedle krajní zkaženosti krajní čistota, vedle největší slabosti největší síla! ...– Ale opičí přirozenost zůstala u nejmenších i největších lidí basí ducha, – ba vzrostla poměrně ke vzrůstu duševního života v mnohém směru... –: „ještě dnes je člověk větší opice, než kterákoli opice: Nietzsche –: Každé zušlechtění vyvolalo novou depravaci, každá statečnost zbabělost, každý pokrok provázen recesí, paralelně se vzrůstem šel úpadek... – Co činí vyvážnutí

z tohoto začarovaného kruhu téměř nemožné, je *společenská* člověka: Každá lidská myšlenka je společenská, kde ne vyvozena, aspoň infikována, lidská psyché je úplně sociálního rázu, – *člověk je veskrze společenské zvíře...*, – to znamená: zbabělé zvíře, které volilo raději nejmizernější druh pohodlného otroctví než nebezpečnou svobodu; to znamená: stísněnost, zkřivenost, zkroucenost ducha; samé ohledy a úzkosti a strachy; a lstivost a podlízavost a podlost; a nepřírozenost, zmatek, zbytečnou šířku, vycpaný mozek, drezuru, roztržštěnost, chaos; to znamená utlumení silných a čistých afektů, – krotké zvíře se staženým ohonem; to znamená univerzální otroctví, kde „vládnoucí“ poslouchá „ovládaných“, „ovládání“ „vládnoucích“; to znamená nutně *psovské* jednání ve styku s jinými... – SPOLEČENSKOST JE TOTOŽNÁ S TOTÁLNÍ ZKAŽENOSTÍ! ...: – Člověk je převahou *pasivní* zvíře! ... – – – *In summa*: 1. Pochopit nutno, že 90 % obecných názorů o člověku je *smrditou* lidskou *sebechválou*; 2. že všechna vnější lidská moc a velikost nemá s cenou člověka co činit, právě jako trpaslík nestane se větším, vyleze-li na věž. 3. Člověk je nemocný *vřed* přírody: je *mozkové monstrum*, je karikaturou s ohromnou hlavou a malinkým, šťopkovitým tělem. 4. To, čemu se říká „ROZUM“, JE POUZE ZVRHLOST: podlost a opičí pitvornost jsou jeho fundamentem; to čemu se říká „rozum“, je pouze *nemocí...*, – odtud jeho *bystrost*: – blouznění horečkou nemocného je živější, než myšlení zdravého. 5. Člověk je nejkurióznější nestvůra zemská, sloučení nejvyššího a nejnižšího, nejsublimnějšího a nejmizernějšího, je fraškovitou slátaninou všeho možného, – je nejpotvornější *netvor*, který existuje. 6. „Tělesné“ stojí člověk hluboko pod skoro všemi zvířaty. 7. Cerebrálně je snad nejsložitějším, ale i *nejpasivnějším* zvířetem. 8. Představuje celkem rozhodně *menší* kvantum aktivní síly, než *felidae*, stojí tedy pod nimi. 9. Nanejvýš „vyrovnej“ se těmto nejvyšší a nejzdravější duchové mezi lidmi: – čím člověk vyšší, tím mozek praeponderantnější, – tím více *jedině* mozek rozhoduje.

3.

Za *krásné* platí lidské tělo!! tělo s nepoměrně klokanovsky vyvinutými zadními nohama, velkými chodidly a dlaněmi, podexem, ploským trupem, krátkým, tlustým krkem, hydrokefalskou lebkou na titěrném obličej; se zrudnou, hnusnou lysostí na jedné, s přehnaným vzrůstem chlupů na druhé straně! Popatřme jen na člověka, lezoucího po čtyřech! ... Že je to proň nepřirozená poloha, nevádí!: – kočka je stejně hezká na dvou i na čtyřech nohách..., – vskutku krásné tělo musí být krásné ve všech pozicích! ...

* * *

Velebné přímé držení těla má člověk společné s opicí, medvědem, husou, didone inepto etc. Že by člověk pohlížel *vzhůru*, je nesmysl: pohlíží před sebe, jako každé jiné zvíře. „*Erectos ad sidera tollere vultus*“ je fyziognomickou známkou *hlouposti*.

* * *

Člověk pozbyl *srst* následkem marnivého ověšování se různými hadry: to ji učinilo zbytečnou. Ženy jsou lysejší a marnivější. Nedostatkem přirozeného oděvu liší se homo insipiens od zvířat více než celým svým rozumem. Jako jedinou předností Samsonovou byly jeho vlasy, tak jedinou předností člověka je jeho lysost.

* * *

Naše vznešená řeč vznikla z instinktu tlachavého; tento z povrchnosti, zbabělosti a nedostatku důstojnosti. Čím tvor lepší, tím mlčenlivější: lev zařve jen dvakrát, třikrát za den; a kdo toho více nažvaní než husy a ženy? ... – *Výraznost* lidské tváře téhož původu, – mimika druhem řeči, tj. tlachu.

* * *

Člověk neboli *plačící zvíře*. Každé utrpení je špatností, utrpení z utrpení dvojnásobnou. Oč důstojnější je nemá bolest zvířat než zbabělé, vyjící, vodu vyměšující rytí v ní! ... *Ι'ωον δειλωτατον!*

* * *

Člověk neboli zvíře s *otevřenými ústy*: děti! „nevzdělaný“, přirozený člověk! spící člověk! – Habituálně otevřená ústa značí *matnou vůli*!

4.

Fyziognomická hodnota lidského těla, – poznatelnost cerebrálního ducha na lidském těle –, je menší, než u většiny zvířat, – pro nepřiměřenost lidského mozku k ostatnímu tělu; tak poučuje nás tělo lva o mohutném lvím charakteru lépe než deplorabilní tělo lidské o složitosti lidského ducha. Avšak *některé* části lidského těla, – ty, jejichž akce stojí s akcemi mozkovými v užším raportu než u kteréhokoli zvířete, – animal orationale! –, – mají za to fyziognomickou hodnotu velmi vysokou: – tak především *tvář*..., – jejíž svaly mluví ustavičně druh řeči, – mimiku; – svaly určují pak z největší části formu kůže, oka i kostí, – gutta cavat... –, – Ovšem podobají se tahy obličeje povaze člověka právě tak, jako písmena p, e, s psu –: Ale právě tak, jako písmena tato postačí nám k utvoření si představy psa, postačí nám i tahy obličeje k poznání charakteru: – jako řeč, spočívá i fyziognomika cele na asociaci idejí. Idearum nexus, vzpomínky atd. nevyvracejí fyziognomiky, jak Lichtenberg míní, – naopak činí ji možnou! – samozřejmě jen tenkrát, jsou-li dosti staré a osvědčené. – Pravidlo: Asi $\frac{4}{5}$ obličeje jsou obrazem ducha, $\frac{1}{5}$ charakteru odporuje.

5.

Dokud nebude mít osel podobu tygra, dotud bude nemožno, aby kupř. pruský generál měl tvář Napoleona. – Lidé instinktivně *popírájí fyziognomiku* –: Jako sluneční paprsek, vniknuvší do tmavé komory, plné svou krásou se chvástajících mrzáků... –: tak strhne jediný pohled na tvář masku sebekrášlení, sebebovznášení, sebeidealizování, sebeobelhávání lidského... –: – jak neměla by tahle nestoudná fyziognomika, ukazující zajíce jako zajíce, osla jako osla, býti v klatbě u zajíců a u oslů v cizích kožích? ... A přece fyziognomizuje každý, i ten, kdo fyziognomiku popírá, ustavičně mimovolně a ne-

vědomky..., – zřejmá pravda nedá se oddisputovat! – Ovšem je nemožno číst přímo na tváři, je-li kdo zloděj nebo „pochtivý“, má-li talent k filologii nebo k fyzice..., – ale tyto pro lidi před důležité věci jsou ve skutečnosti lapáliemi! Ale kvantum síly, živost, vášnivost, energičnost, inteligenci, opravdivost, pevnost, veselost atp..., – toto hlavní ukazuje nám pohled na obličej rychle a jistě, – kdežto pozorování *činů* a *řečí* učí nás tomu pomalu, nejistě, klamně. „Činy“ pohybují se většinou na periférii ducha, závisíce na tisíci náhod a nálad a vrtochů a měníce stále barvu jako opál; – nápadné, důležité činy jsou obzvláště bezvýznamné; jsou nejvíce afektací nebo ukvapeností; nejdůležitější činy podaří se obyčejně nejméně. Řeč je, jak známo, k tomu, aby jí člověk své myšlenky zatajoval; – ale i pak byla by cenná pro posuzování lidí, – kdyby chudáčkové měli, co by zatajovali! ... Řeči obyčejných lidí jsou jen stereotypním sledem slov beze všeho, co by myšlenkou páchlo: podobají-li se obyčejní lidé jeden druhému jako vejce vejci, podobají se sobě řeči jejich jako odlitek odlitku. Významnější, než důležitý čin, je často gesto, kterým je provázen; než dlouhá řeč akcent její.

6.

Jedna část obličeje je mozkiem přímo, bez prostřednictví motorických nervů, formována: – čelo. – Čelo poučuje nás především o *šířce*, *bohatství* ducha. – Vysoké čelo je právě tak časté jako *široké* řídké; – hloupost je právě tak obyčejná jako inteligence vzácná –; idioti mívají často vysoká čela, nízké rasy rovněž, – ne však široká; velcí duchové měli vždy široká, někdy nízká čela; je-li široké čelo ve spojení s malou inteligencí, je obyčejně špatně formováno; mnohé obyčejné inteligence mají však vysoká a dobře formovaná čela. Resultát: Široké a *výrazně formované* čelo je skoro vždy známkou značné *inteligence*. – Ostatní části obličeje poučují nás především o velikosti *vůle*. – Výraz silné vůle v *oku* je hlavně následek habituálního stažení obočí k sobě, – výrazu napjaté vůle: předně už stažení toto a následující z něho vertikální vrásky působí, že oko činí dojem aktivity a divokosti; za druhé však

je habituální tento posuněk příčinou ponenáhlé energické formace oka samého, ba i lesku jeho. – Horizontální vráska mezi řasami značí chmurnost, rozmrzelost, – někdy i podlost –, – pasivní element. Pevné oko je následek převládání jednoho aktivního posuňku, – jedné vlastnosti: – pevnost spočívá v jednotnosti charakteru. Těkávé oko je znamenitou známkou bezmyšlenkovitosti, povrchnosti, prázdnoty: co mohou jen myslet lidé, jejichž oči bez oddechu běhají? Velké oko znamená otevřenost, pravdivost, volnost, rozpětí ducha; malé skrytost, bojácnost, nízkost; velké neenergické snivost a básnickost; malé energické nebezpečného taškáře, – ať už dopadeného nebo ne, ať už krade peníze z kapsy, nebo je z chytrosti „pochtivý“. – Je podivuhodné, jak věrným obrazem ducha je oko přes nesčetné komplikace při svém utváření se. – Vedle stažení obočí projevuje se napětí vůle fyziognomicky především *semknutím rtů*; následek: ostré, proporcionální rty, – rovněž známka silné vůle. Přechází-li při tom horní ret trochu dolní, značí to agresivní aktivitu: Napoleonova ústa! Přecházíjí, visutý dolní ret známkou flegmatu a hlouposti. Tučné, aformní rty značí vždy lenost a omezenost: čím činnější úd, tím méně nakloněn k tloustnutí, tím stává se jemnější a ostřejší: – tlustá, kulatá tvář, – tlustý a hloupý duch. Pohyblivost kolem ústních svalů znamená více než cokoli jiného, čilost ducha: nesleduje praktických cílů, jako často činí kolemoční svaly. – Zmíněné dva energické posuňky formují z valné části *nos*, který se vlivem jejich stává delší, štíhlejší, jemnější; – jedna příčina, proč z krátkého, tupého, tlustého nosu negerského povstal nos semitsko-arijský ..., – zevní *důkaz* superiority těchto ras! – Formace nosu však podmíněna je tolika křížujícími se, tolika zevními vlivy a náhodami, že je tato část obličeje ze všech nejméně fyziognomicky spolehlivá.

7.

„Mužná krása“..., – *contradictio in adiecto*. Krása je ženská, co je na mužích krásného, je ženské, specificky mužské je nehezské. Mužský charakter: vážnost, přísnost, prudkost, chmurnost, těžkopádnost,

drsnost, chaotičnost..., – vše opak krásy, která spočívá ve veselosti, sladkosti, mírnosti, jasnosti, lehkosti, hladkosti, harmoničnosti; – vše, co činí obličej výraznější: ostrost, nepravidelnost, nápadnost, vrásky, stáří..., činí jej nehezčí. Z toho následuje a priori: 1. Ženy jsou krásnější než muži; – byly by tím i nebýt té okolnosti, že od vzniku člověčenstva hlavní starostí a prací všech ženůšek bylo, učinit svou larvičku co možná nejpříjemnější... 2. Krása je u muže špatným znamením: a vskutku „mužové“ *opravdu* krásní bývají obyčejně slabochy a hlupáky; – to čemu se říká obyčejně u mužů „krása“, je jen pravidelnost obličeje, – neošklivost, – nízký stupeň krásy! ... – že „génus“ bývá někdy krásný, má původ v tom, že je psychicky syntézou muže a ženy –. Že ženy mají stále na jazyku: „hezký muž“, děje se proto, že, mluvíce, jako vždy, řeč mužů, opakují o nich nekriticky, co tito říkají o ženách: „krásou“ zvou u mužů to, co se jim na mužích líbí, a to je hlavně mužskost, tj. opak krásy: tím dají se vysvětlit strašlivé úsudky o mužské kráse, jež tak často od žen slyšíme.

8.

Malého dosud povšimnutí došel *živel směšnosti na každé lidské tváři*. U opic je *nám* dobře viditelný. Jako se my smějeme při pohledu na ně, tak směje se tygr svým vnitřním smíchem při pohledu na nás.

* * *

Přítomný výraz tváře ukazuje jako světlo stálíc ducha tak, jaký byl před několika léty: každá životní perioda má svůj charakter; – než mimika ztuhne ve fyziognomii, trvá vždy delší dobu, – a pak jsou zas už nové instinkty a nová mimika u vesla.

* * *

U *interních* lidí bývá mezi tváří a duchem *zdánlivý* odpor: smělá tvář, – nesmělé vystupování; inteligentní pohled, – neapné počínání si... –: výraz tváře je u vnitřních lidí produktem neviditelných „mentálních“, ale převažujících procesů. – A naopak vypadají lidé

obyčejně pořád ještě lépe, než jsou: jejich obličej je pro styk s lidmi a na dobrý dojem *nacvičen*.

* * *

Děti, ženy a největší část mužů vidí na obličejí pouze, je-li hezký nebo ošklivý: jako pro charakter, nemají lidé i pro charakterističnost tváře smysl, – jako pro vnitřek, jsou slepí i pro vnějšek. Hlubší člověk se estetické stránky obličejí vůbec nevšímne, – rozumí se, že nikoli u mladých ženušek! –. Velmi významné obličejí jsou *mimo krásu a ošklivost*.

* * *

Lidé, kteří vždy hlasitě a stejně hlasitě mluví, jsou skoro vždy sanguinické, harmonické a povrchní povahami.

* * *

Velice charakteristická je *rychlost chůze*: Pomalý krok značí matnou, línou vůli, – třeba člověk pracoval neúměrně od svitu do soumraku: – ne, co člověk musí dělat, ale co nemusí a přece dělá, je významné. Slabost, nevytrvalost v chůzi značí rovněž vždy lenocha: je zděděná, z nevyčviků a lenosti vyplývší slabostí svalů.

9.

Appendix: Všichni myslitelé, bez výjimky, brali člověka příliš vážně, – jako by byl něco *důležitého*. Avšak, musíme-li již, vinou svého lidského egoismu, význam člověka *prakticky* přeceňovat, budme aspoň tak slušní a doznejme si: – – „Člověk“ zvané druhy dobytku jsou něčím naprosto ničemným a nicotným, – mnohé zvíře má větší cenu než deset lidí dohromady –; – všechny lidské věci jsou něčím nanejvýš vedlejším, malicherným, bezvýznamným, – všechny lidské důležitosti, obřadnosti, vznešenosti, svatosti pitvornou farcí; – jaké lidstvo je, – zdařené nebo nezdařené –, má nám být úplně lhostejno: – jediné rozumné stanovisko je OPOVRŽENÍ VŠÍM LIDSKÝM! ...

2. JEDNOTLIVEC

I.

1.

Každá idea má svou vůli, každá vůle spočívá jen v ideách: není ani „vůle“, ani „intelektu“..., – jsou jen „*instinkty*“. – Instinkty naše dělí se na *vnější*, tj. ty, jejichž objektem jsou zevní věci nebo ideje od nich odvozené; – a na *vnitřní*, „*volní*“, *řídící*, tj. ty, jejichž objektem je řízení jiných, hlavně „vůle“. – Oba druhy vyvíjely se paralelně a současně. Oba vrcholí ve svých *objektivních* instinktech, tj. instinktech, pozorujících věci tak, jako „*o sobě jsou*“, – nebo instinktech z těchto vzniklých, – praktickými se stavších, – zkamenělých.

2.

Ideje vznikají trojím způsobem: 1. na popud *smyslových* pocitů, 2. *prostou*, 3. *volní asociací*. – Zvláštností člověka je abnormní rozmnožení asociálních, – vnitřních, myšlenkových –, zmenšení smyslových popudů... –: „*usamostatňování*“ ducha: – duch stává se stále bohatší a omylnější. Bohatý vnitřní život dusí vnější, mezi vnějškem a vnitřkem je antagonismus: – úpadek a stále upadání lidských smyslů; pozbývání smyslu pro zevní věci u myslících duchů. Člověk je jednou už monstrem, v monstróznosti je jeho velikost, jeho cílem musí být *stát se monstrem ještě větším*, – nebo vrátit se k opici! ...

3.

Jsou čtyři druhy *volní asociace*: 1. Idea povstane na popud „*mechanického*“ chtění; 2. na popud „*vědomého*“ chtění; 3. na popud chtění chtění, tj. úmyslným vyvoláním chtění..., – „*svobodnou vůlí*“. Tato spočívá ve velmi vědomých řídících instinktech, k volnímu aktu podnět davších. „*Svobodnou vůlí*“ možno vše nám ovládat; že ovládáme ji, je psychický klam: Ve své moci nemáme nakonec pra-

nic, – to vyplývá už z pojmu kauzality –; „svobodná vůle“ je jen *zvyk*..., – ale člověku je zvyk něčím absolutním: – kde se mu obyčejně něco podaří, myslí ve své hrubosti, že se mu to musí podařit vždy; stav, který zdání toto vyvrací, je *šilenství*, – zde selže zvyklost „svobodné vůle“. – „Svobodná vůle“ je možnost dělat nepříjemné, – příjemné učiní se samo od sebe –: – „svobodná vůle“ je totožná“ se sebezpřemáháním; – samozřejmě je sebezpřemáhání jen *rozumným* sledováním příjemnosti, – privilegium člověka. Vysoký stupeň „svobodné vůle“, sebeovládání, rozumnosti, – vše totéž –, – to je člověk. 4. Na popud chtění svobodné vůle a ještě vyšších gradací –: *komandování svých duševních stavů*: – nejvyšší samostatnost ducha, – *akme* lidského intelektu, – „*geniálnost*“.

4.

Příroda tropí si z nás všude *šášky*: – Myšlenky povstávají v nás samy, a my se musíme hanebně domnívat, že *my* je vyvoláváme, – jako fotograf Ekdal v Ibsenově dramatu se domníval, že vydělává peníze, které jeho žena dostávala. Vyhazujeme myšlenky nazdařbůh, aby se *něco* na ně *přilepilo*..., toto „něco“ určit není v naší moci: zcela nikdy, málo často, a obyčejně vidíme jen krok před sebe –: toto směšné tápání slepce, – který je k tomu ještě pouze *strkán* –, je naše vznešené myšlení, na něž jsme tak hrdi! Přemýšlení spočívá v *ustavičných odraženích*, porážkách, nezdarech: – ale jakoby nic nebylo, vracíme se s obdivuhodnou houževnatostí a trpělivostí mezka znovu a znovu, – my, které jediný jiný neúspěch naplní zoufalstvím...: – že život náš je jen bláznivé válení Sisyfova balvanu, nermoutí nás; ale ujede-li nám při tom jen trošku noha, jsme nešťastní... Nejsme přírodou rozmazlení, jsme jí znamenitě k otrocké práci vycvičení, libujeme si v ní ještě, jako praví otroci, a každý v sobě pohodlně odpočívá... Naše myšlení je tak strašně povrchní, polovičaté, nehotové, trapně nejisté, že ta nejmenší intelektuální opravdivost by v něm ani minutu nevydržela; – ale *my*, visíce nad propastí, máme iluzi, že stojíme na pevné půdě; ale my triumfujeme stále nad hloupostí jiných, –

a mudrc a idiot jsou stejnými osly; ale my jsme tak drzí, že myslíme někdy, že máme pravdu! ale my jsme tak blázniví, že chováme přesvědčení! I Svět vypadá jako *fraška* pro ukrácení chvíle neznámé moci –: pak bylo by v ní lidstvo jedním z nejměšnějších kašparů...

5.

Cenu věci určuje kvantum její síly. Síla a intelligence je totéž, – mimo vědomí nic není. Intelligence a vůle je totéž, – obé neodlučitelné. Síla myšlenky je její *intenzivnost*; intenzivnost je jasnost; jasnost je přesnost; přesnost je logičnost; logičnost je pravdivost –: – *síla myšlenky je totéž jako pravdivost její*. Intenzivní myšlení je silná vůle; jasné myšlení určitá vůle; přesné myšlení pevná vůle; pravdivé myšlení opravdová vůle. Bližší určení síly myšlení je hloubka jeho; bližší určení hloubky vážnost a poctivost. Nejvyšší druh síly, hloubky, vážnosti, poctivosti je objektivnost. – Následuje: Kdybychom změřili u člověka kteroukoli z těchto vlastností, – v nejširším smyslu –, znali bychom úplně jeho cenu.

6.

Charakter značí: 1. sumu všech vlastností, – *povahu*. 2. *Konsekvenci*, logičnost volných instinktů. 3. Rozumnost a „cenu“ jejich ve spojení s *konsekvencí* jejich. – Na charakteru v prvním smyslu je nejdůležitější „*temperament*“. Co člověk chce, může být tím nejdůležitějším pro praktické lidi, pro sociology –: pro objektivního filozofa, lidi pozorujícího, padá na váhu jediné kvantum síly, v jednání jejich se jeví –: *jak* lidé chtějí, – jak chtějí to, co chtějí. – Samozřejmě poučuje nás *obsah* činu často už o síle činu, – kupř.: spravedlnost svědčí už o silném duchu –. „*Jak*“ charakteru je *temperament*. – Známe čtyři druhy temperamentu mohou mít jen tento *určitý smysl*: Cholerismus a flegma označují kvantum duševní síly, sangvinismus a melancholie její pozitivní a negativní stránku: Cholerismus značí *sílu*, flegma *slabost*, sangvinismus živel *příjemnosti*, melancholie živel *nepříjemnosti*. Jediný z těchto temperamentů charakterizuje člověka jen polovičně a potřebuje do-

plnění, – takže existují ve skutečnosti tyto čtyři základní temperamen-
ty: 1. Cholericko-sangvinický: nejšťastnější; s velkou silou a hloubkou
však sotva spojitelný. 2. Cholericko-melancholický: temperament
kupř. *génia*, – zde však nutně se značnou dávkou sangvinismu; čistý
cholericko-melancholicko-sangvinický temperament je temperamen-
tem nejvyšších a nejdokonalejších duchů. 3. Flegmaticko-sangvinický:
spokojenost. 4. Flegmaticko-melancholický: špatnost. – Považování
jednotlivých složek za temperameny celé vede k největším nepřes-
nostem: každý interpretuje si věc jinak a doplňuje si subjektivně
a libovolně každou složku, ačkoli v pojmech jejich doplňky takové
obsaženy nejsou.

7.

Zdravé myšlení nemůže nikdy škodit, neboť zdraví nemůže škodit;
„zdravé“ myšlení škodí teprve, když se už stalo – nezdravým.
„Abusus zdravého myšlení je kontradikce; – upřílišněné myšlení je
co ipso nezdravé. Zajisté však *následuje* na intenzivní zdravé myš-
lení snadno nezdravé, – následkem zákona o rovnováze. – Pokra-
čujeme-li pak v nezdravém se stavším myšlení, postupuje zhoršo-
vání rapidně: vše špatné, jako i dobré, souvisí psychickou kohezí, –
proto nepřichází obyčejně štěstí a neštěstí, – tj. ponejvíce naše dob-
rost a špatnost –, samo –; – špatné myšlenky vyvolávají špatné
afekty, a špatné afekty opět nové špatné myšlenky; – objevení se
silnějšího pasivního elementu, kupř. „zemdlení“, je neklamnou
známkou, že myšlení stává se špatným. – Co je „zemdlenost“?:
falešná interpretace nepříjemného uvědomění si špatného stavu
našeho myšlení a nechuti k pokračování v něm; – zemdlenost va-
rovným prostředkem přírody právě jako bolest! ... – Ve *všech* pa-
sivních afektech je živel zemdlenosti, tj. odpor proti postupování
v nešťastném chodu myšlení. – Goethe pravil, že hlavní předností
Napoleonovou bylo „ustavičné osvícení“; „tím liším se od jiných
lidí, že myšlení mé nikdy neumdlévá“, – řekl Napoleon o sobě. To
znamená: Napoleon měl šťastnou schopnost vždy zdravě myslet:

myšlení až do všech *podrobností* vždy instinktivně vhodně střídat, vrtochů nepřipouštět, umět po případě aktivní náladu instinktivně lehce vyvolat, – krátce: schopnost *dobře* myslet. – Malí lidé mají ji často, velcí skoro nikdy..., – génius kolísá obyčejně stále mezi aktivními a pasivními extrémy..., – co je nejtěžší?: spojit sílu s trvalostí. Zdravá činnost nemůže nikdy škodit –: ale lékaři doporučují nemocným „naprostý klid“, zapovídajíce jim čtení, psaní, hovor, práci, zábavu..., – a teď myslí doktor, že je pacient v klidu, – jako by duch, jako by vůbec něco v klidu být mohlo! –: – Ale místo přirozené činnosti a zdravé práce zmítá se duch nemocného, po způsobu všech obyčejných lidí, ihned dlouhou chvílí a hledí ji přirozeně zaplašit myšlením na to, co je mu nejbližší: svou nemoc, – oddává se úzkosti, myšlení na smrt, všem těm černým myšlenkám, které nemoc vždy provázejí a které jsou na nemoci právě tím nejnemocnějším a nejnebezpečnějším... – tento stav zve učený pán „klidem“! Rozčilení, zlost a jiné afekty, proti kterým lékař svým „klidem“ hlavně chce bojovat, nepůsobí ani zdaleka tak zhoubně na vývoj nemoci, – jsou aktivní –: strach je vždy škodlivější než hněv! ... Že je duch ráno nejčilejší a k práci nejzpůsobilejší, večer nejmalátnější, je lež. Je sice každé jitra na duchu našem něco svěžího, bezprostředního, co podporuje především mimovolný vznik intenzivních myšlenek; – ale skoro všechny ostatní duševní výkony a praktiky jsou ráno nemotorné a nedokonalé –: podmínkou každé dokonalosti je cvik, – a každý den má svůj cvik. Tento dostoupne večer svého vrcholu: zde teprve pohybuje se člověk zcela ve svých kolejích, zde je jeho myšlení nejjistější, jeho ovládání nejsnazší. Večer je příznivý i vzniku intenzivních, uměleckých stavů: následkem podráždění po dlouhé činnosti; následkem umělého světla, – vše umělé působí dráždivě –; následkem tmy: tajemnost noci podněcuje fantazii, zvláště afekt děsu, – dobrý stimulus intenzivního myšlení! – následkem fakta, že čím méně pracují smysly, tím více duch. Proto je zcela přirozené, že myslící lidé pracují nejraději do pozdní noci.

9.

Naše obvyklé úsudky o *pravdivosti* jsou nanejvýš hrubé. Kupř.: Našemu logickému duchu je divné, jak „nerozumně“ často jednáme, kupř. jak málo péče věnujeme užitečným a lehkým věcem a s jak velkou námahou sledujeme věci neprospěšné a obtížné... – avšak ono „lehké“ je ve skutečnosti *těžší* než toto obtížné, – jinak bychom to *nutně* učinili; a toto „neprospěšné“ taji v sobě nutně nějakou velkou prospěšnost, naší myopii neviditelnou. Nebo: „Video meliora...“ –: Nevidíš je *zcela*, když je nečiníš!: – pokušení pro horší je rozumovým důvodem, – není jiných, než rozumových důvodů! –, který je silnější, *tudíž* pravdivější než všechny opačné. Nebo: „Duchaplné paradoxon je lepší než hloupá pravda“ –: Ano! neboť hloupá, tupá, otřepaná pravda je jen nepatrnou pravdou, a duchaplnost, jakožto životnost, síla, příjemnost myšlenky je *potud* pravdou; nezapomínejme, že pravdivost mimo myšlení neexistuje, – že je pouze charakteristikon myšlenek a totožná s jejich silou! – – I to, co nejmoudřejším dnes za pravdu platí, je samozřejmou lží, – duch lidský je nováčkem v poznávání! ...

10.

„*Instinktivní střežení sebe*“ spočívá hlavně ve chtění toho, co je nakonec příjemné, nechťení toho, co nepříjemné; degenerací tohoto pudu je ze zmatku pojmů vyplývající chtění toho, co je na konec více nepříjemné než příjemné, nechťení toho, co více příjemné než nepříjemné. Často tam, kde chceme příjemné, dosáhneme jen nepříjemného..., – není lepší prostředek k nedosažení „štěstí“ než usilovná honba za ním –; a často dosáhneme příjemnosti, kde jsme vyhledávali nepříjemnost. Obyčejně chceme to, co je na konec více nepříjemné než příjemné, z toho důvodu, že „nepříjemné“ *přímo* chceme. Je utrpení, které nechceme, a utrpení, které chceme. Co kdo opravdu chce, to učiní: kdo nevystoupí rázně proti svému utrpení, tomu není zcela nemilé, – a kdyby to byla jen líná pohodlnost s utrpením spojená a nápravě bránící. V mnohých však druzích bolesti ryje člověk

z hlouposti, umíněnosti, vrtošivosti schválně jako vepř ve svých výkalech. V mnohé bolesti však prodlévá člověk pro spojenou s ní příjemnost, která však nepříjemnosti nevyváží; – „sladkobolné city“ jsou známkou slabocha – Kdybychom žádné nepříjemnosti nechtěli, neměli bychom jich ani polovinu.

11.

Mrzutost je hněvivé utrpení, které se *neumí* projevit činem; *smutek* je utrpení, které se *nechce* projevit ani hněvem ani činem. Hněv, tedy i mrzutost, je už vůlí k činu, je polovičním činem; smutek je pouze líná zbabělost. Melancholie odpuzuje více než mrzutost: – ad vocem Schopenh. Je velmi významné, kleje-li kdo při i nehodě, nebo naříká-li, třeba jen smutným pohledem. Hněv je specificky *mužský* afekt; *žena* reaguje na nepříjemnost pláčem, tj. vůbec nereaguje. První slzu možno muži odpustit; proleje-li druhou, je baba. – „Pláč“ v „zanícení“ má se skutečným pláčem jen fyziologický akt slzení společný.

* * *

Lásku k „bližnímu“ je třeba kázat, neboť přirozená je *zášť k bližnímu*. Čím kdo bližší, tím protivnější. Specifická příbuzenská nenávisť! Bratrská zášť je právě tak častá jako bratrská láska vzácná. Největší milenci začnou se nenávidět, vstoupí-li v příbuzenský stav, – *manželství*. Slované nenávidí se mezi sebou více než Němce... etc., etc.

* * *

Tak nutná je člověku *mstivost*, že, nemstí-li se na jiných, mstí se aspoň na sobě: kousání se do rtů, rvaní si vlasů, zřeknutí se zábavy ze zlosti na ty, kdož se jí účastní, sebevraždy ze vzteku, askeze, – pomsta na sobě místo na *světě*... Kdyby sobě se mstící člověk viděl, jak je směšný, přemohl by vztek nad tím i jeho zbabělost a pomstil by se na pravém místě: Každý může se vždy dobře pomstít, chce-li jen.

* * *

Láska je přání si toho, co obdivujeme a zbožňujeme. Trpí-li ten, koho milujeme, máme příjemný pocit: Milující diví se už, jak je to možno, že milenka jeho je uzavřena v tomto ordinárním světě právě jako on...: vidí-li ji dokonce trpět, sbližuje jej to s ní, což lahodí velice jeho sobectví. – Mimo to je v bolesti značný živel smilnosti: ukrutnost lásky, sadismus atd. –. – *Charitas* pochází z kondescendence a kotví na soustrasti, – je tedy úplným opakem amoris.

12.

- Obzvláště nepříjemné afekty, při nichž člověk stává se pesimistou, vznikají obyčejně jen v chorobných stavech: nemoci, probuzení se z těžkého snu, soustrasti etc.; mnohý člověk je ovšem celý jen chorobným stavem.
- Každé opovržení je provázeno hnusem: – prostředek k přesvědčení se, je-li naše opovržení pravé; ovšem, kdo namlouvá si opovržení, může si namlouvat i hnus.
- „Slepá odvaha“!: jako by *každá* odvaha nebyla slepá! „nemotivovaný hněv“!: jako by každý hněv, každá láska, každý cit, vůle, – svět sám byl motivovaný!
- Lenost je zbabělost en detail, zbabělost lenost en gros.
- Pohlavní láska sestává ze tří hlavních součástí:
1. z ješitnosti, 2. z ješitnosti, 3. z ješitnosti.
- Jaká to mizernost, naříkat stále na bědy lidského života, když proti nim existuje panakeion, které má každý ve své lékárně, a které pro každého, kdo není hlupák nebo baba, je příjemné k užití.
- Přání považujeme za argument pravdy; necessita a vnější účinkování zdají se nám neuvěřitelné.
- Jak málo potřebuje člověk ke štěstí!: jediná vhodná intenzivní, blažící myšlenka, libovolně vyvolatelná, učiní jej šťastným po několik dnů!
- „Víra v dobro“ je nám vrozena podle pravidla; co si člověk přeje, tomu snadno věří; – kdo snadno věří, tomu se říká, podle okolností, buď „lehkověrný“, nebo „věřící“.

- Každý afekt má ospravedlňující sílu; - má-li zvítězit, musí vejít ve formu rozumu: možno činit v tomto intelektuálním světě jen to, co za dobré považujeme.
- Znameníť člověk!: proti kolika ranám osudu je obrněn svou hloupostí!
- Příčiny rozkolu jsou liché, ale ne rozkoš sama!
- Není radosti ani ctnosti, za niž by se moudrost nemusela stydět.
- Moudrost stydí se za život, život za moudrost, toto je moudrost, moudrost je život, - a rezultat?: finále všeho, - *nic!* ...

II.

1.

Špatný člověk rozšiřuje kolem sebe tmu, dobrý jasno; vše dobré spěje k světlu. Přirozenost, *pravdivost*, přímost, otevřenost jsou předpokladem všech ctností. Jsou ihned na každém viditelné, nenechají se naprosto skrýt, probleskují *jasně* každým zakuklením. Často jsme přirození, když afektujeme, pravdiví, když lžeme, přímí, když se přetvařujeme, otevření, když se skrýváme. Moudrá a statečná lstivost a přetvářka jsou vyšším druhem pravdivosti; hloupé a nemístné mluvení pravdy a upřímnost nízkým jejím druhem. Kdo odsuzuje každou přetvářku, tomu jsou jen hrozny kyselé; i ten, kdo k přetvářce chová upřímný odpor, přetvařuje se rád, kde to umí. Aby člověk mohl sobě mluvit pravdu, musí světu lhát; - ale kdo lže sobě, lže i všem ostatním. Mezi „morální“ a intelektuální pravdivostí je téměř antagonismus: čím kdo intelektuálně pravdivější, tím „morálně“ lživější. Ovšem nestojí lidé za to, aby se jim *vždy* lhalo, - mluvení pravdy je pohodlnější; - zde dovoluje kalkulace nemoudrou pravdivost, - de minimis... - Vrozená vládnoucí *lživost*, - totální, vše instinktivně křivící a skrucující *zvrhlost* ducha, - jak se jeví prakticky kupř. ve lhaní ze zvyku, zatajování zcela lhostejných věcí, intelektuálně v některých náboženstvích -, - je známkou špatnosti vůbec, je špatností samou: - Lstivost, lživost, skrytost, stísněnost,

hloupost, zbabělost, slabost, zkaženost, – vše neodlučitelné. Čemu se říká „hloupost“, je zpravidla jen úplná zvrhlost charakteru.

2.

Jsou vlastnosti, které, vrozeny, jsou špatné, získány nebo líčeny, – dobré: tak „nelítostnost“, tak skromnost, tak *chytrost*. Sotva možno říci o člověku něco lepšího, než že je podstatně nechytří; – co je génie?: zvíře bez chytrosti k obhájení existence nutné. Nejvyšší však duch vrátí se opět k chytrosti z chytrosti, opovrhuje každou nechytrostí, třeba se skrývala za jmény sebeušlechtilějšími, – hloupost nemůže být ušlechtilá. Ale každá hloupost je ušlechtilější než *obyčejná* chytrost. Tato je jen jednostranně přehnanou chytrostí, – je druhem hlouposti. Chytráci jsou největšími hlupáky. A nikdo není schopen větších hloupostí než člověk vychytralý. Obyčejná chytrost je neužitečná. Ani nejmoudřejší chytrost nemůže čelit osudu, tím méně bídná židovská. Tato nepřinese nikdy skutečného trvalého prospěchu; neučiní dokonce ani bohatým, – činí jen nízkým a směšným. Kdo je směšnější: pštros, který schoval hlavu do písku, nebo hlupák, tj. chytrák, který věří, že je skryt, zatím co nejen jeho lež, ale i jeho nízkost leží zde obnaženy? ... Důmyslný prohlédne ihned každou chytrost: Pletivo lži je jednoduché: – nikdy by se chytří lidé neobelstili, kdyby u nich zaslepující moc charakteru nerozhodovala. Co prospěje lidem všechna jejich chytrost, když vyvádějí, jakmile jejich charakter k slovu přijde, tak ohromné osloviny? Chytrost neovládá charakter, ale charakter ovládá nakonec každou chytrost, dodává jí určitého rázu. Znalost charakteru člověka, s nímž jednáme, je hlavní součástí chytrosti. Hrubá, povrchní znalost jeho, ležící za podklad židovskému chytráctví, je komickou hloupostí, kde má co jednat se složitým charakterem. Nechytrost je často chytrostí nejvyšší. Nechytrost simulovat, třeba před sebou, je obvyklým prostředkem vysoké, *objektivní* chytrosti. Kdo má tuto, nemá nízkou chytrost, ale může si ji osvojit; nikdy naopak! Objektivní, heroická chytrost je

nemožná bez velkého ducha; je jeho vrcholem: – je těžší, tedy vznešenější než moudrost.

3.

Příčinou, proč je člověk ošizen, je obyčejně *zbabělost*: ohledy, šetrnost, strach, aby neurazil, *bázeň před lidmi vůbec*; – dobrý podvodník má mít něco úctu vzbuzujícího –. Proto stydí se každý, že byl ošizen; – nedostatek chytrosti, mající k tomu za omluvu dobré srdce, důvěřivost, neúskočnost, poctivost, nebyl by ničím tak studu hodným. Zbabělost je od lživosti neodlučitelná: Lhát a obelhánu být má tentýž kořen: *lživost*: obelhaný je ve prospěch své zbabělosti nebo sobectví zaslepen pro pravdu. Lhoucí lže lépe, – je aktivní –, než obelhaný, – to je vše. – Kdo jiným nedůvěřuje, je sám nepoctivý: – můžeme mít pojem jen o té vlastnosti, kterou aspoň částečně máme. Kdo věří, že existuje hřích, je starý hříšník; kdo má jasný pojem lakomství, má nějaké nadání k němu; kdo ví, co je to lítost nad skutkem, dopustil se už této zbabělosti a nízkosti; kdo obdivuje velké muže, participuje něčím na jejich velikosti.

4.

Zkušenost spočívá hlavně v poznání a naučení se *nízkosti*, lidi ovládající. Učení se je jen zdokonalováním toho, co už člověk ví a má, – čím kdo není, tím se nestane: Proto zůstane *géníus* povždy nezkušeným, nepraktickým, nenízkým... – pouhá synonyma! – *Zkušenost* je útěcha a refugium hloupých..., – právě jako „vzdělání“, vědomosti –: kdo nemá ducha, cení vzdělání; kdo nemá myšlenky, na něž by mohl být hrdý, je hrdý na své vědomosti; kdo je bez psychologického důvtipu, tomu je zkušenost samospasitelná. *Zkušenost*, jak už slovo ukazuje, je to, co tvrdý život do tvrdých lidských lebek *vtloukl*; ale najdou se i lidé, jimž není třeba vše do hlav vtoukat, – lidé, kteří *myslí*. Vskutku hlubokému myšlení, fantazii, *dobré vůli* není žádná životní moudrost nedostupná; jimi je možno porozumět „starému ďáblu“: – Goethe –, a „nebýt starým“. Přemýšlíme-li doma hodinu

o lidech, více víme, než pozorujeme-li je měsíc: I nejosamělejší lidé chovají v sobě tak ohromné množství pozorování a zkušeností, že je především nutno uvést chaos tento v soulad; nová pozorování činí jej jen ještě větším. Lidi, kteří jsou neschopni začít sami od sebe myslet, mohou k tomu ovšem jen štulce osudu ve víru životním dohnat.

5.

U národů říká se tomu „kultura“, u jednotlivců „vzdělání“, – a znamená to plesnivění ducha pod smetištěm darebných vědomostí. Zapáchající slova, těch nemělo by se v žádném smyslu užívat! Jen neobyčejný člověk může se vzdělat v pravém, goetheovském smyslu; obyčejný může dojít pouze drezury jako psík. Pro hloupého je poznání jedem: jeho kultivace je dekulivací. Každý analfabetní sedlák je proto v pravém smyslu vzdělanější než omezený profesor: „vzdělání“ učinilo z tohoto ještě většího a zkaženějšího hlupce, než byl. Učený hlupák..., – který větší netvor existuje na světě? Říká se: „hloupý jako osel“; mělo by se říkat: „hloupý jako profesor“.

6.

Společenská jemnost je nejhrubší ze všech hrubostí. V „hrubosti“ je mnoho jemného: přirozenost, jadrnost, bezprostřednost, naivnost, komika... V téhle „jemnosti“ však není jemného pranic: její hloupost, manýrovanost, opičáckost, titěrnost, krotkost, bezduchost, nudnost, zplošťovací vlastnost, ubírání výraznosti, smyslu, hloubky, prolhanost: – zbude po tom všem aspoň tolik jemnosti, co by za nehet vlezlo? Nic není tak proti dobrému vkusu jako „jemnost“. Výbuch nejodpornější vášně poskytuje příjemnější pohled než konvenční dobré mravy, bon ton a jak se tomu kreténství říká. Vzduch ve velkoměstských kloakách je proti vzduchu, jaký vane v salonech „elitní společnosti“, alpské ledovce ovívajícím vánkem. – Je-li „vzdělaný“ člověk „hrubý“, je to vždy dobré znamení.

* * *

Konverzační talent u hlubokého člověka znamená: umění hloupě mluvit. Zajisté nejtěžší umění: jako hloupý moudře, nemůže nikdy moudrý hloupě se vyjímát, ať činí cokoli! – Ani největšímu jeho cviku nezdaří se mluvit *přirozeně* nic neznamenantající věci, fráze, dobrým mravem páchnoucí; mluvit co nejvíce prázdně, za to tím vzdělaněji, – kdo zná pět učených slov, platí v dobré společnosti za duchaplnějšího než ten, kdo vyřkne sto hlubokých myšlenek –; mluvit upřímně *mnoho*: – může být na tobě ihned vidět superioritu sebevětší, tvé chování může každého neidiota poučit o tvé ušlechtilosti, tvé řeči, kde uznáš za dobré mluvit, mohou být sebe trefnější a obsažnější...: – to vše nic není a hlupákem zůstaneš: – mlátit hubou musíš! – lidé neváží tě podle toho, jak mluvíš, ale měří dle toho, mnoho-li řečí naděláš! –; celý ten konvenční pustý tlach, který má však své zákony, jež poslouchat může jen ten, kdo má na venek obáčenou, okázalou, opičí povahu. Kdo za něco stojí, činí vše to nepřirozeně, tedy špatně, – čím se kdo hůře v „dobré společnosti“ vyjímá, tím lepší je i –; slabinu tuto vycítí ihned instinkt všech oněch křivých a bídných, – oněch opiček, a odškodní se za vědomí své inferiority tím, že jej nazve „hloupým“...!, – zajisté právem!: – což nemá ten, kdo za něco stojí, nic lepšího na práci, než lézt do společnosti papoušků, opic a vzdělaných idiotů, kde musí nutně představovat idiota dvojnásobného –? ...

7.

Nutno rozeznávat *činnost* od *práce*. Práce je násilná, nepříjemná činnost. Samovolná, příjemná činnost je *hra*. Jihoevropské národy jsou čilejší a pohodlnější, činnější a „lenivější“ než severoevropané. – Cílem je, aby co nejvíce práce stalo se hrou. – Práce je prostředek k příjemnosti. Je-li pracovitost abusivně vyvinuta, stane se člověk otrokem, klesne na niveau mravence; je-li vyvinuta defektně, – je člověk *špatný*: podstatou špatnosti je chtít mít vše příliš lehké, – krádež na přírodě a na sobě!: – Dobré je příjemnost za nepříjemnost, „požitek“

za práci *koupit*. Často stane se to už tím, že suché listí promění se nám ve zlato, – že v práci najdeme zalíbení, – že stane se hrou.

* * *

Hlavním elementem „praktické „činnosti““ je žebráctví. Od nádeníka až k ministrovi a ještě výše: doprošování, ohýbání se, podlézání, lichocení, tisíceré přizpůsobování se... „Žebrácká „činnost“ je téměř pleonasmus. – Žebrání je každá žádost, která může být odmítnuta –. Podmínkou žebráctví je otrocký charakter; – žebráctví je otroctvím druhé potence –. Podmínkou otroctví je podlost. Nechuť génia k „praktické“ „činnosti“ není nechutí k činnosti, – jen k podlosti. Jednat podle..., – k tomu je zapotřebí největší energie, – totiž u toho, kdo podlý není. Chodit stále ve psí kůži..., – toho nevydrží ani největší stoická moudrost. Epiktet vydržel být otrokem, ale je pochybné, byl-li by vydržel být úředníkem.

* * *

Že platí *rozkazování* za špatné, možno omluvit: je lidem známé téměř jen *podlé* rozkazování: – Rozkazující bojí se obyčejně nebo je líný vykonat sám to, co velí; tato lenost a zbabělost odnímá mu právo k rozkazování a činí z něho zbabělost novou. Obyčejná velitelskost je jen drzým zkoušením, strašákem na vrabce – nebo tlachem. Poroučet, kde nemůžeme k poslechnutí donutit, je směšnost, je hloupost, je nestydatost. Ale i tam, kde můžeme, svědčí poroučení o sprostotě povahy všude, kde se nejedná o velmi významné věci. Ušlechtilý člověk rozkazuje s odporem všude, kde nerozkazuje v zájmu objektivním, v zájmu vznešené věci... – Bez *arogantního poroučení* je „praktická „činnost“ – „ právě tak nemyslitelná jako bez žebroty. – In summa: „*Praktický talent*“ a *podlý charakter* je totéž.

8.

Proč nebrání se *ženy* proti nařknutí z inferiority *útokem*, tj. prohlášením *mužů* za inferiorní? ... Stejného není nic, rovnocennost je nesmysl: buď je žena horší, nebo *lepší* než muž. Důvodů pro svou superioritu

tu měly by ženy dost a dost, kdyby neposuzovaly věc povrchně: – Žena je živější, je inteligentnější; je veselejší, tedy aktivnější, je duševně zdravější než muž. Její představy jsou určitější, její fantazie čilejší; – její oko jasnější, její hlas zvučnější, její tahy, přes krásu svou, ostřejší a výraznější než obyčejně rozbředlé, matné mužské –. Její charakter je jednodušší, v pevnější formy slitý, – tedy má více charakteru; uvnitř své sféry je žena harmoničtější, – dokonalejší. – Přisuzovat muži větší sílu vůbec, opravdivost, – *hloubku* je psychický klam a málo hluboké posuzování hloubky –: vlastnosti ony nejsou ničím samostatným..., – jsou jen charakterizací instinktů, *všech* instinktů, – a jsou totožné *vždy* s výškou instinktu, tj. s intenzivností, tj. *čilostí* jeho: – pokud je žena čilejší a živější, potud je v pravém smyslu *silnější*, opravdivější, *hlubší* než muž –: – je více než pochybné, vyváží-li jisté prakticky důležité, jisté objektivní a jisté charakterové řídicí instinkty, jimiž muž nesporně vyniká, – větší *extenzitu* duševního života ženského, – tj.: podobá se pravdě, že žena, aspoň „duševně“, představuje *větší* kvantum síly než muž, – jistě však *pozitivní* síly –, – že je tedy *hlubší* než muž..., – že je *lepší* než muž... – „Ženy jsou povrchní“, – říkají muži, – ale jsou sami hlubocí? „Hluboký je duch muže, jeho proud hučí v podzemních slujích...“, – deklamuje Nietzsche –, – kdo by se nesmál? ... Povrchní pozorovatel míní, že ženy jsou povrchnější, než se zdají; hluboký však shledá naopak, že se zdají být povrchnější, než skutečně jsou. Nietzscheovo: „duch ženy je pohyblivá, bouřlivá hladina na mělké vodě“, – je psychologickou nemožností: živost idejí je podmíněna jejich hloubkou; – vlnobití nepovstává na rybnících. – Žena znamená *noblesu* naproti plebejskému muži; její půvab nutno tím více cenit, poněvadž vyrostl na stromě lidstva. – Se ženami je přece něco, ale s muži nic: ti jsou protivní, nemotorní sloni a oslové, jejichž životním účelem je pouze, aby byli od žen šizeni.

9.

Nemluvit o *dětech* s něžností a přemrštěnou chválou platí za necitelnost a surovost. A přece právě vlastnosti, které morálka nazývá nej-

horšími, kulminují v dítěti: – Dítě je nejhrubším, nejodpornějším *sobcem*, beze všeho citu pro spravedlnost. Je *nejukrutnějším* tvorem..., – popatřme jen, jak jedná se zvířaty!! – V ukrutnosti vidí Schopenhauer, moralista comme il faut, podstatu *d'ábelství*..., – ale kde!: děti zůstanou „nevinnými andílky, kteří, zemřou-li, přijdou zcela jistě rovnou do nebe“! – Dítě je dle lidských pojmů dokonalý *lotr*: Bylo by bez rozmyšlení schopno největších „zločinů“, kdyby v něm strach nepřevládal. Kdo namítne, že dítě nemůže být, následkem nevypělého rozumu, činěno za ně *zodpovědné*, ukazuje pouze, že neví, co „mravnost“ je: ta leží ne v rozumu, ale v „srdci“! „Zodpovědnost“, „nepříčetnost“..., – pouhý juridický žvást!: Každý, i perfektní šílenec, je zodpovědný ve skutečnosti zároveň za vše a za nic; neboť *nutné* není nic a zároveň vše, co se děje; na jedné straně *nemusíme* zhora nic a na druhé vše, co činíme. Kdyby lidé vskutku věřili v nezodpovědnost dětí, nemohly by tyto být i rodiči trestány za jiným než *doznaně* zstrašujícím účelem. – Rodiče jsou zde ve skutečnosti jen substituty zákona, který de minimis non curat, – který nebude si poškozovat vážnost zabýváním se a souzením směšných trpaslíků –. – Kdo mluví o *roztomilosti* dětí, ať popatří nepředpojatě na hrající si chlapce!: jaké sprosté, *surové*, hnusné skřeky a posušky na těch směšných, *opičích* obličejích!: – na dětech je základní směšná perversnost lidská zvláště dobře viditelná. Je sice sebeovládání starších nejvíce jen afektací; – ale existuje i ušlechtilá afektace! ...

10.

Vychování ve smyslu vulgárním je absurdní pro neměnnost základního charakteru. Vychování ve smyslu výběru, zesilování a zeslabování jistých jen instinktů opakováním a zapuzováním jich, – je téměř nemožné pro nemožnost úplného poznání charakteru vychovávajícího: Nejmenší omyl může zhatit vše, šťastný výsledek je dílem náhody, obvykle však je každý výsledek jen zdánlivý. Neznáme sami sebe, tím méně jiného; jak možno vychovávat jiné, když sama sebe nemožno? Kdo myslí, že sebe vychovává, podobá se orkánek

unášenému, který se domnívá, že letí proto, že mává při tom rukama. Vychovávání jiných je děláním sošek z mořských vln. Co je směšnějšího než žalostné výsledky nejpečlivějšího vychování? U lepších vychovanců docílí se z pravidla výsledku opačného zamýšlenému. Jen ordinární subjekt může někdy být poněkud vychován. Kdo však péči potřebuje, aby z něho něco bylo, není ani jí hoden. Rousseau praví, že možno vychovávat jen obyčejné lidi, – neobyčejní že se vyvinou přese všechno po svém; jinde dí, že, má-li vychování potkat se se zdarem, nutno, aby se vychovatel věnoval *cele* jedinému chovanci –: opravdu lákavý životní cíl pro nevšedního člověka, vychovat dobrého truhláře! Nejlepší vychování je zcela žádné vychování. Štěstí, že lidé odjakživa na pedagogiku ničeho nedali! Podle Lichtenberga by psycholog, kdyby mohl stvořit člověka podle své doktríny, musel jej dát odvést ihned do blázince –: ale pedagog dokázal by více: přivedl by do blázince nejzdravějšího člověka, kdyby šlo po jeho. Právem byli učitelé považováni vždy za osly společnosti. Řekové brali za učitele hlavně jen otroky; „*Παιδαγωγος*“ mělo u nich posměšný význam, – jako naše „kantor“ – , – ale my, moderní oslové, bereme slovo to doopravdy! ... Čemu se říká vychování, je obyčejně jen drezura. *Zde* možno dosáhnout skutečných výsledků, – ovšem jen u nízkých subjektů –. Je velmi rozumné, že dosud byli z lidí *zhotovování* šlechtici, řemeslníci, princové, dvořané, vojáci..., všechno, jen ne – „lidé“.

11.

Známka ušlechtilosti: *Nechlubit se málem*, ale naopak hledět to skrýt, stydět se za to, nenávidět to; chtít spíše platit za nic, než za trochu, – kdo tak cítí, je už proto hoden platit za mnoho. Chlouba s jediným skvostem, s jediným krásným kusem nábytku, s krásnýma očima při nehezkém jinak obličejí, chloubá národu s jedním, dvěma velkými muži...: – žebrácká chloubá! nízký charakter! Slušný člověk je hrdý jen na to, čím vyniká nade všechny ostatní, – nebo na nic; „aut Caesar, aut nihil“, – výrok pouhé slušnosti myšlení! Ale být prvním me-

zi lidmi, mocí nebo duchem, znamená málo! –: Nejvyšší duchové chtějí se vyrovnat bohům, – Faust, který sahá k jedu, když mu duch země řekl: „nejsi, mně roven!“ –, – chtějí být *vším*... Je to nerozumné chtění? ...: Z mnohých důvodů nikoli! Kupř. víme už, že každé chtění se jednou uskuteční..., – a zdá se, že tím dříve, čím je silnější... Proč jsou bohové bohy?: protože chtěli bohy se stát! ...

12.

Je-li co jistého, je tím *troání ducha* po smrti. Ale přece *nevěří* v ně v hloubi srdce skoro nikdo, a málo těch, kteří věří, že v ně věří, věří vně v skutku. Jak směšně odporuje si mnohý umírající věřící!: „Doufám, že mně bůh odpustí“, – a za chvíli: „Je konec *všemu*!“ Je to přirozené: moc materialistických faktů je zdrcující: připoutání našeho myšlení k organické činnosti mozku; ztráta vědomí ve spaní a mdlobě; „nic“, jímž jsme „byli“ před narozením... etc. –: a obyčejný člověk nevyšine se nikdy v skutku nad materialismus. Jen filozofický duch, jemuž jsou myšlenky jeho úplnou a jedinou skutečností, je schopen pevného, rozumného „přesvědčení“, že smrt je jen branou nového duševního života. Proto jsou poslední hodiny Sokratovy tak slavné, že opravdivost jejich „víry v nesmrtnost“ tak příkře kontrastuje s nedůvěřivou vírou našich křesťanských reků. – Věří lidé v skutku ve *smrtnost* ducha?: Nikoli!: Přání je původcem myšlenek: – Jak je jen možno, že *přesto* tihle o svůj živůtek tak se strachující „svobodní myslitelé“ nicméně tak houževnatě tvrdí, že „smrtí je konec“ ..., – nemajíce k tomu pražádné skutečné důvody –?!: Prostě proto, že tvrzením svým nepřikládají váhu, – chtějí se jen blýskat jako „ateisté“. – Lidé hledí v otázce nesmrtnosti úmyslně setrvat v tupé, líné, nadějeplné, růžové nejistotě.

13.

Cervantes praví, že ten, kdo před svým krejčím užívá latinské citáty, je směšnější než ten, kdo je užívá, neznaje ani latinské deklinace. Ještě však směšnější je, kdo omezeným lidem sděluje hluboké *myšlenky*: Bylo by dobře, kdyby pouze slova byla nesrozumitelná: pojmy

jsou tím stokrát víc. Význam slov možno uhodnout, je-li nám věc homogenní; – a vlastně je *všechno* „rozumění“ pouhé uhadování.

* * *

Podstatou *ješitnosti* je iluze, že jsme lidem právě tak důležití, jako sobě. Obyčejně pozorují lidé to, nač jsme ješitní, buď málo, nebo pranic. Jak často trpí lidé z ješitnosti pro věci, které to nejen nezasluhují, ale které ani neexistují. Slovo „marnivost“ je v mnohém smyslu trefné. Vše je na ješitnosti marné, – jen ne radost, kterou působí...

* * *

Přátelství je sentimentálností; přátelství odporuje hrdosti a tvrdosti; velká síla nestrpí jakéhokoli vměšování se do svých věcí –: přátelství je u velmi silných duchů nemyslitelné. – Samozřejmě nikoli přátelství k mladým, hezkým ženuškám!

* * *

Nejhoupější druh ješitnosti je ješitnost na *velké* vlastnosti: staneš se tím *malým* nejen před sebou, ale i před jinými! Raději buď ješitný na plíšek s lesklým střípkem na svém prstu!: vzbudíš tím svrchovaný obdiv svých ušlechtilých spolubližních – a i svůj: kdo se může takovým blbstvím chlubit, je imunní proti každé moudrosti!

* * *

Zbytečné a neužitečné „práce“ konat horlivě a pečlivě svědčí o nevšedním duchu: Hluboký duch vkládá do *všeho* smysl a zajímavost. Napoleon měl ve zvyku ořezávat nábytek „tak pilně, jako by nějakou užitečnou práci konal“: – Komu je to směšné, ukazuje, že „pracuje“ jen proto, že musí.

* * *

Lidské tělo je dle lidských pojmů inkarnovanou *neslušností*, která by měla důsledně zalézt do země a nevylézt leda v noci. Že mohly pojmy slušnosti a neslušnosti vůbec být vystaveny, svědčí o totální

duševní neslušnosti. Rozumný tvor by buď odhodil pojmy tyto, – nebo sama sebe!

14.

- Být přísný k lidem v tom, jací mají *být*, svědčí o hlouposti v tom, co mají *činit*, o moudrosti.
- Jsou lidé, kteří se stydí vyslovit slovo „bolest“, a jsou lidé, kteří s obzvláštní zálibou ukazují své vředy – kupř. básníci.
- Jemný člověk stydí se užít zákonného „práva“ a pranic ho necení; hrubému je vším a užije ho s nejlepším svědomím.
- Znat své vlastnosti znamená mít je dvakrát; génius bez sebevědomí, skromný génius je „*contradictio in adiecto*“: Schopenhauer.
- Bídíkem je ten, kdo vyžaduje od mladých ženušek, aby správně jednaly.
- Mluvit hlasitě sám se sebou: neklamná známka nestydaté povahy; – item *zpěv*; item záliba ve francouzském huhňání.
- Kdo nerad *tělesně* pracuje, je vůbec lenoch.
- Pravá hrdost cítí se ukazováním se profanována a činí na povrchního pozorovatele dojem skromnosti.
- Věrnost neboli *hloupé* otroctví.
- Velcí lháři bývají velice skromní.
- Kdyby lidé věnovali jen tolik péče zdokonalení svého charakteru, jako věnují cítění svých bot, dobře by to s lidským pokolením vypadalo! ...
- Nejhorší pověrou je „nepověrečnost“.
- Obyčejně „obětují se“ lidé pro nějakou hloupost a špatnost svých bližních.
- Jaká to nízkost, vyžaduje-li třeba i matka, aby jí dítě lásku láskou splácelo!
- Co slušný člověk daruje, je vždy lepší než to, co musí dát.
- Čím se kdo více stydí před sebou, tím méně před jinými.
- Spolustud, – známka objektivnosti; může se vztahovat i na „neživé“ věci, ba i na abstrakta; ba i na celý svět.

- Čím více stydí se kdo za jiné, tím méně za sebe.
- Jaká to podlá nestydatost, žádá-li kdokoli kdykoli, aby se mu věřilo!
- Komu překáží nepořádek v hrncích, tomu nepřekáží nepořádek v hlavě; kdo nesnese několik skvrn na podlaze, snese velmi dobře, je-li duch jeho Augiovým chlévem.
- Jaká vyšší ctnost může přebývat vedle společenskosti?
- Že aspoň lepší ženy studem neshoří, když stud vědomě nebo nevědomě afektují!
- Jemnocitný stydí se hluboce vyřknout před prostým člověkem učené, ba i nezcela obvyklé slovo.
- I tím vyniká žena nad muže, že altruistický smysl je u ní silněji vyvinut; rovněž je silněji vyvinuta její zadnice.
- Zkoumej vždy, nemá-li druhý pravdu! – docílíš tím, že budeš jednat vždy jako stará baba.
- Co je lidstvo?: přiblíblá společnost žebravých bestíí.

III.

1.

„Heroismus je jen lichou zdánlivostí, a nic není *solidní* než *ctnost*“: – Rousseau –: svatá pravda!: neboť *solidní* je zlatá prostřednost, je krotkost a nevýstřednost, je pohovka, na níž se tak sladce hníje: – Chválí-li lenoch svou pohovku, nesmí nás zmást, zve-li ji „*ctnost*“ nebo „*morálka*“! ... *Morálka*: slovo špatné jako pojem! Nejpodlejší zvíře vynalezlo *morálku*: pokyn... Co je *morálka*? Špatný recept k pohodlnému živení nízkých individuí: „čiň jiným dobře, aby i oni tobě dobře činili“... – non plus ultra nízkosti!: „hlad’ a laskej každý nečistý hmyz, aby tě nekousl!“: jak vznešená to maxima! Slušnému člověku má být velice vedlejší, činí-li mu lidé dobře..., – a teď má ještě tuto bagatelle vykoupit *podlostí*! Každý ušlechtilý člověk snáší od *sebe* stokrát víc než od lidí... –: vidno hned, že pouze chátra, – pro neidioty netřeba podotýkat, že slova tohoto užíváno v této knize na označení všech *duchem* svým *nízkých* lidí, lhostejno, nosí-li dělnickou halenu

nebo ministerský frak nebo řízu francouzské akademie –, – která vše od jiných, nic od sebe neočekává, jejímiž vůdčími hvězdami jsou peníze, trocha té „cti“ a pohodlné vegetování mezi drahými bližními, – mohla vymyslet onen, na podlém instinktu odplácení spočívající recept. – Jeho nízkost vycítili moralistní sofisté..., – i deklarovali rázem s bodrou myslí dobřečinnosti *lidem*, navzdory hrdosti a důstojnosti, navzdory zdravému rozumu a smyslu, navzdory životu a přírodě za dobro vůbec, za *dobro o sobě!* ... : Tahle *morální zkaženost* nevidí, jak je to neskonale směšné, když opičí plemeno myslí, že na jeho jednání *vůbec záleží!!* „Láska“ k absurdnímu zvířátku platí morální nestoudnosti za dobro vůbec!! Velmi chytře škrtla morálka všechna ostatní zvířata ze světa, – odňavši jim „duši“ ..., – jsoucnost zvířat vyvrací už morálku!! ... „Prospěl“ jsem člověku, – sláva! svět je zachráněn!“ A i zde jeví se altruismus jako krátkozraký, nefilozofický, zvířecky na právě viditelném lpějící!: velí činit *vždy* jen dobro, nechápaje ani dost málo korelace dobra a zla, nevidá ve své *zbabělé pohodlnosti*, že největší ukrutnost prospěje bližnímu právě tak často, jako největší dobrodíní uškodí!! ... „Nešlap lidem na kuří oka!“: hlavní příkaz morálky! ... Mizerný rozdíl mezi obyčejným a *potrhlym* sobcem je morálce *jediným* kritériem *ceny* člověka!! ... A tahle doktrína opovažuje se chodit ještě na vysokých koturnech!! Nechce pochopit, že může někdo immorálně jednat z nejhlubšího *opovržení* k té inkomensurabilní nízkosti zvané morálka!!! ... – – Ale proč brát morálku tragicky?: Lidé vynášeli si ji, aby podle ní nejednali: celá morálka je pouhý *tlach*. Kdyby lidé brali morálku vážně, bylo by se lidské pokolení už dávno muselo oběsit, patříc na svou absolutní immoralitu! „Morálka“, – to ještě ujde; „moralizovat“ – má posměšný význam; – to znamená: o morálce se má *mluvit*, ale nemá se dle ní jednat –: morálka je *parádní pokoj*, kterého se vůbec nemá užívat! ...

2.

„Dobročinnost činí šťastným“. Zajisté, – ale jen nízké subjekty. Ušlechtilý duch je tohoto nečistého druhu sebeobdivu neschopen. Vzpo-

mínat s libostí na svůj „dobrý skutek“ je špinavost, která jej ruší. Vskutku je 99 % všech dobrodiní špinavější než lakomost. Dobrotivost u obyčejných lidí je vždy, kde ne podlostí, aspoň slabostí. Vskutku ušlechtilá dobrotivost a „láska“ k lidem je možná jen u velmi bohatých a velkých duchů, – je následek bohatství a velikosti. Ale i *zde* je spíše *skvrnou na velikosti* než vznešenou ctností –: Prohlašovat dobročinnost, lidumilnost, šlechtnost i velkomyslnost za nejvznešenější ctnosti svědčí o neznalosti toho, co vskutku vznešené je... –: – tak lehké věci! tak příjemné věci! – Velmi hluboký člověk cítí při dobročinění, že plýtvá časem; velmi hluboký člověk *stydí* se za ně více než za špatnost: cítí spolustud s nestoudností nebo i studem toho, kdo jeho dobrodiní přijímá; – dobročinění odporuje slušnosti a delikátnosti a jemnosti, je nešetrností, je petulancí, je strkáním se do popředí, je hrubým sobectvím; má mnoho sentimentálního, anemického, nudného, umrtvujícího. Nejvyšší: neobjektivnější, nejméně, tj. nejvíce sobečtí, nejhrdější, nejtvrdší duchové nechají svoji dobrotivost a lásku platit jako nutnou emanaci své velikosti, ale nemluví vůbec o tom, ale hledí na to co nejméně myslet.

Vděčnost je nelogická, je nedorozumění, je hloupost, kotvíci na lži, že je možné nesobecké jednání. Obyčejně je dobročinění nejsprostším sobectvím –: důkazem toho je, že dobrodinec tak často *vyžaduje* vděčnost, nevidá, slepýš, že se jí činí eo ipso nehodným: – vděčnost vyžadovat je infamnější, než nevděčným být –; – ale v jednom ušlechtiljším z tisíce nízkých případů dobročinnosti *odmítne* dobrodinec každou vděčnost jako nezaslouženou: ušlechtilý dobrodinec *nechápe* možnost vděčnosti. – Mimo to je vděčnost nízká: spočívá na přílišném malicherném vážení si „vezdejších statků“ a na žebrácké povaze: přijímat dobrodiní je nízkost. – Ale dobrodiní udělovat je o málo ušlechtilější..., učinit dobrý skutek „kvůli jinému není o mnoho jemnější, než učinit jej „kvůli sobě“ –, – *dobročinnost je vždy relativní NÍZKOSTÍ*... –: Všechno tohle dávání a brání je specificky lidskou nestoudně *žebráckou nízkostí*, o níž mluvit, kterou doopravdy brát, kterou na princip morálky povýšit mohly jen žebrácké, hrdosti prázdné, lazaretní duše, – a kterou sice každý slušný člověk bere

jako nutné zlo, ale kterou v myšlení svém ignoruje a o které právě tak málo mluví jako o každodenním stavu své uriny.

3.

Pravá, ušlechtilá *soustrast* je pošetilostí; nepravá, obvyklá, pokrytecká špinavostí a horší než ukrutnost, jejímž zakrsalým druhem je. Pravá soustrast projevuje se činem nebo vztekem nebo mlčením; nikdy řečí. Mnozí nemohli by bez slz soustrasti žít: jsou to titiž, kteří by museli zemřít, kdyby na důkaz své soustrasti korunu darovali. Soustrast jejich je nestoudná a petulantní; tenkrát bude lidstvo za něco stát, až se každý trpící odvděčí hovorné soustrasti důkladným políčkem; – jako by bez žebráků nebylo almužny, tak by bez nestydy, nechajících si soustrast líbit, nebylo soustrastných špinavců. Pravá soustrast je nejzbytečnější, nejnesmyslnější, nejškodlivější ze všech strastí. Ze všech trpících je sotrpní nejvíce sotrpení hoden: je dokonce i sotrpení hoden. „Misericordia“ značí: mizerná srdečnost, – ať si filologové říkají, co chtějí! –: – vhodně značí „miser“, zároveň „nešťastný“ a „bídník“!

* * *

Ušlechtilá *soustrast* je pošetilostí; ale bez této pošetilosti zůstane člověk *padouchem*: Každý duch musí soustrastí nutně *projít*, má-li dospět k vyšším ctnostem –: tedy je nesoustrastnost známkou *nízkosti*. Zacházení s *lidmi* učí nás sice znamenitě poznávat pokrytectví lidí, ale špatně soustrast, „lásku“ jejich: „Dobré“ zacházení s lidmi je skoro úplně následek tisícerých, vědomých i nevědomých ohledů, zámyslů, lží, zbabělostí. Toto vše téměř odpadá při *jednání se zvířaty*: – zde počíná si každý bez vypočítavosti, upřímně, od srdce: – zde jeví se nahá povaha člověka..., – proto je zacházení se *zvířaty vůbec tím nejlepším prostředkem k poznání stupně soustrasti*, tedy i *ceny člověka*: – Kdo neučiní trochu delšího kroku, aby nezašlápl brouka, je padouch. Kdo, obědvaje v hostinci, nehodí žebrajícímu a hubenému psu ani sousta, je horší, než ten pes: psem být přestal a „člověkem“ se nestal. Na soustrasti kotvící *charitas ke zvířatům* je nutnou podmínkou „dob-

rého srdce“; známý výrok: „kdo zvířata týrá, není dobrým člověkem“, – nepostačí a zahrnuje v sobě podlost; – ale: „kdo zvířata *ne*miluje, je špatným člověkem“. Láska ke *všem* zvířatům je neklamnou známkou ušlechtilosti. Všichni velcí duchové byli velkými milovníky zvířat. Proč?: Předně proto, že byli schopni lásky *vůbec*, ne pouze lásky k lidem..., – čemu se takto říká, je jen podle pokrytectví sprostých sobců. Za druhé však zvláštní soustrast vzbudilo v nich infamní zacházení celého *lidstva* se zvířaty. Hořejší pravidlo, na lidstvo aplikované, zní: lidstvo je jediný padouch! Není na světě nic hanebnějšího, hnusnějšího, hroznějšího, ale i charakterističtějšího než jak lidé, od počátku svého až dodnes, se zvířaty jednali! – všechna utrpení lidstva byla by jen nedostatečným trestem za to! Kde brouci, na špendlík připíchnutí, dlouhé dny se zmítají, kde raci poznenáhla ve vodě se vaří, kde ryby po celé hodiny na vzduchu se dusí, kde žáby s uřezanýma nohama po mnohé dny se smrti zápasí, kde hladoví, na třesnutém mraze přivázaní psi celé noci a celé zimy v zoufalství provyjí... atd., atd., atd. – – – zde je ta pravá, ta nepokrytecká humanita! – zde vidíme toho velkého, vždy morálního, vždy bohabojného lidského padoucha bez masky hnusného svatouškovství! – zde je ta „nejbestiálnější z bestí“, – jak totiž se tomu podle říká..., – místo „*bestiálnost*“ mělo by se říkat „*humanita*“! ... Když ubohá kočka cvičí nějakou chvíli svou loveckou dovednost, k zachování existence ji nutnou, na myšce, vidí v tom lidé ihned ukrutnost; ale dosud nebylo slyšet, že by byla kočka schválně myši nohy ukousala a oči vyškrábala a pak ji nechala, jako to činí tihle roztomilí andílkové s brouky a ptáky!! ... – Evropské zákony proti „týrání zvířat“ lépe by učinily, kdyby nebyly!: Z milionů *hnusných* případů sotva jeden dojde trestu, a jakého! Charakteristické je, že se při tom jedná skoro vždy jen o jedno, – nejužitečnější –, zvíře, – koně, – jakoby mimo koně jiných zvířat nebylo! Sáhne-li kdo každému lumpovi na čest, které nemá, je přísně trestán: nejukrutnější vraždy tvorů, kterým i náboženství přiznává schopnost bolesti, nechávají evropské zákony ale úplně nepovšimnuty!! ... Je to vina zákonodárství?: Nikoli! –

zákony jsou vždy jen produktem ducha *lidstva*. Ale i lidstvo mohlo by se už poněkud stydět! ...

4.

Míchá-li se kdo do záležitostí jiných, třeba i svých dětí, zasluhuje vždy, aby byl hanebně vykopnut: Skoro vždy pudí jej k tomu nízké sobectví, nestoudná chuť k poroučení, drzá ješitnost, nuda; aby ušlechtilým těmto afektům učinil zadost, používá k tomu jiných jako neživých nástrojů; – jaké mohou být pak jeho rady, dá se myslet. Mimo to ukazuje, že je prázdný, špatný chlap: každý má dost a dost na svých věcích, má-li je řádně konat: kdo stará se o cizí, stará se vždy špatně o své. – „Mnozí lidé byli by šťastni, kdyby se tak málo starali o cizí věci, jako o své“: Lichtnb.

* * *

Kdo nemá, nač by byl hrdý, je hrdý na svou mravnost. Je obyčejným zjevem, že, čím kdo inferiornější, tím více staví svou morálnost na odiv. Ošklivé dívky zakládají si nejvíce na své „počestnosti“, a jsou tak naivní, že řeknou: „Nemám ničeho, než svou *počestnost*!“ – Čím co vznešenější, tím vzácnější, – nebo snad vulgárnější? ...

* * *

Nebud' nenávistný! Nebud' mstivý! –: proč lidem prokazovat takovou čest? ... – „Vrahovi smějí se čerti v pekle za to, že si dal práci zabít člověka, tak dlouho, až se tomu sám dá do smíchu“: Grabbe.

* * *

Kdo bojuje „o své právo“, nemá ho. Kdo myslí, že se mu děje křivda, tomu se neděje. Kdo nazývá čin nemravným, ztratil už tím právo odsuzovat jej. – Ale podstatou světa je soudit a být souzen.

* * *

Prostředek proti soustrasti: *komika* každého duševního utrpení –: toto je vždy nelogické: – ale vše nelogické má komický element: –

původ komiky je nesrovnalost skutečného s rozumným -: - soustrast spočívá ve vážném pojmání utrpení: - - analyzujeme bol Nio-by a Ugolina až na dno a potrháme se smíchem!

* * *

Nedostatek zlomyslnosti značí nedostatek espritu a fantazie; nedostatek soustrasti nízkost; nedostatek mstivosti matnou vůli; nedostatek velkomyslnosti malost. Znáť jen jedno stanovisko svědčí o chudobě ducha: v bohatém duchu musí všechny ony vlastnosti býť nutně silně zastoupeny. Friedrich Veliký mstil se Voltairovi, byl velkomyslný k Rousseauovi -: - „Charakter odporující si, nedůsledný“, - tak zvou lidičky s rozumem pravítkově vyměřeným takovouto sobě nepochopitelnou složitost ducha.

5.

- Pravá ušlechtilost je, když člověk při každém svém „lidumilném“ skutku sama sebe se táže: „Nedělám něco zbabělého?
- Jaká to bezedná malichernost, dbá-li někdo stále, aby nikomu křivdu neučinil!
- Podstatou světa je, aby se každý míchal do cizích věcí a aby byl vyhozen.
- Podle čeho pozná se nejlépe člověk, který je „morálně“, - v ušlechtilém smyslu -, špatný?: když stále mravnost hlásá; - nejimmorálnější lidé byli vždy „morálně“ nejušlechtlejší.
- I nejmoudřejší lidé nevidí v morálce absurdností, rovných $2 \times 2 = 5$.
- Pro základní zbabělou pohodlnost morálky velmi charakteristická jsou slova „innocens“ a „zloděj“.
- Nejvyšší, protože nejtěžší ctností „morální“ ušlechtilosti je umění jednat podle.
- Pro koho je zde učení, slibující lítání pečených holubů do úst, - tj. morálka?: pro ony ušlechtilé duchy, kteří jeden svůj „dobrý“ skutek vidí a padesát špatných nevidí, kteří, mají-li stý díl ctnosti, domnívají se, že ji mají celou.

- Existují pouze „povinnosti“ k sobě; jejich *nepatrnou* částí jsou „povinnosti k jiným“.
- Soustrast s lidmi a aprobace špatného je obyčejně totéž.
- Vše, co platí lidem za čestné, je nečestné; – máš na volbě platit za lumpa buď před lidmi, nebo před sebou, – *tertium non datur!* ...

IV.

1.

Dosud bylo napsáno málo významného o *síle vůle*, o *sílení vůle*. Spišovatelé vysají vždy svou dušičku, jako květinka svůj kořenáček –: tedy našli v sobě k předmětu tomuto málo látky –: – Nejlepší tohoto druhu jsou jednotlivé výroky *Napoleonovy*.

2.

Má-li jednání a život mít větší cenu, musí mít duch jeden pevný bod, – jednu *vůdčí myšlenku*..., – vulgo: musí mít člověk cíl. – Myšlenka ta musí být zcela určitá, vždy tatáž a snadno vyvolatelná –: řečeno s ohledem na příliš analyzující duchy: – *zcela* ve své moci nemáme vyvolání žádné myšlenky –. – Která myšlenka může tím rozumně, – ovšem u vysokého ducha –, být?: „JE MNĚ PRACOVAT K CO NEJVĚTŠÍ AMPLIFIKACI POZITIVNÍHO STAVU MÉHO DUCHA“. – Při tom nutno si stanovit co pravdě nejpodobnější střední linii mezi „přítomností“, blízkou, vzdálenou, nejvzdálenější budoucností –. – Jak je *možno* k cíli tomu pracovat?: Vyvoláváním *aktivních* instinktů nebo prostředků k nim –: – Každý *okamžik* musí se vynořovat přirozená, nenásilná otázka: „Jak použít ho vzhledem k mému cíli? –: – Pečování o budoucnost může se dít jen v přítomnosti, – je obstaráváním přítomnosti; a nejlépe pečujeme o budoucnost, obstaráváme-li dobře přítomnost. – Která je hlavní *cesta* k cíli onomu?: *Zdokonalování svého ducha*, – zesilováním dobrých, zeslabováním špatných instinktů, opakováním a zapuzováním –: vulgo: moudrost je nejlepší cesta k štěstí. – *Co třeba především zdokonalo-*

vat?: *Vůli, sílu vůle, charakter...*, – jakožto nejdůležitější část ducha a jakožto prostředek ke všemu ostatnímu. – Co je charakter?: *Vědět, co dělám!* ... – – Komu tato naznačení nejsou úplně jasna, ten nepřikročil dosud nikdy vážně k sebezdokonalování.

3.

To je vlastností ducha, že *řízení* jeho zdá se být nejlehčí a nejtěžší být. Mezi myšlením samým a teoriemi o něm je obyčejně odpor. Následkem nechtění rozumět sobě, starého jako lidstvo, jsou naše názory o psychických procesech úžasně mělké a falešné; – inklinujeme všude k hrubému zjednodušování duševních stavů; – tři metry pod hladinou zveme už hloubkou: – Intelekt náš není ještě zralý k sebepoznání. Obzvláště znalost *volních* procesů rovná se nule..., – jak směšné jsou rozepře moderních „filozofů“ o vůli! – kdo z nich má jasný pojem, co „*vůle*“ je? –. Chceme-li pomoci rozboru svých volních pochodů dobře jednat, jednáme, když v našem rozumu je vše určité a hotové, pomalu, nemotorně, hloupě; co jsme dřív učinili ihned, učiníme teď teprve po minutovém uvažování, pracném zařadování do různých přihrádek – a nakonec špatně. Konečně pochopíme, že jsme na vše mysleli, jen na jedno důležité pravidlo zapomněli: „nepříliš myslet a více jednat!“ –: Mezi myšlením a jednáním je antagonismus: jisté jednání má tendenci k nerozumnosti, rozumné k pomalosti; lehké jednání musí být nevědomé, rozumné vědomé, – *dobré* jednání spojením obého..., – – ale jak je možný tento poloviční zázrak? ... –: Pochopením, že není většího osla nad rozum; používáním toho, co se v nás děje, rozumem, ale největší opatrností v řízení toho!: omezením vlády rozumu, hlavně na to nejdůležitější; jinak co největším zdokonalením jeho: očistěním ho z přílišného abstraktivismu a pedantismu, – držením se konkrétního obvyklého, „lidového“; uměním zavřít vždy oči v pravý čas; – izolací rozumu od jednání; úplným sebeovládáním! – ovládání myšlení je těžší, než ovládání afektů –. – Hleď, abys půl života neztratil učením se tomu, co už umíš lépe, než se kdy můžeš naučit! ...

4.

Síla vůle jeví se extenzivně a intenzivně: čílostí a silou myšlení; – „*aktivností*“ a „*energií*“. – Modus aktivity je *rychlost*. Hlavní formy energie jsou: *vášnivost*, *pevnost*, *statečnost*, *opravdivost*, *rozumnost*, *tvrdost*. Pevnost dělí se, podle toho, jedná-li se o *vznik* nebo *trvání* vůle, na *rozhodnost* a *stálost*. Rozhodnost je *ráznost*, jedná-li se o mnoho méně důležitých, *odhodlanost*, jedná-li se o důležité rozhodnutí. Stálost, odolává-li mnohým slabým afektům, kupříkladu lenosti, je *vytrvalostí*, odolává-li velkému, kupř. strachu, – *neoblomností*. – Identita opravdového a silného chtění je samozřejmá – Jednání je podstatně rozumné; nerozumné jednání je druhem slabosti. – Formy tvrdosti kupř.: *přísnost*, *nelítostnost*, *bezohledná důslednost*.

5.

Pevnost je svornost sil; největší „síla“, je-li roztříštěna, není silou: – pevnost a síla je totéž. – *Stálost*, jakožto *délka* chtění, závisí na jeho síle; *stálost*, jakožto *logičnost* chtění, závisí na jeho jasnosti, tedy síle. – Nestálost musí vždy být provázena *špatným svědomím*: – stálost je: *odolávání vůle* pasivním afektům..., – ne rozumu! –: toto je *svéhlavost*, – druh nestálosti. – Existuje i rozumná „*svéhlavost*“; existuje i stálá „*nestálost*“: – Často je škodlivější upustit od špatné, ale dlouho prováděné věci, než setrvat při ní; a naopak je často větší stálostí přecházet od jedné věci k druhé, než lpět s būvolí tvrdošíjností stále na tomtéž..., – ono je stálost druhé potence. Čím vyšší vůle, tím větší nutně pevnost: – či duch je stálý, ten dělá dojem stálosti, i když je jeho jednání měnlivé; a ani nejpevnější zásady negarantují pevnost, je-li duch těkavý: – a násilně stálé jednání je jen druhem nestálosti. Nejvyšší vůle: vůle k poznání, je pevná jen tenkrát, když, dle své metamorfózní podstaty, ustavičně názory mění a na žádném „*přesvědčení*“ z líné pohodlnosti se nezastaví. Stal-li se velký duch pevným ve svém přesvědčení, stal se nepevným *vůbec*. Trvat po celý život na svém přesvědčení je věcí lidí, jimž je tato „*důslednost*“ prakticky prospěšná a jimž je poznávání neprospěšné; setrval-li

myslící duch deset let na týchž názorech, je neodvolatelně duševně mrtev. – Stálost, která musí ustavičně proti pokušení pracně bojovat, je nízkým druhem stálosti, je nespolehlivá a nevyplácí se: lépe jednou podlehnout, než se ustavičně klopotit. Stálost musí být přirozená a lehká, – těžkými životními důvody udržovaná. – Poznali jsme cenu člověka, poznali-li jsme stupeň jeho stálosti: nestálost = neschopnost –: nestálost je obyčejně jen vědomí, že nejsme schopni dílo své dokončit –: nic není bez rozumné příčiny! ...

6.

Rozhodnost je následek sebedůvěry, jistoty sebou, duševní harmonie, – pevnosti, – síly. – Hloupí jsou málo nerozhodní, inteligentní značně, nejinteligentnější pranic: neboť bornovanost je poměrně urovnaná, šířka obyčejně chaotická, pravá velikost smíření šířky s harmonií. Není lepšího kritéria duševní síly než velká rozhodnost: předpokládá široké a hluboké psychologické pojmání, volnost proti sobě...; – nerozhodnost svědčí vždy o jisté jednostrannosti, omezenosti, pedantismu myšlení..., – vůle a inteligence je totéž. – Rozhodnost, je-li pravá, nesmí být vykoupěna nerozumností, rozumnost, je-li pravá, nerozhodností; – smíření obého ve vysokém stupni je už génus činu –. Kde je smíření to těžké, nutno se vždy tázat, je-li škodlivější nerozhodnost, – nebo pomalost –, – nebo nerozumnost –: Jsou případy, kde každý čin je lepší než nečinnost, a jsou případy, kde každý čin, vyjma jediný, vede k záhubě. – Nekvap s rozhodnutím, nekvapí-li věc! – ale odlož je na poslední okamžik, až věc a názory tvé co nejvíce dozrají! –: Kdo se dobře rozhoduje, kde toho není zapotřebí, rozhodne se špatně, kde je to nutno. *Ukvapenost*, – pendant k svéhlavosti –, svědčí o nedostatku rozhodnosti..., – je odškodněním se za ni...!

7.

Statečnost je rozpětí vůle na nesnadné, nebezpečné, *vysoké* objekty, – je tedy totožná s intenzitou vůle. – Všechny vyšší druhy statečnosti,

jeví se kupř. v neohroženosti ve *všem*, odhodlanosti ve všem, neob-
lomnosti ve *všem*, *heroismu*, „filozofické zmužilosti“, předpokládají
vysokého ducha a inteligenci; – následuje: obyčejný člověk je vždy
baba –. Statečnost, jako vůbec silná vůle, je podstatou svou *rozumná*.
Činit rozdíl mezi statečností a chytrostí je stupidní. Ztřeštěná „sta-
tečnost“ je druhem zbabělosti; zbabělá chytrost druhem hlouposti; –
obyčejně odtáhne na konec s dlouhým nosem... –: Nejlepší chytrostí
je obyčejně všude statečnost. – Rovněž je nesmyslné činit rozdíl mezi
statečností a *inteligencí*: – každá vyšší myšlenka inkludivuje stateč-
nost..., – výška inteligence a stupeň statečnosti je totéž.

8.

První *prostředek k sílení vůle*: – Nutno, aby organickou součástí tvého
ducha staly se následující, in succum et sanguinem vešlé, každou
přítomnou nehotovost doplňující a k největšímu zdokonalení vůle
v rámci tvé individuality vedoucí *čtyři myšlenky*: 1. Myšlenka na vy-
volání a sílení *přání*, – potažmo myšlenka: *co dělat?* 2. Myšlenka na
čin. 3. Myšlenka: *jak to dělat?* 4. Myšlenka na skutečné *přivození či-
nu*. – Bližší: Ad 1.: Čin následuje buď *bezprostředně* na *přání*, nebo
prostřednictvím *úmyslu*, úmyslného chtění..., – zde leží přání jen
dále, – tam, kde vznikl úmysl. Oba tyto zdroje činu třeba podporo-
vat –: oč je druhý často praktičtější, o to první spolehlivější
a účinnější, – protože živější! – Nestaň se jednajícím autematem! –:
Kdo *pouze* jedná, jedná špatně! Jako je příjemnost podmínkou přání,
tak přání podmínkou činu: – čím přání živější, tím čin lepší! Zatím,
co nejednáš, zabývej se odkrýváním toho, co činí tvé úmysly přání-
hodnými! podporuj rozum fantazií! dbej stále svěžesti ducha! – nut-
ná to podmínka silného přání a dobrého jednání! Tvé myšlení budiž
přípravou k jednání, tvé jednání prostředkem k myšlení! ... Ad 2.:
Nenásleduje-li na přání nebo úmysl chtění samo od sebe, dlužno mu
nápomoci myšlenkou na čin, a, po bleskurychlé úvaze, je-li zde čin
na místě, v kladném případě myšlenkou: *třeba jednat!* Ad 3.: Zastaví-
li se zde koloběh vůle pro nevědomost, *jak jednat*, musí jej znovu

uvést v pohyb vážná, chladná, objektivní reflexe o nejlepších *prostředcích* k činu. – Nutno, abys měl *zálibu* v nacházení, zlepšování, zjednodušování, kombinování jejich! ... Nemůžeš-li kdy nalézt vhodné prostředky, znamená to pouze, že's špatně o nich myslel a že musíš hloub zabrat. Přemýšlej systematicky a při všech příležitostech o všem, co se ti může přihodit, o všech možných eventualitách toho, o cestách k provedení toho a toho, o odpomoženích tomu a tomu; – hledej tam, kde nikdo nehledá! zkoušej pravý opak toho, co je obvyklé, nenech se hned odstrašit, ale sestup až na dno..., – právě proto, že se lidé dali od sestoupení tohoto odstrašit, zůstaly mnohé poklady neodkryty! považ, že lidé nejsou myslícími tvory, ale stroji, že není nic tak vzácného jako zdravý rozum, že při všem neobvyklém trpí lidstvo slepotou pro barvy! ... Ad 4.: Zarazí-li se, následkem pochybností, konfuze, pasivních afektů vůle tvá zde, nutno, abys po krátkém, nestranném srovnání přivodil rozumné nebo násilné *rozhodnutí* –: – Nutno, aby's se rozhodl vždy, – třeba pro nečinnost! ... V rozhodování se musíš být virtuosem..., – podmínka: sebezpřemáhání *zábavou*... – Někdy selže rozhodnutí před samým činem, kupř. před skokem... –: Zde nutné je rozhodnutí bližší: bezprostřední slepé vyvolání činu myšlenkou: „chci to, poněvadž to chci!“

9.

Každá slabost je jen *nevědomostí*. Každý jednal by vždy energicky, kdyby činil jen to, čemu rozumí. „On může vše, co chce“, – praví Grabbe o Napoleonovi; – proč?: poněvadž chtěl jen to, co mohl. Chtít dělat více, než jsme schopni..., – obyčejný zdroj špatného jednání; – vyplývající z toho rozmrzelost a nespokojenost s sebou..., – zdroj největšího počtu neřestí. Špatné jednání má obyčejně původ ve *zbabělosti*; zbabělost v *nejistotě*; nejistota v *nejasnosti*... – -: – *Jediná cesta k silné vůli je zdokonalování, – vyjasňování myšlení.* – Často vyčítáme si lenost, když ani nevíme, co, jak, kdy, kde činit. Často vyčítáme si slabost, když jsme neučinili, pro co jsme se ani ještě neroz-

hodli –: – Mnohdy neučiníme ani toho, proč jsme se zcela rozhodli...:– jak můžeme pak vyžadovat od sebe, abychom vykonali obtížné a nepříjemné věci, o nichž *ani nevíme*, chceme-li je vykonat?! *Největší určitost v tom, co konat a nekonat!* – důležité pravidlo!

10.

V čem spočívá *géníus činu*?: Hlavně v *ustavičné aktivitě*..., především *úmyslně myslících* instinktů –: Habituální neklid, nespokojenost, chvat, nervóznost, bičování svých myšlenek, burácení kupředu bez cíle...: – Alexandros, Caesar, Friedrich, Napoleon..., – vše patologické zjevy, – vše spíše, než robustní lidé! Cassius o Caesarovi v Shakespearově dramatu! „Zmiňuju se především o Caesarovi, je mu vlastní, ohnivě prudké živosti a rychlosti“: Plinius st. – Dominující instinkt: Stálá žízeň jen po *činu*, vášeň, vidět vše už dohotoveno, snaha realizovat vše... –: jednání cílem, cíl jednání jen prostředkem k novému jednání..., – jen ve chtění činu je přirozenost genia činu...; – ale jednání je jen prostředkem..., jednání je nepřátelské myšlení, abusivní jednání je nepřátelské příjemnosti...: – pouhý muž činu je jen pracujícím zvířetem..., – – ale nejsou všichni velcí duchové snad jen břemena nosícími mezky bohů...? ... – Jednotnost ducha; internost jeho... –: *géníus činu* zabývá se vždy jen svými myšlenkami..., – jen mělcí lidé jsou externí. Sklizení toho, co zde už je; – hotovost myšlení. Harmonie mezi vědomým a nevědomým; činnost zábavou, – zajímavým matematickým úkolem: – následek: stálá duchapřítomnost, lehkost rozhodování se, – čím obtížnější, tím zajímavější –, rozpaky vyloučeny, strach nemožný, nestálost absurdní. Jednání vždy *vhodné*: – Jednání je podstatně racionální; – *sentimentalita* je antipodkou činu, – hlavní živel sentimentality je *lenost* –. „Neměl úspěch, protože dost nechtěl“: – Napoleon –, – to znamená: kdyby byl vskutku *chtěl*, byl by chtěl jen uskutečnitelné a nebyl by dříve přestal, dokud by toho byl nedosáhl; – „nerozumné chtění“ je jen kontradikční synonymum ztřeštěnosti. Odvyknout si *úplně* vidět věci mediem přání, – první podmínka skutečného jednání.

11.

Lenost a zbabělost, – voilà les ennemis! –: Jim čelí instinktem se stavší ustavičné *sebepřemáhání*. Sebepřemáhání je jednou z hlavních součástí síly vůle. Je uměním, dosadit vždy na místo afektů činu nepřátelských aktivitu. Je nepřírozené?: Ne!: dobré „umělé“ stane se přirozeným; – „umělé“ je přirozenou náhradou za ztracenou jistotu přirozeného rozumu, právě jako tento za „instinkty“. – Jednotlivé slabé afekty přemoci je lehké; jednotlivé silné těžké; hromadné slabé nejtěžší; hromadné silné nemožné; – ale privilegium velkého aktivního ducha je neschopnost k těmto posledním –. – Jednotlivé afekty nedolají vážnému útoku; ale jak zbabělými chlapíky jsou o sobě, o to větší je jejich moc, jdou-li pohromadě: tvoří temný základ ducha; mají přirozenou energii; alogickou schopnost života; proteovskou schopnost, měnit se v nové a nové formy, – jsou hydrou lernejskou. – Některá pravidla sebepřemáhání –: – Udržuj své sebepřemáhání *stále* v aktivitě! – nikde nevyjde člověk tak snadno ze cviku jako zde! –: – Obyčejně opomeneme se přemoci proto, že hned z počátku všechno myšlení na sebepřemožení odhodíme –: Proto vštěk si pevně předsevzetí: „chci se touto věcí blíže zabývat“ –: nejtěžší počátek tím učiněn, a myšlení, jakožto lehčí, je dobrou přípravou k jednání! – Ztužuj své úmysly pevnými předsevzetími, – *předsevzetími předsevzetí*, až kam nejdále můžeš! –: se silou vůle ztotožňovaná síla předsevzetí spočívá právě v této kombinovanosti předsevzetí! –: – Zatím, co jednáme, špatně se nám přemýšlí o prostředcích k sebepřemožení –: Proto přemýšlej o nich dříve, než jednáš! Aktivní ideje, které vymyslíš, abys jimi pasivitě čelil, zapamatuj si s precizností co největší, abys je v okamžiku potřeby neúprosně co *nejověrněji* vyvolat mohl! – nic není těžší, než vyvolávat myšlenky v pravý čas, – kdy je jich nejvíce zapotřebí..., – jindy dostaví se samy sebou –. Obyčejně vyvolá sebepřemáhající jen matnou *analogii* dřívější intenzivní idey: – pošetilec pak myslí, že analogie ona je s ideou touto totožná a je hotov s konkluzí: „to nic nepomáhá!“ Vyvolat ideu tuto *samu* neznamena nic menšího, než vzkřísit minulý

aktivní stav, – stát se ve chvíli bolesti a smutku pouhou vůlí svou šťastným a veselým – než poloviční nemožnost, akrobatický výkon ducha, předpokládající ohromnou vůli a inteligenci; – neboť v jisté náladě je nálada opačná dokonce sotva *uvěřitelná*: – šťastný nechápe *možnost* pesimismu atd.... – Rezultáty svého myšlení aplikuj vždy na své jednání co nejprísněji! na všechno pokušení ničeho nedej! Ne-nech se zmást, byť se ti tvé předsevzetí zdálo v okamžiku tomto sebe absurdnější!: pomni, že pasivní afekty, právě jako nemoc, mají svůj, zcela falešný způsob nazírání! ..., – uč se *smát* všem argumentům afektu! – jakmile přestaneš afekt vážně brát, všechna moc, všechnen děs jeho zmizel! ... – Nejspolehlivějším prostředkem k sebe-přemožení je vždy logické *vyvrácení* afektu. Vyvrácení toto není ani tak obtížné jako přikročení k němu –: Proto umiň si pevně, že vždy *začneš* rázně o afektu přemýšlet! Začneš-li, vykonal jsi přes polovinu práce: – krátce poznáš sídlo afektu, – a tím už zároveň máš prostředky proti němu, – tím už je přemožen..., – a pouze radost zbude ve tvém duchu. Nazírej na věc, která je ti nepříjemná, z hlediska co možná *nejopačnějšího* tomu, z něhož právě na ni hledíš...! – dobré pravidlo! – „Ale což když je *únava* tak velká, že nemožno na vše to už myslet?“ Klam!: Únavu a otupělost možno *vždy určitým* druhem myšlení přemoci..., – sebe více zemdlenému pocestnému vrátí se rázem celá duševní i tělesná svěžest, je-li přepaden lupičem –. „Ale někde jsou přece jen nutně hranice duševní síly!“ Ano!: Vždy tam, kde se tvůj boj proti únavě *zastaví*, – třeba jsi byl na tomto bodě poměrně ještě čilý... – -: Přemýšlej o prostředcích proti únavě, dokud jsi neunaven! Nezoufej, nemůžeš-li je nalézt, – právě zoufání to je příčinou toho! Přemýšlej o nich hluboce, z nezvyklého ti stanoviska! Dbej stále svěžesti ducha! Varuj se především konfuznosti..., – ta značí zpravidla konec boje! Sťez se rozmrzelosti, – úhlavní nepřítelkyně silného činu! Mysli vždy chladně a objektivně, nikdy kvapně, povrchně, nervózně..., – raději zanech všeho, až se zotavíš! ... – Především bylo by ovšem dobře, kdybys mohl k tomu hledět, abys byl duševně zdravě a šťastně organizován..., – ale pravidla tato neplatí pro slabochy a nemocné – a hlupáky! ...

12.

Přemáhání nepříjemných afektů jako cíl je nejen hlavní cestou k štěstí, ale i jednou z hlavních nepřímých cest k silné vůli. – Spočívá v umění, na místo přítomného nepříjemného myšlenkového komplexu dosadit příjemné nebo indiferentní komplexy jiné, schopné onomu aspoň z větší části bránit v návratu; – těžké umění: sotva je co obtížnějšího, než umět dopomoci k vládě životaschopným myšlenkám, když intenzivní opačné už vládnou... – Je direktní, indirektní a direktně indirektní způsob přemáhání nepříjemnosti. První spočívá v dopomození k vládě myšlenkám s afektem souvisícím; druhé: jemu zcela cizím; třetí: směsi obého. Třetí je nejčastější; druhé může se dít kupř. „obrácením myšlenek jiným směrem“, prací etc.; první je přemáháním afektů v užším smyslu, – více méně *vyvrácením* afektů; je nejúčinnější a nejtěžší; jeho hlavní prostředky jsou: 1. Poznání *praktické pošetilosti* afektu: obyčejně trpíme pro nic a za nic. 2. *Filozofické poznání* afektu samého, resp. jeho nutné *nelogičnosti*, – starý návod Spinozův; je skoro neklamný: úplné poznání afektů je tak intenzivní a logicky mocné, že dovede zapuzovat skoro každou nepříjemnost. 3. *Estetické poznání* afektů, – nazírání naň jako na zajímavý objekt. 4. Myšlenka na *lhostejnost* všeho, filozofická lhostejnost ke všemu. 5. Myšlenka na *necessitu* všeho, co se děje. 6. Každá aktivní, s afektem dobře souvisící myšlenka. Kupř. živá imaginace opačného afektu, – tak při zbabělosti pomýšlení na krásu statečnosti –. Nebo vynalezení dobrých stránek, které má každé neštěstí, – „útěcha v neštěstí“ –. Nebo veselé pojmání afektů..., – třeba jako taškářského kousku proti nám nastrojenému –. Atd.

13.

Jsou hlavně jen tři druhy činnosti: 1. Svobodná „*fyzická práce*“; 2. nejvyšší stupeň *vládnutí* lidmi; 3. *myšlení*. Obvyklé *jednání s lidmi* je skoro opakem činnosti, – to věděl už ten idiot Werther... – -: člověk je zde ponejvíce *trpný*:- „*Praktická činnost*“ kývá se ustavičně mezi dvěma póly: *žebráctvím a arogancí*, – dvě formy otroctví, nízkosti, –

slabosti! Otevřenost, přímost, bezohlednost, iniciativnost jsou nutné podmínky pravé činnosti: skrytá, bojácná lstivost, choulení se, krčení se, plížení se, plazení se, otročení *náhodě*, čekání etc. etc. jsou první podmínkou „praktické“ činnosti. Kdo má s lidmi jednat energicky, musí jednat přirozeně; kdo má jednat přirozeně, musí jednat bez hnusu –: kdo může s lidmi bez hnusu „prakticky“ jednat, je *nestydatý*, necitelný, vši hrdosti prázdný, – otrocký, – nízký, – *slabošský* charakter. Poznali-li jsme „praktický talent“ něčí, poznali jsme sice dobře sílu jeho otrockých pudů, ale špatně sílu jeho vůle; – nepřímě ovšem: „PRAKTICKÝ TALENT“ SVĚDČÍ VŽDY O SLABOSTI VŮLE. „Podle toho byl tedy pan – X., který se vlastní prací stal z chudého nádeníka miliardářem, – podle toho byl Napoleon slabochem!“ Co se prvního subjektu týče, zní odpověď: „ovšem!“: – neboť, kdo může věnovat svůj život hamižnému, špinavému hromadění peněz a každý den nad takovýmto živořením desetkrát nezvrací, – je *nízký* člověk, – ale nízký duch a slabost vůle je *totéž!* – pokud při tom jednal aktivně, vytrvale etc., – *potud* byl silný; – ale vlastnosti tyto nenáleží už k „praktickému talentu“, – fundamentální praktická slabost a nízkost vzaly si je pouze do služeb! Co se Napoleona týče, zní odpověď: „Napoleon měl praktický talent poměrně *malý*.“ Stal se císařem, ale nikdy nebyl by se stal velkoobchodníkem: Většinou ze služby propuštěný a pak hladovící, odpuzující, neohrabaný, snivý důstojník z Korsiky dosáhl trůnu stokrát více řízením bohů, kteří ho potřebovali, než svou prací. Teprve pak, když *vskutku* vládl, nežebraje a nenaparuje se, byl ve svém elementu. – Nicméně není pouhý génius činu myslitelný bez značné dávky žebráctví a ještě větší nerozumného velitelsství, – bez silného elementu všednosti..., – a Napoleon byl *vskutku* au fond ordinární chlapík... – Génius *myšlenky* chová odpor stejně k žebrotě jako k aroganci, jsa ušlechtleji založen...: – odtud jeho hnus a neschopnost k jednání s lidmi, odtud jeho samotářství, odtud žalostný pohled, jaký poskytovali skoro všichni myslitelé a umělci ve styku s lidmi... „Cítím se mezi lidmi vždy tak malý, – budu stále „*rozpačitý*“..., – tak, jako dítě, mluvím mohutný, peklu rozkazující Faust... – Ale co máš *ty* činit?: – Pokud

možno, nezdržuj se v bahně! Ale není ti to, z *mnohých* příčin, zcela možno! – proto: Osvoj si a ozbroj se *aspoň částečně* tím, co je ti zde potřebné!: – Zesiluj především zbylé ti *nízké*, společenské, sprostě sobecké instinkty, jakožto nutnou protiváhu k tvé iracionální ušlechtilosti! – pomni, že s nízkými nízce jednat není nízké, – jen rozumné! – Dej přednost hloupému velitelství před žebrotou!: horší je ztráta sebeúcty než ztráta hmotná! – Cvič při té příležitosti své *sebeupřemáhání* bojem proti nejhnusnějšímu a tobě nejnepřirozenějšímu, – vše má své dobré! – Učiň své jednání zcela *racionálním*! poznej, že ušlechtilost tvá je nerozumná! opovrhuj každou nechytrostí! považ, že přemoci ušlechtilost chytrostí je ušlechtilost nejvyšší! – Dívej se na lidi *abstraktně* jako na „*neživý*“ předmět, – sekeru, vůz, dělo –, s určitými vlastnostmi, s nímž třeba určitým způsobem jednat! – tím zamezíš hloupým afektům rozpačitosti, ostýchavosti...! Nauč se *znát* lidi!: to nutí k účelnému používání jich. Měj s lidmi co největší *opovržení*! ..., – nejznamenitější návod k důstojnému a rozumnému jednání s nimi! – Měj stále mnoho co činit! ..., tak nezbude na tvé pasivní afekty času!: – Mluvíš-li, měj vždy mnoho věcí pohotově, které chceš *co nejdříve* a nejkvapněji sdělit! – tak budeš vždy dobře mluvit! – tvá řeč budiž právě takovým *činem*, jako orání pole nebo dispozice k bitvě! ... Měj při každém styku s lidmi jistý *účel*, kterého chceš rychle a cestou vždy nejkratší dosáhnout..., – a budeš jednat vždy přirozeně, důstojně, rozumně, dobře! ...

14.

Uměle přivolený volní akt druhé potence, tj. umělé přivolení umělého přivolení volního aktu, tj. vyvolání činu, s očima pro vše ostatní zavřenýma, myšlenkou: *chci chtít, poněvadž chci, poněvadž to chci*, – činí *vše* možným, činí člověka *každého* činu schopným. Je-li habituální, je známkou vysoké objektivity. Všední lidé nemohou jisté, obyčejně všechny do svého tuhého, zvířecího charakteru nespádající činy nikdy vykonat; – „to bych nemohl učinit“, „toho bych nebyl nikdy schopen“, – říkají naivně, nevědouce, že tím praví: „jsem sla-

boch“. Umění ono je nejdrahocennější předností člověka: – vědomí: „mohu dělat, co chci, jsem svobodný“, – ulehčuje a blaží ustavičně; všechny špatné manifestace charakteru pozbývají značně na významu, jakožto něco takřka vedlejšího, cizího, trpěného...

* * *

Tím pozná se *slaboch*, že často nedokončí práci svou, kdy by to už bylo lehké: – Člověk ten cítí svou slabost, – i chce si z ješitnosti před sebou dokázat, že má „energii“... –: vida pak, že to nejtěžší už slavně vykonal, a že už jen lehké zbývá, ustane, spokojen s sebou. Vše to je jen směšná přetvářka a ostentace. Skutečná síla je přirozená, je *objektivní*, – jen *konečný* cíl sledující. A umět něco *jednou* vykonal nedokazuje pranic: sílu dokazuje pouze stále energické chtění. Tohoto je úmyslné, vždy krátkodeché *předsevezetí* neschopno –: k tomu je zapotřebí vrozené mohutnosti všech volných instinktů. Silné předsevezetí je pouze předním nástrojem nutně silného charakteru.

* * *

Hleď spojit co největší počet nepříjemných idejí idearum nexu s myšlenkou na pomoc! To má dvě dobré stránky: udusíš nepříjemnost, staneš se činným! Poznenáhlu vyplníš tak mnohé rokliny ducha úrodnou prstí!

„Vůle“, „síla“, „čin“ pro obyčejné lidi neexistují. „Ten rozumí své věci!“ – říkají při dobrém výkonu..., – jen znalost své práce, „talentovanost“, chytrost, důvtip je jim něčím..., – volní *primum mobile* jednání, bez něhož se ani tečka na i nenapíše, které je hlavní součástí znamenitého jednání..., – „kdyby přišlo jen na talent a ne na aktivitu, kterou se talent uvádí v pohyb, byl by se místo mne stal Berthier císařem Francouzů“: – Grabbe – ..., – – považují za malicherný, samozřejmý přídavek. Slova, jako „mohutná vůle“, „elementární síla“, „aktivita“, jsou v jejich ústech vždy frázemi..., – *pojmy* jsou jim, – a ostatně i mnohým nevšedním lidem –, naprosto nejasné.

* * *

Špatně jedná, kdo učiní tři kroky, kde mohl učinit jen dva. „Nic nadarmo!“ – platí všude; – i v kontemplaci. Intelekt musí být vždy podřízen rozumné vůli; čím více je jí spoután, tím je volnější. Není lenost obcházet kolem, pozorujeme-li; ale často jsme pouze leniví, kde si namlouváme, že pozorujeme.

15.

- Jednání je často jen leností, – leností myslet.
- Nesmí být tvým zvykem, aby se ti něco nepodařilo!
- Sebe nešetři, tím více síly své!
- Považ při každém nezaviněném neštěstí, jak mnoho zaviněného mohlo by tě potkat, a jak malé máš tedy právo žádat, abys byl od přírody šetřen, když se sám nešetříš!
- Pohlížej na každé neštěstí jako na zaviněné, třeba jen v tom smyslu, že trpíš jím jen následkem nemoudrosti a zbabělosti!
- Podle naší organizace musí největší část činů vycházet z úst.
- Nejlepším prostředkem proti strachu je přát si to, čeho se bojíme.
- Neustále hrozí nám nesčetné množství nebezpečství, z nichž největší je strach před nimi.
- Přemýšlej vždy, co máš činit, a nezbude ti čas k starosti! oddej se zcela starosti své a zanedbáš vše, co ji mohlo učinit planou!
- Chceš nepříjemnou práci učinit příjemnou?: dělej ji důkladně!
- Nemáš-li chuť přemoci se, vzpomeň vždy, jak příjemným stane se „sebepřemáhání“, přemůžeš-li se dvakrát, třikrát po sobě!
- Styď se živě za každou pasivní ideu, štiť se jí jako ošklivého hmyzu na svém těle, pronásleduj ji jako honěné zvíře do všech slují, dokud jí neusmrtíš!
- Každá vědomá slabost je *darebáctví*.
- Nejsme sice schopni každé myšlenky, ale jsme schopni každého činu.
- Kdo není hotov každé chvíli zemřít, není hoden žít!
- Vezměme lidem ješitnost a zredukovali jsme jejich odvahu na pětinu.

- Těžší je odvyknout nepříjemnému zpola než zcela.
- Nespoléhej na náhodu, ale počítej s ní!
- Dříve, než o svém jednání mluvíš, buď toto hotovo, a i pak budiž řeč tvá jen dalším činem!
- Vidíme, co si přejeme vidět; lépe bylo by, kdybychom místo toho vždy činili, co si přejeme činit.
- Buď zcela přesný a nevstaneš vůbec z postele!
- Čin a myšlenka, v nejširším smyslu, je totéž: Vše je činem tomto veskrze dynamickém, vše myšlenkou v tomto veskrze intelektuálním světě.
- Existuje povolání, ze všech *nejvýnosnější*, které skoro nikdo, – neuvěřitelné! –, neprovozuje... – -: *sebezdokonalování*.
- K máločemu rozhodne se člověk tak těžko jako k ráznému vystoupení proti svému utrpení.
- Kdo přičítá životu svému nějakou cenu, má o jeho zachování co nejvíce pečovat a s ním hazardně nehrát; kdo se staví, jako by mu na životě nezáleželo, měl by si důsledně o nejbližší stěnu hlavu rozbít.
- Hleď na své činy, úspěchy, neúspěchy jako na fáze svého vývoje! sebe považuj za to hlavní, své činy za velice vedlejší! – učinit život závislým na své činnosti svědčí o *malosti*!
- Přetvoř co nejvíce defenzivního jednání s lidmi v ofenzivní tým, že si všude vytkneš jistý cíl!
- Nejsilnější afekty, kupř. hrůza, dají se často nejsnáze a nejlépe překonat... -: následkem provázející je intenzity myšlení.
- Energie velkých mužů činu byla vždy aspoň z poloviny následkem jejich ješitnosti na svou sílu.
- Činíme-li co neradi, je to jen znamením, že tomu nerozumíme.
- Obáváš-li se maličností, pomysli vždy, že's celkovým stavem svého organismu odsouzen snad už k brzké, neodvolatelné smrti!
- O ničem nepřemýšlejí lidé tak neradi a málo jako o tom, jak by měli jednat v nejvážnějších, nejrozhodnějších případech.
- Staň se *velice* dokonalým, a druhého dne budeš pánem světa! ...

V.

1.

O čem jedině víme, co bezprostředně *cítíme*, je *intenzivnost* myšlenky... -: Jedině dle své síly, – *duchaplnosti* má být myšlení posuzováno. Vše ostatní je vedlejší -: posuzování podle „*pravdivosti*“ svědčí vždy o pedantickém škatulkářství, o *omezenosti*... -: – Distinkce „pravdivost“, „nepravdivost“ jsou nepravdivé -: všechny úsudky o pravdivosti jsou povrchní a relativní: – krátkozrace, nejapně srovnávající..., – spočívající na zvyklosti a konvenci; – je-li myšlenka vůbec pravdivá nebo lživá, má-li *vůbec* smysl nebo je-li nesmyslem..., – pro to schází nám empiricky každé jisté, – absolutní kritérium; – ale a priori víme, že pravdivé jsou myšlenky *všechny*...; že jsou *stupně* pravdy; – že tyto určuje intenzita, duchaplnost myšlenky -. –Že nevíme o pravdě pranic, dokazuje už stálá hrubá zkušenost -: – Ustavičně měníme úsudky o *svých* myšlenkách: často shledáme, že to, co jsme považovali za velmi hlubokou myšlenku, je čirý nesmysl; často, že výrok, za nějž jsme se styděli, má hluboký smysl; později, že tento hluboký smysl je přece jen nesmyslem; a ještě později, že tento nesmysl má přece jen hluboký smysl -: – Každá myšlenka má logicky mnoho stran, jež přehlédnout je i nejbystřejšímu duchu nemožné; – každá myšlenka může, podle toho, chápeme-li ji ve stavu svěžesti nebo otupělosti, mít hluboký nebo mělký význam. Nevíme-li, je-li naše vlastní myšlenka pravda, oč méně můžeme to vědět o cizí, mediem našich skvostných dorozumívacích prostředků prošlé!: – Hovor je jediným nedorozuměním, nevíme nikdy *zcela* jistě, co jiný vskutku myslí, naše „rozumění“ je jen konjekturální, na zvyku a vkusu spočívající, nebýt okolností, že jsou lidé dělání na jedno kopyto a že jsou velmi skromní co do srozumění se, – raději by spolu vůbec nemluvili. Kdo chce seznat, jak si lidé rozumějí ve vyšších regionech ducha, ať čte sto kritik o znamenité knize!: každá rozumí jí jinak, to je nerozumí jí žádná..., „subjektivní rozumění“ je nerozumění. Řeči prázdných lidí činí často dojem hloubky, hlubokých hloupostí -: – Je sorta lidí

s duchem po výtce *konverzačním*..., – lidé, jejichž všechno mluvení a psaní je vypočteno jen na dobrý dojem, kteří mají rafinovaný talent ke vzbuzení klamavého zdání hloubky..., – zatímco jsou, darebové, prázdní jako zkažený ořech..., – 90 % „lepších“ spisovatelů patří k této sortě..., – „spisovatelský talent“ je totéž co *intelektuální darebáctví*. Naopak jsou značným živlem všech bohatých duchů nejasné *ohlasy* dřívějších hlubokých myšlenek; ohlasy ty jsou „pravdivější“ než tisíce jiných jasných myšlenek..., – ale, jsouce nejasné, nemohou být „jasně“ vyjádřeny. Ale i jasná, tedy i relativně vhodně exprimovaná myšlenka, je absolutně exprimována vždy velmi nedokonale a bídne, – pro neschopnost řeči k vyjádření vyššího myšlení..., – účelem řeči je jen sloužit všedním potřebám. Řeč bere vždy hlupáky, – kteří ji stvořili –, pod ochranná křídla; hluboký duch, který vyjadřuje své myšlenky slovy, je politování hoden, právě tak, jako dřevorubec, který má k porážení stromů jen kuchyňský nůž. Řeč je chudá i pro všední potřebu; označuje jediným slovem mnoho paralelních duševních stavů; často i mnoho zcela různých pojmů; tím více, čím tyto vyšší: – často sta vysokých pojmů mají jen jediné slovo, kupř. „idea“, „bůh“..., – a pak bude někdo žvanit o srozumění se!!! –, slova pro vysoké pojmy jsou obyčejně původem svým tak ordinární, tak směšná, že, kdybychom měli čistý zrak, popukali bychom se při čtení nejvznešenějšího místa nad expresí jeho smíchy! etc. Jenom naše zaklížené konvencí oči nevidí, že každý spisovatel musí mluvit stále ohromné nesrovnalosti, odpory, nejapnosti, nesmysly, pokud používá roztomilý svůj nástroj... Na počátku byl nesmysl a nesmysl byl u slova, a slovo bylo nesmysl... – „*Odporování si*“ nemá příčiny v tom, že „pravda, jako krystal, má mnoho stran...“ –: obyčejně je jím pouze řeč vinna! Jsouc právě tak chudá, jako duch bohatý, označuje vždy mnoho pojmů jedním slovem –: toto pak může být ovšem k jinému jednou v afirmujícím, po druhé negujícím vztahu..., – pouze formální odpor! – tím nutně častější, čím duch bohatší, – čím větší spisovatel, tím více si „odporuje“. „*Smrk* je hmota ve skupenství pevném“; „*smrk* je hmota ve skupenství kapalném“ –: *tohoto* druhu je největší část odporů, které triumfují vyčucháte, ušatí páni kritického métieru! Vytýká-

li kritik spisovateli odpory, je to něco podobného, jako když mu vytýká, že to a to řekl už někdo jiný –: *zde* dává najevo předně hloupost: neví, že není pranic zcela „originálního“; za druhé nesečtělou, – jinak by věděl, kdo už vyřkl vše, co je v knize obsaženo: *tam* nevidí, že si odporuje *každá* řádka, formálně i *zdánlivě* věcně: věcné „odpory“ spočívají jen v *neúplnosti* myšlení –; – a že *skutečné odpory vůbec neexistují*: – odpor, *skutečný* odpor mezi jen dvěma duševními stavy odporoval by příčinnosti, – vyvracel by svět. – Pravidlo pro spisovatele: Každou svou intenzivní myšlenku sděl směle a beze všech skrupulí, ať už „odporuje“ jiným nebo ne, ať už „odporuje“ čemukoli, ať je sebe nezvyklejší, divnější, „monstróznější“; – všechny odpory, nezvyklost, divnost, monstróznost jsou tím jen pro náš nečistý, poloslepý zrak! ... Tvá kniha budiž *apodikticky vystupující fantazií*, – jen tak bude *pocitivá!* – – : neboť fantazie je vždy reálná..., – neboť mimo reálnost nic není! ...

2.

Špatné myšlenky jsou ty, které jsou jen nejasným tušením a *napovězením* jasných; špatné myšlení je to, které se nevyšinulo nad *praktické* –: – náš po výtce praktický duch používá, jako Stenograf, kvůli rychlosti všude *zkratky*. Dobré jednání je rychlé, dobré myšlení pomalé, – ovšem jen relativně k jednání, a zhruba souzeno! –; jednání, chtějící operovat jen s jasnými pojmy, bylo by nemotorné, bylo by špatné; ale naopak myšlení pouze *zkratkové* je rovněž špatné: – Dobré myšlení spočívá jen v *rozvinutí*, – vyjasnění špatného; – dobré knihy vyznačují se jasností, určitostí, bezprostředností, pádností..., – věta za větou, slovo za slovem jako rány kladivem! Špatné knihy poznají se ihned mlhavostí, rozbředlostí, neenergičností, měkkostí; šablonovitou tvářností, konvenčním oděvem... –: – myšlení ve slovech, pouhá drezura, druh konverzace: pustý, mělký tlach.

3.

Velkému spisovateli přísluší jediné *entymematický, sententiosní sloh*; každý jej též, aspoň rudimentárně, má. Obyčejný *tlustý sloh* je vždy

známkou chudoby ducha, povrchnosti, nepropracovanosti. Kdo má mnoho myšlenek, nemůže je nikdy dost darovat; kdo má čas myšlenky mezi sebou spojovat, jak málo jich musí mít! Najde-li kdo poklad, nebude si plnit kapsy stříbrem a mědí, je-li tam dost zlata: – ale ještě větší chvat má ten, kdo našel myšlenkové poklady. „Se zbytečným balastem se nikdo nedostane k potomstvu“: Schopenh.; a „nikdo nevykoná nikdy ani polovinu toho, co by mohl vykonat“: – Friedrich Vel. – – : proč tedy dělat darebnosti? Hlupec neporozumí hlubokým myšlenkám, třeba mu byly sebevíce po lopatě podány, – on rozumí jen tomu, když dostane tou lopatou za uši –; moudrý porozumí slohu sebelakoničtějšímu: moudrý „nečte“, jen myslí: – kdo však myslí, potká na své pouti všechny myšlenky. Nechápeš-li smysl příliš entymematického místa, přemýšlej jen o něm několik dní a najdeš! – lépe nemůžeš svůj čas upotřebit!

4.

Jsou dva druhy spisovatelů: ti, kteří píší pro přítomnost a publikum, a ti, kteří píší pro budoucnost a lidstvo: *šaškové* a *učitelé* lidstva. Myslí-li první jen okamžik na věc, druhí na čtenáře, stanou se špatnými. Z těchto nebyl zcela konsekventní skoro, z oněch naprosto nikdo. Proč zůstaly tak mnohé samozřejmé pravdy dosud poctivě nevyřčeny?: – následkem trestuhodné *zbabělosti* učitelů lidstva –: strachu před hranicemi atp., a ještě více ze strachu, že budou považováni za *kompletní blázny*; – ale co už na tom záleží?: za *polovičního* blázna byl považován od ušlechtilého lidstva dosud každý velký duch... Ze spisovatelů šašků nepsal dosud nikdo se železnou důsledností jen s ohledem na publikum; žádný z nich neobešel se dosud bez nějakých těch „ideálnějších aspirací“ a podobných slabostí. Špatný učitel, který se zapomene a mluví s dětmi jako s dospělými; špatný spisovatel-šašek, který se zapomene, a neodepře si sdělit *publiku* dobrou myšlenku... – Spisovatel-šašek měl by nejdříve prostudovat své publikum tak exaktně, jako zoolog studuje svůj *hmyz*. Pak má se rozhodnout, jaký *druh* dojmu chce u publika vyvolat; k tomuto cíli má se pak jedi-

ně ubírat, ničím se nenechat z cesty této svěst..., – každá čárka jen na to vypočtena...! – Spekulant takový zasluhoval by za svou energii větší úctu než mnohý zbabělý, vskutku velký spisovatel...

5.

Čí vědění není chaotické, nemá ho mnoho. Jen nejsilnějším duchům podařilo se *zhruba* uvést svůj chaos v soulad. Svých pět, šest věcíček udržovat v pořádku je snadné... –: Jak mohla by tahle žebrota vědět, co je bohatství!

* * *

Pro bohatství myšlenek je velice signifikantní, řekne-li kdo *ihned* a co nejrychleji jádro toho, co chce říci. Chtějí-li chudí duchem říci něco, čemu přičítají velkou váhu, činí dlouhé náběhy a přípravy, mluví *per longum et latum*, než se na to pravé dostanou, – nevidouce, že tím každý zájem posluchačův zabíjejí. Tak obrací chudák každý groš ve své dlani, zatím co milionář své toлары plnými hrstmi odhazuje.

* * *

Roztržitost je zároveň dobrým a špatným znamením: – Předpokládá *myšlení*..., – obyčejný člověk není, vyjma při silném afektu, nikdy roztržitý... A silná, habituální roztržitost je nejen chorobou, ale i *slabostí* ducha, jak ji jmenuje Theofrastus –: – Spočívá v hypertrofii vnitřní činnosti duševní na úkor zdravé intuitivní, – je porušením rovnováhy; a u roztržitého je nejen tato intuitivní činnost oslabena, nýbrž i ona vnitřní následkem abusu otupena a znepřirozena.

* * *

Jsou pravdy, které jen učený, pravdy, které jen duchaplný, pravdy, které jen *dobrá vůle* pochopí. Tyto bývají ze všech nejméně chápány –: dobrá vůle v intelektuálních věcech je tím nejvzácnějším, co existuje.

* * *

Osvoj si těžké umění, *sugerovat si jistotu!* ... -: Dokud kolísáme mezi dvěma možnostmi, zříme dosti pravděpodobných důvodů pro obě; zvíme-li pak odjinud, která z nich je pravdou, vidíme rázem správnost důvodů pro ni a lichost opačných... -: jistota sílí, nejistota zeslabuje ducha.

* * *

Často uvěříme *zcela* v hypotetickou ideu, zdomácní-li v nás. Často dokonce uvěříme, nevědouce jak, v myšlenku, kterou jsme původně poznali jako lživou. Co je příčinou?: – povážlivé *přesunutí* pojmů, které, je-li frapantní, nazývá se *šilenstvím*. Co je šilenství?: *každé zmaření myšlenek*. Je tedy šilenstvím každá nesrovnalost ducha, každá nepatřičnost, nehotovost, zaslepení pro pravdu, víra, nelogičnost, nerozumnost, *hloupost*. Lidé, kteří zpozorují vždy jen to, co vedle nich zařve, nazvali s obvyklou svou hrubostí šilenstvím pouze jeden velmi *nezvyklý* její druh. Pohlíží-li hlupák se zkřiveným rozumem, kupř. učenec, s despektem na „šílence“, je to něco podobného, jako když zlodějský obchodník, který šidí na váze, opovržlivě mluví o odvážném lupiči, který si otvírá pokladny dynamitem.

* * *

Zachycuj a uvědomuj si jasně myšlenky při usínání! Předně jsou velmi „estetické“, přirozené, v každém ohledu zajímavé, pro psychologa nanejvýš poučné...– jak často poučí nás o duševní záhadě, kterou jsme dlouho ve bdění marně se snažili proniknout, rázem myšlenka taková, – a ještě více sen! –; za druhé nahlížíme jimi poněkud do „onoho“ světa, kam se duch ve spaní a smrti stěhuje; – hranice obou světů nejsou nehybné, ale mohou být hluboko do obou regionů posunovány –. Oneirologie zasluhovala by tisíckrát větší experimentování a vůbec pěstování, než se jí ho dostává -: výsledky byly by snad nade všechno pomýšlení ohromné. Není kupř. vyloučeno, že „onen“ svět má jiné zákony myšlení než „tento“, tak, že co *zde* nechápeme, *tam* bychom snad jasně *viděli*.

7.

Intuice povstává z „nahromadění“ a „uvolnění se“ duševní síly: – U duchů senzuálních, snivých, neaktivních dostavuje se občas, když jsou právě v nazírání pohřížení, částečná letargie... –: jen lehounké smyslové představy pohrávají jejich vědomím, síla, obyčejně je vyplňující, přestěhuje se jinam... Tím je přirozená rovnováha porušena. Když porušení toto přestoupí možné meze, provalí se „latentní“ síla do starých kolejí a strhne s sebou nadto i sílu jinou... – i vznikne na přítomný právě smyslový popud *příbuzná mu*, jasná, oslepující, cizí, s dřívější letargií příkře kontrastující myšlenka... –: *toto erupční vyrovnání je „intuice“*. Intenzivnost intuitivní myšlenky je následek nejen značného kvanta provalivší se síly, ale i předchozího klidu, tj. nedostatku rušivých myšlenek, táhnoucích intuitivní ideu *dolů*... – obyčejně se naše myšlenky částečně navzájem „paralyzují“. – Tajemné na intuici je pouze vymknutí ze síly z našeho „já“; vše zázračné, s pojmem „intuice“ spojené, je lež, právě jako „génies“.

8.

„UMĚLECKÉ“ STAVY JSOU PROSTĚ NEJVYŠŠÍMI DUŠEVNÍMI STAVY..., – tím se celý pojem vyčerpává –: – jsou to pozitivní, převahou poznávací druhy myšlení, kde idea je jasná, afekt ji provázející silný. Každá intenzivní aktivní myšlenka je „umělecká“; i ten nejsušší matematický pojem, jasně uvědoměn, stane se uměleckým.

9.

„Umělecké“ *myšlení* spočívá v delším nepřetržitém trvání, – dlouhodechosti uměleckých stavů. Kdo je ho značně a často schopen, je umělec. Jeho charakteristika: lehkost, hravost, *čistota* –: umělecké stavy jsou *úplným* myšlením, domyšlením až do konce, – *uvědoměním si* svých myšlenek..., – – úmyslné myšlení, praktické a stále kupředu se řítící, nemůže ničím takovým mařit čas –: Proto je umělec podmíнен poměrně malým kvantem úmyslné činnosti volní; – proto jsou umělci špatnými mysliteli a ještě horšími muži činu. – Silná reflexiv-

ní schopnost drží sice „fantazii“ na uzdě, ale potlačit jí nemůže, – fantazie zůstane zde, ale roztržena... – u koho je spojena značná aktivní a myslitelská schopnost se značnou uměleckou, u toho mohou se zpravidla vyskytovat jen krátké zášlehy uměleckých stavů, – jen *fragmentární* umělecké myšlení. Je-li tato fragmentární umělec-kost spojena s velkým, kombinujícím rozumem, možno docílit *výpo-čtem* uměleckých děl, účinkujících právě tak mohutně, jako díla v nejčistší inspiraci vzniklá. Takovými fragmentárními, vypočítavými umělci byli Lionarda, – bezpochyby i Shakespeare –, Goethe, Wagner.

10.

Umělecké stavy možno dělit podle *intenzity* jejich a podle *obsahu*, dru-hu jejich. – Druhů těchto je ohromné množství. *Krásno* je jedním z nižších. Generalizovat krásno ztotožňováním ho s „uměleckým“ vůbec, – výkřiky: „to je krásné!“ jsou téměř vždy jen bezvýznamnou fráží –, – je infamní; vidět však v krásnu podstatu umění je stupidní: mnohé umělecké stavy jsou téměř opakem krásy: – *nejvyšší* duševní stavy jsou něčím nedefinovatelným a nenaznačitelným, ba i nepředstavitelným, – ani bližší upomínka na ně nezbude...! – Co do intenzity existují hlavně čtyři stupně: 1. *Emoční*: umělecké stavy s převládajícím afektem, – nadšení, sebevědomí, radosti, smutku, touhy, krásy, hrůzy etc. –, a poměrně mlhavou ideou. Př.: obyčejný povrchní dojem jednoduché melodie, i „dramatické“ – „hudby“: do-jem *pouze* sugestivní malby; dojem citové lyriky, chceme-li akceptovat obvyklé ineptní rozdělení „poezie“. 2. *Ideový*: afekt kondenzoval se zde v ideu značné jasnosti, provázenou nejvíce silným pocitem *rados-ti*. Př.: bližší, těsnější, „estetičtější“ – „požitek“ z vyšší, kupř. složité melodiézní hudby; – mimochodem: „melodiézní hudba“ je pleonas-mus, – moderní „hudba“ je *hloupé darebáctví* – – ; hluboká, „objektiv-ní“ malba; myšlenkami bohatá poezie. 3. *Inspirační*: samy sebou, jako-by vnějším nějakým působením vznikající, opojivé, jasnovidné, věci s nevýslovnou určitostí až na dno prohlížející duševní stavy; předsta-

vy zhuštěny ponejvíce ve stkvěle jasné *pojmy*; vše proniká ohromný, ustavičný pocit slasti. Svě, aspoň přibližně adekvátní exprese stav tento nemá..., – kontrola, byl-li umělec inspirován, je nemožná..., umělecký „požitek“ je čistě subjektivní..., – vše vznáší se ve vzduchu... 4. „*Extatický*“: stavy všem ostatním heterogenní a naprosto nepopsatelné. Zdá se, že jsou to zášlehy z „onoho“ světa...

11.

Intenzivní a matné stupně myšlení jdou *obsahově paralelně* vedle sebe, – jsou si obsahově *podobny*. Ale všechny naše *dorozumívací prostředky*, jsouce většinou jen praktické, mají za účel jen vyvolávání obsahově podobných myšlenek, – ne *týchž*! – pro jemnější teoretické nuance, pro stupně intenzity, – pro umělecké stavy samy *nemáme* značky..., – TEDY NENÍ UMĚNÍ! ... Na slovo kupř. následuje u všech lidí obyčejně s relativní jistotou jen přibližně totéž tušení pojmu; bližší a jasnější ideje přidává si každý libovolně; – čím myšlenka vyšší, tím libovolnější a náhodnější její vznik; pro subtilní a sublimní stavy nemá řeč naprosto žádné aspoň trochu adekvátní značky! Tvary s barvami vyvolávají s jakousi jistotou jen přibližně tatáž uvědomění si celků, ze sebe složených; – ale uvědomění tato nejsou daleko ještě umělecká..., – vše ostatní přidává fantazie! Ale *hudba* vyvolává *bezprostředně* a *jistě* už *tytéž intenzivní*, „estetické“ stavy, – které pak, následkem své intenzity, činí snadným vznikání ještě intenzivnějších stavů..., – hlavně všeobecných, mohutných citů atd.... –: – Jedině hudba zasluhuje proto název umění v *užším* smyslu! „Poezie“ a „výtvarnictví“ názvu umění v *žádném* smyslu nezaslouží..., – spíše názvu „smolařství“... –: Operuji s tak hrubými, nejapnými *napovězenými*, – jako když kupř. napovíme někomu „*ko*“, chceme-li v něm vyvolat vzpomínku na slovo „kosmogonie“ –: snad vzpomene si na kozu, kobyly, kopyto, koláč nebo i konkubínu..., – na vše spíše než na kosmogonii... –: a vskutku vyvolávají řečená „umění“ zpravidla něco zcela jiného, než chtějí. Kdyby existovala výtvarná a slovesná umění, bylo by kupř. nemožno, aby tak velký

umělecký génius jako Byron, nechápal vůbec klasická výtvarná díla, aby dítě, čtouc hloupou povídku, cítilo při tom stokrát víc než bídny její skribent, když ji psal. – Přesto je umělecké dorozumění se, nejen tóny, ale i formami a slovy, mnohem *snazší* než každé jiné –: – Dorozumívání se je pouze *uhadování*; uhadování je tím lehčí, čím duch uhadujícího *čilejší*, a čím s duchem sdělujícího *konformnější* –: čilost a uměleckost myšlení je totéž; a konformita stoupá se stoupáním čilosti: čím myšlení vyšší, tím „jednodušší“, tím *zákonnější*, tím méně vrtošivé, tím *objektivnější*; – při obyčejné disputaci rozumějí si lidé proto tak často špatně, že jsou *subjektivní* –. Konformita tato vztahuje se ovšem i na *značky*, třeba sebe inadekvátnější. – Toto *exaktní* umělecké, na *úplné* konformitě spočívající uhadování předpokládá *tedy* *tytéž* duševní stavy u tvořícího i „recipujícího“...: umělecké cítění je už uměleckým tvořením, – mezi umělcem a „posluchačem“ není psychologicky podstatného rozdílu. Umělecké dílo pouze tu a tam běh myšlení posluchačova podepírá a nadlehčuje, koncentruje, aby se nerozbíhalo a nezabíhalo, – *zesiluje* jej následkem effikacity každé smyslové reality..., – kdo *vsutku* uměleckému dílu „rozumí“, cítí intenzivněji, než tvůrce. – „Rozumění“ umění v obvyklém smyslu je nesmysl. Kdo se *snazí* rozumět hudbě, neporozumí jí ani za mák: – pozornost jeho se při tom nutně ustavičně vším možným směrem rozbíhá. Teprve v delirickém stavu, kde člověk ztratí úplně „vědomí sama sebe“; – kde všechny hudbou vyvolané ideje srůstají klamavě s tóny v jedno tělo, – kde člověk teprve „hudebně myslí“; kde duch je zázračně rapidní a vševidoucí a všeslyšící; kde slyší tóny dříve, než je slyší, kde anticipuje celé věty a periody; kde má dokonalou iluzi, že vnitřní melodie, které se v něm samy sebou rodí, zázrakem, jako duchové, berou ihned na sebe tělo; kde všechny obvyklé zákony duševní ztratí svou moc; – kde ale ani stín rozumu nezbude... –: – teprve tento temporární *šílenec* rozumí hudbě. Z toho vidno, jak směšné je, když se každý dirigent orchestru nebo lecjaký „uměnímilovný“ pan hrabě chvástá, že kupř. rozumí Beethovenovi –: čemu lidičky tito rozumějí, je jen špinavá slupka umění –: Kdo rozumí zcela Beethovenovi, je nutně právě tak velký hudební génius, jako

Beethoven; kdo rozumí Raffaelovi, je Raffaelem, – třeba bezrukým; kdo Shakespearovi, není o nic menším duchem než Shakespeare...

12.

Prodejné *nevěstky* mezi uměními: 1. *Architektura*. Vlastně řemeslo, jehož cílem je, aby lidem nepršelo na hlavy. Smísení užitečného s uměleckým činí každý čistý dojem nemožným. Vše, co se o mocném účinkování architektury povídá, je lež. Příčinou občasného mohutného dojmu je nálada více náhodná než stavbou vyvolaná. Jediná Beethovenova symfonie má větší uměleckou potenci než všechny domy na světě dohromady. Nejsilnějším ještě živlem architektonického „požitku“ je kouzlo upomínky a kouzlo minulosti. Ale ono možno si laciněji zaopatřit zahvzdáním melodie nebo vůní jabloňového květu, – na architektuře se jeví, že, čím věc dražší, tím bezcennější –; toto pak nestojí za polodenní práci jednoho restaurujícího nádeníka. Uchovávání starých staveb na újmu komunikace, pohodlí, zdravotnictví je čirým bláznovstvím: svědčí pouze o hloupých vrtoších, individuální a nacionální ješitnosti, o nedostatku smyslu pro pravé umění. Schází ještě, aby se každá bídna zednická slátanina obložila zlatými deskami, protože je stará. 2. *Drama*: – tato forma s omezeným prostředky, ustavičným hnusným *mluvením*, komickými, blbými monology, především však s teatrálním provozováním..., – a sty jiných vad, hrubostí, nepřirozeností, nejapností..., – vše jen za tím účelem, aby si pár zevlounů zabilo dlouhou chvíli, aby si to mohlo pohodlně namlouvat, aby to mohlo své hadry ukazovat... –: neboť teatrální produkce působí na jemnocitného *směšněji* a *trapněji*, než je vůbec schopná zvýšit umělecké působení dramatu: – Vydržet tři hodiny klidně a způsobně sedět v místnosti plné evaporací mezi... a hledět stále do komické díry z prken a hadrů na poskakující a pitvořící se opice..., – ne! to je více, než slabá lidská přirozenost snese! ... „Divadlo podporuje uměleckou náladu“ –: snad! – je-li tato z dubových prken! Ale „umělecká nálada u publika?“: – zdá se poněkud, že publikum nesestává dosud ze samých Shakespearů! ... – Mimochodem:

Mnoha pánům nemožno najednou sloužit, tím méně mnoha uměním: každé umění je právě dosti složité, aby nepřipouštělo současného chápání jiného; – ale umělecké působení je *dotěrné*... – -: – Znameníť výkon *histrionský* škodí proto znamenitému dramatu, – právě tak škodí vždy *zpěv* pro svou subjektivnost čistému hudebnímu „požitku“ –; a naopak. Měly by tudíž být dva druhy představení: poetický a *histrionský*. Zde ať si *histrio* třeba oči z důlků vykrouť, – to je jeho věc! Tam však muselo by být jedinou jeho snahou přispět, ať umělec-ky, nebo *neumělecky*, k co nejlepšímu *porozumění* dramatu; tudíž působit k zapomenutí své malé osobičky, – nenechat se publikem, cenícím vždy více osoby než věci, svést k opačnému mínění, nýbrž být si stále vědom své sekundární a terciární role. Kde kupř. vyžaduje *histrionské* umění rychlou nebo tichou deklamaci, musel by *histrio* nicméně mluvit často pomalu a hlasitě: – spíše možno *histrionu* odpustit nejprkennější přednes než jediné nezřetelné slovo. – Podobně měla by mimika být obětována častěji *fyzionomice* pomocí dokonalých *mask*: – Zdá se, že jemnocitným kritikům, které bolí každá falešná grimasa, nevadí ani dost málo, musí-li se po několik hodin dívat na telecí hlavu, vyčuhující z *Napoleonovy* uniformy... 3. Je-li drama *griset-tou*, je *opera bordelovou* prostitutkou -: Kde posloucháme hudbu, nemožno nám poslouchat slova, – i kdyby byla srozumitelná! –; kde se snažíme rozumět ději, uniká nám hudba; kde slyšíme, nevidíme; kde vidíme, neslyšíme. Vyžadovat rozumění infamní slátanině, „opera“ zvané, je totéž, jako vyžadovat od žáka, aby opakoval vše, co tři kan-toři, z nichž k tomu jeden následkem noční pitky úplně ztratil hlas, současně přednášeli! ... – Nejlepší hudba ztratí operním celkem více, než jí celek vůbec může získat. – Opera je excelentním důkazem lidské mizernosti: lidé raději okounějí a čumí, než aby mysleli...; – nejraději to ovšem žere a chlastá...

13.

Aby mohly vznikat časté, trvalé umělecké stavy, je nutné monstrózní spojení značného kvanta duševní síly s poměrně nepatrnými nebo

zkaženými rozumovými a řídícími instinkty. Produktem obého je „básnický“ charakter. Básníka třeba ostře rozeznávat od umělce: vskutku umělecké je květem, vyrostším na shnilém pařezu básnickém; – ale často zůstane hniјící pařez bez květu... – – Básník je inkarnovaná prolhanost. Je inkarnovaná nabubřelost; – co je specificky básnické?: věci pomocí sentimentálnosti nafukovat; – mimo to je specifický básnický verš, hlavně *rým*: vezměte básníkovi rým a vzali jste beznohému berličky: – tady sedí, obraz ubohosti! –. Básník je nejještítnější ze všech žen; – vydává ze sebe volský řev a myslí, to že moře kol něho burácí. Je nejnestydatější ze všech židů; je málomocným, ukazujícím s obzvláštní zálibou své vředy celému světu. Je líný jako medvěd; právem se mu to vytýká, ale neprávem se od něho pracovitost žádá: básník je v každém ohledu inkorrigibilní. Je nanejvýš zbabělý; ba honosí se svou zbabělostí, jakožto podmínkou „geniálnosti“ –: „„Vy jste hrozný zbabělec, Rattengifte!“ Rattengift: „Vždyť jsem básník, milostivá slečno““ – „: Grabbe. Pro jeho nemožnost zamiluje se doň málo žen, po jejichž lásce marnivý a chlípňý versifex nade vše prahne; – proto vymýšlí si víly atp., které jej aspoň v jeho fantazii objímají; – ale pošle je ihned ke všem čertům, usměje-li se naň skutečná sukně. – Krátce: básník je nejkomičtější figurka pod sluncem.

14.

Skoro možno „*paradox*“ definovat: „je pravda vzhledem k lidstvu“: – Každá nová pravda byla vždy lidstvu směšná; všichni velcí duchové platili více méně za blázny; – přirozeno: známe z blázinců, že šílenci považují nešílence za blázny, sebe za zdravé; – nejsmutnější však a nejnevyléčitelnější bláznovství je – *hloupost* –. – Kdo sděluje novou pravdu, má na volbě buď platit za vážného blázna, sdělí-li ji *pocitivě*, nebo za *směšného* blázna, – *šaška*, zahalí-li ji rouchem *básnickým*. Takto mu to ještě projde..., – lidé nechají to platit jako neškodné blouznění a produkci klauna, dobrou pro podporování zažívání. Tak, – mimochodem –, bude se pocitivé tvrzení této knihy o existenci *bohů*

zdat lidem bláznovstvím; ale že největší básníci na každé stránce totéž *určitě* tvrdí, jenom že veršem nebo beletristicky, – toho si nikdo ani nevšimne! Poezie je dobrým prostředkem k sdělení toho, co pozitivě říci nebylo by radno; – to věděl už šibal Solon, když hrál zároveň básníka a blázna..., to druhé mohl si odpustit! ...

* * *

Jako lidé, měly by se i knihy posuzovat jen dle *vůle*, – ne tzv. „dobré vůle“! – v nich se jeví. Posuzovat člověka dle toho, co mluví, knihu dle toho, co tvrdí, je *pohodlnější*..., – vůli nalézt vyžaduje námahu a rozum, „intelekt“ leží zde odkryt. Oboje posuzování vede někdy ke skoro opačným výsledkům.

* * *

Vskutku uměleckým stavitelstvím, třeba ne pro pygmejské lidstvo, bylo by stavění *hor*: – hor, jaké vidíme ve snu, – proti nimž jsou Alpy právě tak krotké jako středočeské chlupy proti Alpám... –: Nesmírné, černé propasti, rozšklebené tak hrůzně, že pohled do nich vyvolal by *tentýž* pocit děsu jako zjevení ducha; deset tisíc metrů vysoké, skoro kolmé, černošedé a černomodré skalní stěny..., s boky tak strašlivě rozervanými, že působily by jako hlava Medúzy...; – s ohromnými, přečnívajícími, každou vteřinu sesutím hrozícími vrcholy..., – zakrývajícími kalně ocelové nebe až na úzké pruhy, nutné právě ke vhodnému osvětlení celé této strašidelné scenérie... Malba znázorňující ji měla by stále ohromný účinek, – třeba stokrát menší než skutečnost.

* * *

Tím pozná se nízký duch, že posuzuje knihy atp. jen podle špatných, tím ušlechtilý, že posuzuje je jen dle jejich dobrých stránek. Jeden spravedlivý vyváží u boha sto hříšníků, jedna hluboká myšlenka u ušlechtilého posuzovatele sto hloupostí; chátře naopak postačí jedna skvrna, aby nad dílem i nad člověkem zlomila hůl. Vlastně jsou hloubka a hloupost korelata: – Nemít velkých nectností je

ctností malých lidí a malých knih; „smět“ – a muset – „míti ty největší privilegium velkých“: Voltaire.

* * *

Umět být občas nejasným a tajemným..., – velmi důležité pravidlo!: nejasnost a tajemnost zveličuje. Krátkozrakému jeví se hora větší než bystrozrakému; rovněž zdá se být větší za mlhavého než za jasného počasí; – a je-li vrchol její zakryt mrakem, zdá se být takto vyšší než později, je-li jasný, i s ním. *Básník* není sice žádná hora, ale občas, pomocí umění stavět se tajemným, – hlavě temností slohu –, – vypadá skoro jako hora; – největší část básnické velikosti a kouzla má původ v praktice této. Přirozeno!: je známo, že všechny ženy děkují největší část svého kouzla a své moci umění dělat se záhadnými.

* * *

Mnoho je lidí, kterým je poznání možné a zálibou, málo těch, kterým je *nutné* a *osudem*. Rozeznávej, je-li lidem myšlení oděvem nebo tělem! Kdo myslí tak nutně, jako dýchá, nalezne odpočinek zas jen v myšlení. Komu není myšlení vším, nýbrž jen něčím, je lhář od hlavy až k patě! ...

15.

- Moudrost je hloupost ve vyšších sférách.
- Většina „nadaných“ lidí je bezcharakterní: jejich chápavost je následek opičí povahy.
- Co je to „nadaný“ člověk?: člověk, který hloupostí nesmrdí na tři míle v okruhu.
- Buď divákem i tam, kde jsi hráčem!
- Vznešené v knihách zdá se lidem frázovitostí.
- Lidé mají rádi nejen tlusté holky, ale i tlusté myšlenky.
- S každou novou pravdou nutno vystoupit co nejhřmotněji: kdo ji vysloví skromně a s mnohými výhradami a omezeními, pohřbil ji hned s narozením.

- Ženy lisují se ve šněrovačkách, aby se zdály hezčí, – a zatím zdají se ošklivějšími: lidé mučí se čtením klasiků, aby vypadali duchaplnější, – a zatím vypadají ještě hloupější.
- Entymematický sloh zakrývá znamenitě nejasnost myšlení.
- Kdo se zálibou a dobře píše o velkých lidech, je vždy velký; kdo se zálibou píše o malých, je vždy více malý než „objektivní“.
- Jakmile věc, o níž píšeme, stane se nám nejasná, ihned začneme mnoho o ní psát.
- Moci myslet a mnoho ducha mít je totéž.
- „Je dobře vše vědět“, – říkají ti, kdož nic nevědí.
- Každý večer myslí na události dne, každé jitro na události snů.
- Komu je flašinet protivný, má hudební smysl buď nesmírně jemný, nebo žádný.
- Každý aplaus znamená neklamně, že obecenstvo kusu ani za mák nerozumělo.
- Velký spisovatel nemá vůbec užívat závorky, protože nemá psát nic vedlejšího.
- Kdo řekne o Michelangelově soše nebo Beethovenově symfonii, že je krásná, neporozuměl jim ani dost málo.
- Zvláštní záliba ve hřmotné a mohutné hudbě je dobrou známkou silného, v tiché a něžné slabého charakteru.
- Otázku, náleží-li menší moudrost k řízení států nebo k slávě spisovatelské, je právě tak těžko rozhodnout jako otázku, je-li mezek nebo osel duchaplnější.
- Neobstojí-li každá věta ve tvé knize jako samostatná myšlenka, zahod' pero a chop se šídla!: to je poctivější řemeslo!
- Každá nehotovost, každá nejasnost je vlastně hloupost: tedy 99 % toho, co i ten nejmoudřejší mluví, je čirou hloupostí.
- Vlastně mělo by každé slovo stát v uvozovkách: proto je plýtvání jimi zavrženíhodné.
- Buď měl by spisovatel za každým slovem dodat „myslím“, – nebo nikdy: jistého není pranic a čtenáři jeho nemají být sedláci, kteří vše tištěné považují za pravdu boží.

- Kdo nepochopí, že tvrdit s plným přesvědčením, že $2 \times 2 = 4$, je drzou intelektuální nepoctivostí, ten není schopen vyššího nějakého poznání.
- Psát proti něčemu a nejednat: křičet „chyťte zloděje!“ – a nehýbat se z místa.
- Kdo se rmoutí, že nemá úspěch, není ani úspěchu hoden; kdo se rmoutí při myšlence, že nemá snad talent, nemá *ani* talent.
- Učenci raději čtou, než myslí, raději rozřezávají knihu, než čtou: čtení je ulehčením proti myšlení právě tak, jako fyzická práce proti čtení.
- Že by nám čtení podávalo cizí myšlenky, je nesmysl: dává duchu pouze násilné položení.
- Ukvapené generalizování je známkou duševní slabosti: generalizujeme rádi, protože je to pohodlné; – generalizujeme i tenkrát, když víme, že nám to bude škodit.

VI.

1.

Chceš si učinit správný pojem o *malém člověku*? –: Mysli si své nízké, směšné vlastnosti, kterých se štítíš jako svých exkrementů, *zdvaceteronásobněné*, přidej k tomu asi *stý* díl svých vyšších vlastností..., – a máš zde malého člověka v celé nádheře! ... – Vše to funguje zcela nevědomě a *mechanicky* jako natažené hodiny. Kde lidé přemýšlejí o sobě, děje se tak jen z nějakého úplně nevědomého instinktu...: vše v malém člověku odehrává se vlastně *mimo něj*... Uvnitř své skořápky činí malý člověk leckdy takhle dosti solidní dojem..., – vytržen z ní zhyne..., – ubohý hlemýžď! Ve *zvyklosti* je celá jeho síla, z každé neobvyklosti má pekelný strach, ke všem pokusům cítí instinktivní odpor, vše neobyčejné pronásleduje záštítem a smíchem, – oním duchaplným smíchem, v který dovede propuknout, visí-li někomu dole šňůry od spodních kalhot! – Jeho eventuelní „*statečnost*“ je vždy jen zvyklostí a... –: ve všem nezvyklém je zbabělý; – lenost

a úzkostlivost jsou fundamentem jeho povahy. Uniformita myšlení všech malých lidí je neuvěřitelná, – tedy malý člověk *nemyslí*; spíš bude žába s orlem v letu závodit, než malý člověk myslet; raději trpí, než by myslel; – kde rozumně mluví, vždy zcela jistě papouškuje. Ve věcích poznání je v naprosté fausse position, – jako pes posazený na strom –; – díla myšlení posuzovat je za všech okolností úplně inkompetentní; – kritizuje-li kdo, nejlépe se ho především zeptat: „považuješ se za neobyčejného člověka?“ – a hanebně jej vykopnout, odpoví-li záporně: – „jen lumpové jsou skromní“: Goethe. Že malí lidé nemyslí, následuje už z jejich totální *společenskosti*; – totální společenská a myšlení naprosto se vzájemně vylučují. Společenská jejich však předpokládá úplnou *zkaženost* jejich: vše na jejich žádostech, radostech a spokojenostech je osekáno a otlučeno a zohýbáno a stlačeno..., jen aby nic nezavadilo o vředy drahocenných spolubližních..., a přesto cítí se malý člověk ve své úloze slanečka docela spokojen! – neuvěřitelná depravace!! Drezura života učinila z něho krotké zvíře s otrnulou od ran koží –: pohlédni jen, co si vše nechá od svých bratří slanečků klidně líbit..., – jak je ve styku s nimi necitelný a nestydatý a otrocký a smířlivý a mizerný a skromný a podlý a hodný a nízký..., – jméno nízkosti je člověk! ... – Krátce: Každý velký duch poznal mizernost lidí ze svého stanoviska, – tak Schopenhauer především jako hloupost, Napoleon jako zbabělost..., – ve skutečnosti však *malý člověk vyniká vysoce ve všech druzích špatnosti*... –: Stál by za mnoho, za velice mnoho..., – jen kdyby dobré na něm bylo tak silné, jako špatné! ...

* * *

Malému člověku je každá větší neskromnost směšná; slyší-li slovo „neobyčejný“, pohraje mu úsměv kolem opuchlých rtů... –: tedy nezná pojem neobyčejnosti: tedy je mu *všednost* absolutní. – „Ty jsi šťastný!“ – řekne tomu, kdo „se nemusí starat o živobytí“; na odpověď: „považuješ mne za prase v chlívku, jemuž postačí k štěstí *plné koryto*?“ – pohlédne na tebe překvapen a neví, co říci –: tedy mu postačí k štěstí *plné koryto*. – „Ten je zamilován!“ – řekne o roztržitém:

tedy je mu roztržítost myslitelná jen jako následek silného afektu: tedy *myslí* jen o tom, co se jeho *smyslů* právě dotýká. – Směje-li se kdo, když je sám, je to malému člověku směšné; diskutuje vážně otázku, možno-li se rdít potmě..., – on, který by se měl studem za sebe rdít, i když spí – -: tedy směje se, rdí se a koná vůbec vše jen s *ohledem na jiné*. – Odpovíš-li mu na otázku: „co děláš?“ –: „myslím“, dá se do nehorázného smíchu –: tedy *nemyslí*. – Řekneš-li mu: „nemám čas“, – když právě „nepracuješ“, směje se rovněž –: tedy *lenoší* mimo své řemeslo. – „Poctivost má se u osob ve veřejnosti vystupujících rozumět sama sebou“ –: tedy má skromný pojem o poctivosti: – „být poctivým znamená být z 10 000 vyvoleným“: Shakespeare –; – tedy neví, co je poctivost: tedy je *nepoctivý*. – „Charakterem“ zve „povolání“, „povoláním“ řemeslo –: tedy doznává 1. že *nemá charakter*; 2. že je na svět *povolán*, aby hnětl rohlíky, smolil účty a lichvařil. „Dbej na sebe!“ – značí mu: „dbej na své šaty!“ –: zde dovidáme se od něho překvapující zvěst, že je zcela *totožný* se svým *cárem*! „Šaty dělají člověka“ –: tím dokonce on doznává, že cár na něm má *větší cenu než on sám*! Ale proti *tomuto* doznání je vše zde řečené panegyrický hymnus! ...

2.

Velký člověk spočívá v tak značném kvantu vysokých, hlavně objektivních instinktů, že *převažují* vše ostatní. Toto nahromadění se jich mohlo, následkem zákona o rovnováze, vzniknout jen na podkladě značného kvanta nižších instinktů: – tedy spočívá velký člověk ve velikém kvantu duševního života vůbec. Proto název „*veliký*“; ale on spočívá i ve vysokých instinktech: proto je *vysoký* –: – kdo není velký, je *malý*, kdo není vysoký, je *nízký*, – ale kdo je nízký, je *lump* –, TEDY KDO NENÍ „GÉNIUS“, JE LUMP..., – vytáhneme přece jedinou pravdu bezohledně ze skrýše, kde ji zbabělost tak dlouho věznila! ... „Génus“ je prostě „člověk“, který TEPRVE ZA NĚCO STOJÍ, – který teprve značí jistou *emancipaci* od základní *perverzní špatnosti*, nízkosti lidské; – to však muselo být vší mocí utajeno..., – odtud též podlé slovo „génus“..., – jako by velké na velkém duchu

vznikalo cizím vlivem, bez vlastní zásluhy a s osobou nemělo co činit..., – slova „géníus“ užíváno zde pouze z nedostatku vhodnějšího termínu..., – podobně jako „člověk“. – Všem géníům společná je značná míra vysokých instinktů; různí se navzájem *pouze* různými proporcemi jejich. – Dva hlavní typy génia: géníus *myšlenky*, géníus *činu*. Tento liší se od onoho tím, že objektivní instinkty řídící jsou u něho poměrně trochu silněji, objektivní instinkty zevní trochu poměrně slaběji vyvinuty; těžiště jeho spočívá více ve zkamenělých, praktickými se stavších objektivních instinktech..., – kdežto těžiště génia myšlenky leží ve *zkoumajících*, hledajících objektivních instinktech: – první hotový, tento více tvořící se –; onen nedosáhl ještě právě těch nejvyšších, za to spojen je se silnějšími celkem nižšími, – odtud značný živel ordinérnosti –; značí pravděpodobně větší kvantum síly..., – je extenzivnější, jako myslící intenzivnější: tento podobá se hoře vyšší a štíhlejší, onen o něco nižší, ale mnohem rozlehlejší. – Géníus myšlenky dělí se hlavně na *myslitelského* a *uměleckého* génia. Poměr analogický předešlému: umělecký užší, chudší, jednostrannější, ostřejší, harmoničtější, čistší než myslitelský. – Typus *vědce*: Náběh k mysliteli, – zakrnělý myslitelský géníus. Typus „*proroka*“ a i „*zákonodárce*“: střední člen mezi jednáním a myšlením, ale geniální ani v tom ani v onom, za to tím více „*abnormální*“. – Géníus myslitelský a umělecký byli už často spojeni v jedné osobě; géníus činu s géníem myšlenky nikdy dosud, – pokud víme. Je to snad vůbec nemožno? „Pohlédni jen na zevnější obou, tvář, tón, pohled, krok! Vše si odporuje!“ –: – Goethe o T. Tassovi –, – – mohli bychom částečně říci. K jakým komplikacím a explozím vedlo by smíšení *těchto* dvou látek? ... Možno, že zde už bylo, ale že pro nesmírnou komplikovanost a křehkost svou nemohlo dozrát, projevit se, vejít ve známost lidstva... –: Kdo má příliš mnoho, nemá ničeho...

* * *

Co je *géníus*?: Největší síla a největší slabost: budova, která odolá nejprudšímu zemětřesení, a kterou zhrouť píchnutí jehlou; rozum, který pronikl všemi taji přírody a který neumí správně násobit. Ne-

moc, která je zdravím. Blázen, který je mudrcem; pošetilec, který je chytrý. Muž, který je ženou. Dítě, které je starcem. Zdánlivá lenost a ustavičná patologická aktivita, – jako když člověk při jisté nemoci nervové ustavičně musí mávat rukama. Tvor, který je tím lepší, čím více má chyb. Trvalá rozmrzelost a nemožnost trvalé rozmrzelosti; člověk, jehož hlavní síla leží ve žluči, a který se opravdivě nemůže zlobit, – vyjma snad nad hloupostí jiných –. Zvíře, které žije s lidmi proto, aby mohlo jimi opovrhovat, a které opovrhuje jimi proto, aby mohlo s nimi žít. Něžnost větší, než ušlechtilé panny, brutálnost větší, než pacholka od volů. Nejrafinovanější naivita. Největší konfuznost a schopnost, přivést ji v nejlepší soulad. Duch, který své myšlenky suverénně ovládá a jim zcela otročí, – jimi je posedlý. Nejobjektivnější člověk, který nemyslí vlastně na nic jiného než na sebe. Svrchovaná nedůvěřivost k sobě u člověka, který věří sobě více než celému světu dohromady...

3.

Ideální typus: Spojení génia činu, myslitele, umělce: vysoké *aktivnosti* a *síly* charakteru se šířkou a bohatstvím, výškou a čistotou myšlení; bez jednoho z toho všeho je duch nutně kouskovitý a chromý; – co jednotlivé ztratí nutně na intenzitě, převáženo značně tím, co získá celek na velikosti, na harmonii, na dokonalosti. – Perioda vyjasnění a zralosti, – po hrozných bojích dosažená – -: – ZÁKLADNÍ NAZÍRÁNÍ NA SVĚT LEDOVĚ LHOSTEJNÉ, – ani radostné, ani rezignované! ... – Pouze následkem vnitřní přirozené nutnosti *příjemnost* vyhledávána. Cíl: co největší amplifikace svého pozitivního života. Přesná, přísná kalkulace první ctností, každé prohřešení proti ní pociťováno jako *jediná* špatnost...; – nejdůslednější, nejrozumnější, nejchladnější vědomý *egoismus*, – eflorescence nejvyšších vlastností! ... – Jediná činnost: suverénní *řízení svých instinktů*; – žádné zdokonalování! žádné tvoření!: každé zlepšování pojato jako regulace toho, co zde už je! ...; – vládnoucí instinkt: *komandování svých duševních stavů* -: instinkt instinkty ovládající..., – nejvyšší

instinkt! – podmínky: jistota o všem, co činit, a hluboká sebeznanost. – Ocelově chladná, nehnutá, vždy stejná vůdčí vůle řídí celý duševní stroj k jednomu cíli: vyvinutí co nejohnivějšího, nejrozmanitějšího duševního života. Všechny instinkty spřaženy v toto jho; nejslabší i nejprudší, nízké, – pokud se nedají nahradit vyššími –, – i vysoké –: – Nejobyčejnější nezanedbáváno, – perpetuální šťastná nálada *uměle* udržována. Velký boj, heroismus, vášně právě tak podporovány jako kroceny: – co ztratí jednotlivé, celek získá; – nenechání se používat jako nástroj svých vášní...! – nesázení všeho na tuto jednu kartu! – čím dokonalejší individuum, tím dokonalejší prostředky k sebezachování, tím silnější sebestřežící instinkt! –; šťastná schopnost izolace vášně od rozumu ji krotícího!: spojení ledu s ohněm! Záliba v jídle jako ve světově politických projektech! ve žvanění s hezkou, hloupou dívkou jako ve filozofických meditacích! – jednání ponejvíce pracnost odňata..., – vše jasně viděné je lehké! ...; internost a objektivnost na nejvyšší stupeň vyhnány, – jednání jen pozorováním! ... Radosti vysoké „aktivity“ střídány s radostmi myšlení, se slastí opojení... – –: – Vznášení se nade vším, svoboda oproti všemu, – nezkalená jasnost a jistota ducha! – – Co největší exstirpace *bolesti* –: kde se sklízí, ztrácí bolest smysl, je překážkou, je mařením času...! – Roztržení přirozených pásek mezi bolestí a radostí; duševní žonglérství: umět se radovat z vyplnění přání, jehož nevyplnění nermoutí; lhostejnost ke všemu a zájem na všem; výsměch ze všeho a opravdivost ve všem, – – Istivost aplikovaná na regulaci ducha! Stoické instinkty, „bezcitnost“, „mramorová chladnost“, – všem nejvyšším duchům vlastní –, – ale stoicismus spojený s překypujícím životem, *útočný stoicismus*, *χαταρξια* u Dionýsa! ... – Nezbytná bolest učiněna služebnicí: – element rozkoše v bolesti! element poučný a zdokonalující! element činnost ducha povzbuzující! element extatický! ... – proto eventuální přivození bolesti! ... – Kde však přestoupí bolest nestydatě slušné, *předem vytknuté* meze..., – pak žádné dlouhé okolky s ní! ... –: myšlenka na smrt učiněna nejsladším ze všech snů! ... –: *variatio delectat*..., – i v nejlepším! ...

4.

- „Největší část lidí nezasluhuje, aby se s ní mluvilo“: Voltaire -: ale ona nezasluhuje ani, aby se *o ní* mluvilo. Polemizováním s lidskými názory se velký duch vlastně vždy snižuje. Lidem lahodí už boj s nimi..., - cítí, že nejsou ani porážky hodni.
- Vše mohl by konečně nízký člověk pochopit, jen ne, že je nízký: pak by jím nebyl.
- Velký duch vyvádí nejen mnohé praktické, ale i teoretické hloupé kousky.
- „Trpělivost je geniálností“ - toho, kdo je bez geniálnosti.
- Při pohledu do očí obyčejných lidí má člověk dokonalou iluzi, že vykukuje z nich jako z okna, vtělená nízkost, která si lebku lidskou zvolila za svou rezidenci.
- Starý ochlastaný osel Filippus poručil svému sluhovi, aby jej každého jitra přivítal slovy: „Jsi člověk!“ -: Velký duch mě! by mít někoho, kdo by mu stále do uší řval: Nejsi člověk!
- Tím pozná se velká inteligence, že, ať mluví člověk o čemkoli, vkládá do toho, třeba *násilně*, myšlenkové jádro.
- Tím poznají se obyčejní lidé, že nedovedou déle o téže věci přemýšlet.
- Když velký duch luskne prsty, možno v tom jeho velikost, když malý, jeho malost číst.
- Nezaměňuj neobyčejnost se znamenitostí!
- Je pravda, že velký duch má být k malému šetrný, že smát se malému pro jeho malost svědčí o malosti: - ale možno tomu, kdo spadl do hnojnice, zazlít, uleví-li si notným zaklením?
- Kdo myslí, že by osel mohl myslet, zasluhoval by sám být oslem!
- Kdo se může octnout na heraklovském rozcestí, je k nízkosti predestinován.
- Obyčejný člověk nevidí, - on jen očima čichá! ...

3. SPOLEČNOST

1.

Nic není tak špatného, aby to nemělo své dobré stránky: – v každém otroctví je něco příjemného, – dlouho uvězněnému nechce se mnohdy ani na svobodu –: – „*společenskosť*“ zvané otroctví a pasivita provázena je mnohými *aktivně sociálními instinkty*. Aktivně sociální instinkty určují výšku, – osobitost, celkovost společnosti, tj. *národu* v pravém smyslu, rasy, – rasa spočívá hlavně v psychických vlastnostech, – ne v barvě pleti nebo tvaru lebky...! určují zároveň z největší části cenu obyčejného člověka, který je *veskrze sociální*; – „obyčejný člověk je špatně sociální“, – značí: „je špatný“. Tedy sestává dobře organizovaný národ nutně z jednotlivců relativně vysoko stojících, tedy je lid se špatnou „státotvornou schopností“ nutně špatný; – místo: „severoevropské národy jsou „individualističtí“,“ – mělo by se říkat: „jsou špatní!“

* * *

Jako jednotlivci, jsou i národy tím vyšší, čím personálnější: národ s velmi ostrým vlastním charakterem a národ znamenitý je skoro totéž. – Jako u jednotlivců, platí i u národů, že rozmanitý charakter není charakterem: národ, jehož všechny pudy nejsou podřazeny jedné vůdčí ideji, je bezcharakterní, – není národem v ušlechtilém smyslu!; – tedy není dnes evropských národů! – Jako jednotlivci, dají se i národy rozdělit na dvě, ostře oddělené skupiny: *nízké* a „*geniální*“; dosud existovaly jen dva geniální národy: Římané, Řekové; – národ, který nechce to nejvyšší, je nízký –. – Jako génus, vyniká i geniální národ vůbec: Řekové byli na poli činu jen o málo menší než na poli myšlenky, Římané naopak...; – omezení se pochází z omezenosti.

* * *

Kdo viděl vyšší exempláře pokolení lidského, nemůže nalézt už obzvláštní zálibu na obyčejném člověku; kdo poznal *Římány*, tomu musí být při pohledu na dnešní vzdělaný hmyz ošklivo, – nejen v mysli! ... Roma!: – Hrdá, jistá, sebevědomá, při tom prudká síla! hluboká přirozenost, pravdivost, rovnost ducha! – moralita většinou fakticky překonána, nebo do služeb praktického postavena, nebo na frázi redukována! –; heroismus, opovržení smrtí i životem, objektivní názor světový! dobrota, noblesa, velkomyslnost! a vznešenost, grandiosita, majestátnost! ... A teď popatřme na tahle moderní stáda!: vše naopak!! – ale šmahem!!! ... V každém Římanu byl element velikosti, – plebs šlechtitčejší než naše „šlechta“ –: i největší moderní lidé činí celkem dojem nízkosti! Pozorujíce Římány, máme iluzi, že nestojí před námi opičí potomstvo: pithekolog, vrátivší se z indických pralesů do Evropy, zajásá: „typ opice konečně nalezen!“ Poslechněme mohutně krásné, velebné zvuky latinského jazyka a hned potom slizké huhňání francouzské, hulvátské skřeky německé, unylé skřehotání slovanské – -: postačí úplně, abychom si učinili představu o duchu těchto národů, – – abychom pochopili, že je mezi národy co do ceny jejich poněkud rozdíl! ...

* * *

Jihoevropské národy vynikají nad severoevropské vůbec, – představují větší kvantum síly, – jsou dokonalejší. Zdánlivý rozpor mezi „ohnivostí“ jejich a chladností, „pomalostí“ jejich myšlení, – antická skulptura, Homér, – jeho první dojem na nás: stojaté bahno... –, – vysvětluje se tím, že, čím myšlení intenzivnější, tím jasnější, tím urovnanější, tím klidnější, – pravá síla je vždy klidná. Severní národy vynikají pouze poněkud větší šířkou a rozmanitostí, což při nedokonalosti jejich je jen chaotičností; neklidu z toho vzniklému děkují za větší „pokrok“ v jistých směrech; – mimo to okolnosti, že snáze mezi nimi vznikají velké výjimky – Severní „trvalost“ je vlastně defektem: co žije, mění a přetváří se rychleji, než co živoří... – Boj severu s jihem, – osa evropských dějin: – vyživší se jižní národové podlehnou silnějším teď barbarům severním, tito pak následkem

umírňujícího, vyjasňujícího, uklidňujícího vlivu jižního nebe se zdokonalují... atd. – Dnes se regenerační proces ten zastavil, – tj.: *celá Evropa hnije!* ...

2.

Znát *charakter* národu značí znát jeho ústavu, jeho politiku a historii... – Všechny *ústavy* jsou až do všech podrobností a zdánlivých náhodností nutnou emanací ducha lidu; nazývat ústavu špatnou značí negovat příčinnost; možno jen ústavy konstatovat, nikdy předpisovat: – každá reforma je jen dalším krokem vývoje; nezdar její svědčí, – jako u každého činu – , o její neoprávněnosti. – Distinkce, j. monarchie, republika, aristo-demokratie znamenají jednou to, podruhé ono, jsou jednou známkou vysokého, podruhé nízkého života, – nejsou ani pouze formami, jsou jen nedorozuměními a lžemi –. – Ještě více, než o jednotlivci, platí o národu, že jeho charakter je jeho osudem. *Osudy* podivuhodného abstrakta „národ“, – mnohem slabšího a křehčího a mnohem silnějšího a houževnatějšího, než je individuum –, jsou téměř zcela následek jeho ceny: moc náhody je v životě národů pranepatrná, moc okolností scvrká se zde na minimum, za to však je ZDE MOC STATEČNÉ VŮLE NEODOLATELNÁ...: – každý národ má, co zasluhuje... V několika ideách národu vlastních spočívá celá jeho velikost a ohromná hmotná noc... – Co je *historie*?: Boj několika *idejí*..., – ničeho jiného vzdálený pozorovatel nerozezná... Bylo by to možno, kdyby idea nebyla tím jediným, co existuje –? ...

3.

Aristokracie a demokracie jsou *korelata*: není aristokracie bez demokracie a naopak, všechny ústavy jsou aristo-demokratické – Co vládne, je nutně to nejmocnější a tím je lid, *povaha lidu* –, – může tím být třeba neschopnost lidu k vládě, jeho otrocký charakter: – „despocie“ je: vláda otrockých pudů lidu prostřednictvím despoty, – nebo despotů; nechá-li si lid despotii líbit, zaslouží ji, – je mu přirozená. Ale

demokracie může se jevit jen vládou nejsilnějších, nejlepších z lidu, z toho důvodu, že v tomto světě, jehož jméno je: boj o moc, není nic stejného: – absolutní demokracie byla by „u bohů“: – Rousseau –, ještě méně možná než u lidí: ve světě nejsou ani dvě vejce stejná, tím méně bohové; – anarchie byla by úplnou demokracií, – kdyby nebyla anarchií! Silnější vládou nad slabšími následkem už dojmu superiority, kterým na tyto působí, a následkem faktické větší moci, kterou jim vyšší jejich schopnosti získaly; ale „vládě nejlepších“ nutno rozumět cum grano salis: už v pojmu „nejlepší“ vězí pojem „nejlepší z něčeho“: homogenní může jen homogenní ovládat, – to, co chce ovládnout, musí být přizpůsobeno tomu, nad čím chce vládnout; – lid strpí nad sebou, – má respekt jen před tím, co mu konvenuje; – – každý národ má své zákony, dle nichž se dostane nahoru vždy jen určitý druh „nejlepších“, – ne nejlepší vůbec! – a často ani ne ti nejlepší tohoto druhu, – ti by už lidu nekonvenovali, tedy by *zde* nebyli nejlepšími..., – střežme se pojmové úzkoprsosti a slovíčkářství! – Jako aristokracie, je přirozená, nutná a existuje *vždy* aristoaristokracie, – *monarchie*, ať už pod jménem caesar, král nebo diktátor nebo prezident nebo konsul..., – forma není ničím, duch vším. – – V užším smyslu je demokracie *aktivní* vláda lidu: je ve skutečnosti možná jen u nejvyšších národů, – jen tito vskutku demokratičtí národové zasluhují jména „národ“ pléno sensu. – Tahle „národy“ zvaná moderní *stáda* mohou též dosáhnout demokracie, ale teprve tenkrát, až hovězí dobytek bude rozkazovat svým hospodářům, kde se chce pást a jaké stáje chce mít... –. Užší aristokracie je aktivní vláda *pouze* nejlepších! užší monarchie *uznaná* vládá jednotlivce. Opak monarchie nazývá se nesmyslně „republikou –: – Republika je totožná s užší demokracií, – „republika aristokratická“, – v užším smyslu –, je contradictio in adiecto, – smrdutá vůně.

4.

Podle charakteru lidu existují hlavně čtyři skutečné ústavy:
1. *Despocie*. Národ nízký vůbec: otrocký, stupidní. Poslouchá své

nejsilnější, – velikost ovládání slabých silnými je u všech národů nutně stejná, ale podle povahy jejich má vždy jiný ráz, formu, zakuklení –, neomezeně, bez protestu. Vláda lidové vůle k otroctví: vládne lid, jemuž je otroctví potřebou, – který by mu dal přednost před svobodou se všemi konsekvencemi... Středověké evropské národy. 2. *Maskovaná despocie*. Národ otrocký, ale temperamentnější: *národ křiklounský*. Aniž vskutku svobodu chce, křičí stále po ní, – neví, co chce; – nepokoje a plané revoluce v permanenci. Vláda otrockých a zároveň křiklounských pudů lidu: aby despocie posledním vyhovila, dává lidu zdánlivou svobodu, – *cumel*, aby nezlobil. Takovými křiklounskými národy je většina *novodobých evropských*; i plebs; i Kartaginci. *Parlamenty* jsou těmi *cumly*, – podobně jako tribuni plebis. 3. *Demo-aristokracie*: aristokracie demokraticky vládnoucí. Národ se svobodnějšími pudy, ale flegmatický. Nechá se klidně ovládat, nežádaje činného účastenství na vládě, – jen, není-li mu způsob její příliš proti mysli; vážná revoluce nutný následek nevládnutí v duchu lidu. Vláda lenivé samostatnosti lidu, Př.: dřívější Holanďané. Podobně má se věc s národy svobodnými i čilými, u nichž však jsou abnormně vyvinuty dobrovolně poslouchající pudy, kupř. poslouchání zákonů...: – Sparta. 4. *Demokracie* neboli intelektuální aristokracie. Národ svobodný, aktivní. Každý občan chce činně na vládě participovat: formálně vládne lid úplně, de facto však je nejlepšími, aniž to pozoruje, *intelektuálně* ovládán. Vláda intelektuálních instinktů; – ústava nejvyšších národů. Atheňané, Římané. – Římané byli národem *demokratickým* par excellence: „*populus romanus*“ byli *pouze* patriciové, – plebs sestávala z podmaněných národů; velkomyslný Řím dal jí občanské právo, – jinde byla by dostala otrocké řetězy.

5.

U nízkých národů odehrává se v podstatě vždy tento proces: – První stupeň: *Čilý*, – původně i nezřízený –, *boj nejsilnějších o nejvyšší moc*: – rychlé střídání se panovníků, – i dynastií, – královražda na denním

pořádku. – Druhý: Upevnění trůnu: – větší nimbus majestátnosti; lépe zregulovaná dědičnost monarchie. Tato tím krotčí a šlechtě méně nebezpečná: umožňuje znamenitě panování slabochů a od šlechty vychovaných loutek, s nimiž pak tato činí, co chce: *Nominální monarchie, faktická aristokracie*, – obyčejná evropská ústava. Značí *úpadek i šlechty*, neaspirující už po nejvyšší moci, ale toužící po pokoji, hledající moc lstí a ne bojem, podlézající překážky místo odstraňování jich...; – intriky, lichocení, patolízalství její „činností“; peníze, řády, úřady jejími ideály. Třetí: *Revoluce*. K ní vede úpadek šlechty na jedné, vzrůst lidu na druhé straně: Zlenivělá šlechta nedrží mu už tak pevně uzdy; jeho nejlepší elementy, nemohouce se pro stupidnost mocných, majících smysl jen pro zdání, stav a ne pro skutečné přednosti, zůstanou v něm, živíce jeho jitření; lid necítí už superioritu šlechty, vidí jen její bohatství a moc a chápe to jako nespravedlnost; král konspiruje obyčejně s lidem, nejlepší ze šlechty rovněž...: – zde je přírodní nutností revoluce, která se, dříve nebo později, nemůže minout cílem. – Pak nastoupí na místo shnilé nová, svěží aristokracie, – třeba po delší době, – až hesla, jimiž revoluce často zvítězila, j. „svoboda“, „rovnost“, vejdou v zapomenutí... –, se svěžím bojem o moc..., – a koloběh započne znova, – milé živoření je opět na dlouho garantováno. – U *vysokých*: – Typus Roma –: Vysoký národ vyvinul se z nižších útvarů: proto nemůže se ihned zbavit pozůstalosti své nízkosti, – *monarchie*. Tato má pak ostatně nutně jen velmi formální ráz; – římské království bylo téměř tak demokratické jako římská republika; – ale i forma překážela po vyslovené svobodě toužícímu lidu a padla. – Druhý stupeň: Čistá *demokracie*; *rozkvět* národu: velký ruch a expanze a vzrůst a život. V Římě dostoupil vrcholu za punských válek. Konec Kartága začátkem konce Říma: – Velký, intenzivní život může trvat jen poměrně nakrátko: co žije, zajde, vyživši se; nejmohutnější dub zahyne jednou; ale mizerné býlí věčně se plazí po zemi. – Třetí fáze: *Úpadek a konec*. Duch národu zemdlévá; heroické ctnosti mizí; cit pospolitosti se rozpadá...: – národ upadá oligo- a ochlo-, pluto-, mono- a anarchií stále hloub, až se rozpadne nebo stane kořistí silnějších... – S destrukcí národu nepo-

stupuje stejně rychle destrukce individuí. Jako Athény, tak Řím zrodil největší muže, když byl v úpadku. Velký muž v čele národa může kompenzovat vše ostatní: – *Hannibal*, který s punskými kramáři a zbabělým žoldnéřstvem ničil dvakrát, třikrát větší vojska strašných Římanů! *Friedrich Veliký*, který vítězně odolal skoro celé Evropě se svou „pruskou chátrou bez energie, bez ducha, beze cti“: Napoleon –! ... Ohromné zveličení imperii romani v době úpadku bylo nejvíce jen sklizní; – ale z valné části i následek faktické monarchie *Sully a Caesara*. – Vojíní Caesarovi a Sullovi byli zcela ještě rovni Quiritům z dob Hannibala a Pyrrha: oba imperátorové vzkřísili ještě jednou staré Římany na chvíli z hrobů..., – a od té doby plazí se jen různá prašivá *amphibia* po zeměkouli! ...

6.

Svornost a rozbroj jsou korelata. Jako koheze není bez vnitřního pohybu, – boje, jako je *následek* jeho, tak je jednotnost společnosti nemyslitelná bez vnitřních různic, rozbrojů, domácích válek..., – tak je *následek* jejich. *Tedy*, čím větší vnitřní boj v národu, tím větší životnost, tíha, pevnost, koherence, svornost národa; čím národ vyšší, tím nersvornější; doby, kdy je národ nepřátelům svým nejstrašnější, jsou dobami, kdy je nejrozervanější: – „chtít, aby byl lid statečný k nepřátelům a bojácný doma, znamená chtít nemožnost“: Montsq. – Ale jako *viditelná* koheze, přestoupivši určitý bod, povolí, tak i *politická* svornost národa. Kde je bod největšího života a svornosti, za nímž následuje už ihned *bod tání* národů? –: Zajisté nikoli tam, kde „přes všechny neshody a různice ubírají se strany svorně za společným velkým cílem“ ..., – nízký stupeň rozbroje a svornosti! –: Ale tam, kde existuje ještě síla, která dovede všechny divergentní části *násilím* pořád ještě držet pohromadě! Tohoto bodu dosáhli Římané za Sully, – Sulla byl tou silou! Cechové za husitských válek, – Žižka byl tou silou! ... – Ale jako hrubá koheze ustoupí pouze vyšší, neviditelné, tak politická svornost, pukne-li, ustoupí vyšší, ztěžka poznatelné intelektuální, – která je ovšem negací politiky...

7.

Velké národy jsou nutně malé –: vznešený duch, který je naplňuje, nemůže se roztáhnout jako plyn..., – zřídne-li, přestal být, čím byl. Vše vysoké je jen pro eximované; – národ, stavší se četným, stane se ordinárním; nad pět milionů vystoupivší národ přestane být národem a stane se *stádem*. Ve starověku byla to města, která si podmaňovala svět; dnes třesou se padesátimilionové kolosy před sebou jako děti..., – úzkost, úzkost, úzkost! – novodobá historie. Tahle evropská stáda jsou dvojnásobně opovržení hodna, že se stále ještě považují za národy... Co je mizernějšího, než vyčítá-li velký národ malému jeho malost?: – jen jedno; hanbí-li se malý za to, že je malý; – je dnes neocenitelnou výhodou být malým národem! – Jakou svobodu mohou mít tyhle masy? jakou jednotu v myšlení a jednání? jaké velké cíle? jaké nadšení? Proč se to obává o svou budoucnost, existenci? – vždyť to ani neexistuje! – a pak mohlo by to vědět, že se kokotice nedá vyplemenit! ... Italové a Němci považují své „sjednocení“ za čert ví jaký pokrok a štěstí, a zatím znamená to úpadek!: jen lenost a hniloba udržuje masy ty pohromadě! Tihle Gallové, Germáni, Italové, – dokud to mělo v žilách něco jako krev, dělilo se to na množství rasově téměř stejných, ale samostatných národů..., – život pudil je *od* sebe! ... Které jen příčiny, k čertu! mohly změnit jejich krev v syrovátku? kde je dostatečné vysvětlení té neuvěřitelné moderní hniloby? ... Teď to chce mít dokonce celou Evropu sjednocenu!–: správně!: bude-li totiž od jednoho národu celá podmaněna. Tento bude asi jedním z nejmenších...

* * *

Evropská politika stala se neinteresantní jak jen možno. Je nanejvýš lhostejné, co se dnes v Evropě děje. Budovat a zveličovat *evropské státy* je totéž, jako převážet kamení z jedné hromady na druhou a zas nazpět... Vždyť jsou to jen *stíny*! – a evropská „historie“ jen *stínohra*! ... – Ale stíny ty dělají se důležitými!! – a to necelých sto let po Napoleonovi, který všem těm naparujícím se nočním koboldům

tak skvostně našlehal..., – pánové se snad ještě pamatují? – – no ovšem! – něco takového se hned tak nezapomene! ...; – ale stíny ty mají i pud sebezachování! a jaký!/: ta bojácnost při každém kroku! ta tyranská nerozhodnost! ta inkomensurabilní evropská zbabělost!! stínům těm nechce se dokonce ani zemřít! – ono se to i brání!! „Ale každý mraveneček brání se a kouše, a co je dovoleno mravenečku, nemělo by být dovoleno evropskému státisku?“ –: Ale každý mraveneček má větší *raison d'être* než evropské státisko!

8.

Podstatou národů je bezohledný, všeho „altruismu“ prázdný egoismus: – radit národu k morálnosti znamená radit mu k sebevraždě –; podstatou egoismu je zaslepenost ve svůj prospěch –: tedy je podstatou národu bezmezná *sebeopředenost*. Nejnižší černošský kmen hledí na Evropany jako na červy. Zde je neskromnost dovolena, platí za ušlechtilou a provaluje se plným proudem. Bez ní je národ nemyslitelný; vyšší vlastenectví a národní hrdost jsou totožny. Národ, který by začal nestranně o sobě přemýšlet, byl by ztracen. Je dokonce nebezpečno říci národu, že vůdce národu nepřátelského je velkým mužem: – předně pro fascinující, atrahující vliv každé velikosti –; za druhé však proto, že budí se tím v národu pochybnost ve „spravedlivost jeho věci“, – a začátek pochybování je konec každé víry – – : – „kdo proti nám, *nám*, a naší spravedlivé věci něco má a bojuje, je *ničema*“! – tak konkluduje každý národ. Nejkratší cestou k povznášení národu je podporování jeho sebedůvěry, hrdosti, pýchy, domýšlivosti, zpupnosti..., – *zde* pouhá synonyma! Zrazovat národu „zpyšnělost“ značí zrazovat mu přílišné zdraví. Varovat národ, který stůně kořením se cizotě, před „domýšlivostí“, je totéž, jako varovat lenocha před přílišnou prací..., – a je známkou *hrůzné* politické *neschopnosti*... Národ, který se nepovažuje za nejprvnější, je jedním z nejposlednějších. – Jak shlíželi Řekové a Římané na všechny ostatní „barbary“! Opovržení Boerů ke všem ostatním národům je známé; jak je oprávněné, dokázala poslední válka! Angličané,

Francouzi, Italové atd. domnívají se vesměs, že nad ně není. Bude konec světa: – i *Michl* se rozpomněl, že je první na světě, nedávno se přišoural a, mačkaje čepici v ruce, s panenským úsměvem na lících pivem nabubřelých, šepotá sladce: „já jsem ten hlavní mezi vámi všemi!“ – k nemalému gaudiu ostatních.

9.

Co je *svoboda*?: Nespoutanost aktivity pasivitou. – Poslouchá-li kdo rád, je svobodný, – radost je aktivní; poslouchá-li z rozumu, je to nižší druh nesvobody; poslouchá-li s odporem, – vyšší její druh: otroctví. Je *vnitřní* a *vnější* otroctví: tam jsou pasivní instinkty jen psychologicky, zde i *vsutku* fyzicky odůvodněny. Největší část otroctví vnějšího dá se uvést na vnitřní, tj.: nesvobodnost je obyčejně jen naší mizerností: člověk *nemusí* téměř ničeho, čeho nechce. Čím duch vyšší, tím více ztrácí proň na významu vnější, získává vnitřní nesvoboda; sunt certi denique fines: – kdo, v „řetězech zrozen“, cítil by se svobodným, nebyl by mudrcem, jen otrokem. – Svobodnost a cena tvora je téměř totéž: cena spočívá především ve kvantu aktivní stránky; život musí se stále projevovat a nemůže se zastavit; a každý má osud, jaký zasluhuje... – – – Svoboda abstrakta „národ“, – v nejširším smyslu –, je abstraktní výslednicí všech svobodných instinktů všech jeho individuí. – *Politická* svoboda národa je výslednicí všech, svobodných *sociálních* instinktů všech individuí; – má smysl pouze relativně negativní: větší nebo menší nesvoboda: společenskost je druhem otroctví, – svobodný národ *contradictio in adiecto* –. Politická svoboda dělí se na vyšší a nižší: tato jeví se kupř. ve vládnoucích lidových míněních, mravech, zvycích, nižších institucích: ona v sebeřízení zákonodárství, ústavě, „zahraniční“ politice. Politická nesvobodnost dělí se na vnitřní, spočívající v *otrockém charakteru*, a vnější, spočívající v *ujařmení* národu jiným. Národ s otrockým charakterem zůstane otrockým, i kdyby nad polovinou světa vládl. Co prospěje mu činit, co mu libo, když ho jeho zbaběle otrocká mysl ani na krok neopustí? Co prospěje mu vlastní zákono-

dárství co všeobecné právo hlasovací, když všechny jím stvořené zákony a instituce jsou malicherné a úzkoprsé a otrocké? Zůstane-li národ takový zevně svobodný, je to znamením nezdravých poměrů: – jako je přirozené, aby národ s volným duchem sám sebe řídil, tak, aby národ s otrockou krví byl jinými řízen –. *Svobodnější* je nízký národ podmaněný; kdo neumí sám sobě rozkazovat, tomu je poslouchání potřebou; povahou svou nesamostatný lid je v poslouchání šťastný, tedy svobodný. Ponechají-li se mu nižší svobody, je v odvislosti spokojen; teprve, sahá-li se mu na privátní volnost, revoltuje. – *Vysoký* národ je trvale nemyslitelný bez vnější svobody: rasa spočívá na obyčejných, nefilozofických, *externích* jednotlivcích; a velká vůle a samovolné jednání je totéž: velká vůle musí nutně činit, co chce, – mezi obojím není příčinný vztah, jedno *vyčerpává* se druhým. Buď je vysoký národ i zevně svobodný, nebo přestane, dříve nebo později, vysokým být. Skoro vždy má vysoký národ dostatečné prostředky, svobodu si získat a udržet. Podlehne-li přece, může se velká jeho vůle vrhnout *na čas* jinam: oddá se intenzivnějšímu pěstění jednotlivosti; nebo stane se interní: přetvoří se v nenávisť a sny o pomstě... –: z toho vzniknou ony nejtvrďší instinkty, tak osudné vítězi: – kupř. přijde boerské sousto anglickému *krokodýlovi* po čertech draho! ... – Co je nejlepším známkou mohutného národa?: neztratí-li v porobě *brzo* své velké vůle: pokušení, vzdát se své *tíživé aktivity*, je zde tak svůdné, že jen největší nacionální síla mu na dlouho odolá...

10.

Podle přirozenosti lidské panuje *mezi národy* pouze hrubý, bezohledný, hrabivý, vši spravedlností prázdný, – tíživých pout morálního svědomí ponejvíce zbavený *egoismus*; – snad stane se za několik milionů let jemnější a ušlechtlejší, – dříve ne! –. Kdo nepochopí, že jen nejhrubší sobectví řídí politiku národů, zůstane in politicis věčně dítětem; v nepochopení tom má původ hrozná nesoudnost téměř všech lidí v politice –; fráze o mírumilovnosti, spravedlnosti, přátel-

ství mohou oklamat jen hlupce; – přátelství mezi národy jsou pouze nepříteli velká nepřítelství. Jedině ze stanoviska sprostého egoismu nutno národy oceňovat: národ, který se nezdá být sprostě sobeckým, je vždy *méně*, nikdy více: je *zbabělý*, nikdy spravedlivý. Existují pouze národové bojovní nebo zbabělí, dobyvační nebo hnijící. „Národ mírumilovný,“ – pohodlný břichopásek. Národ s trochou hrdosti v těle musí se svými sousedy žít v *nepřetržitě válce*. Válka je jediný možný projev velké národní síly; *pouze válka je činem národa*. Jediná ctnost národa je *mužnost* –, základní rozdělení národů je na národy, které sestávají z mužů a na národy, které sestávají z bab. K dobré myšlence je zapotřebí mužnosti jako k dobrému činu: učinit vědecký objev předpokládá muže, právě jako získat bitvu; staré báby, pokud víme, nevykonaly dosud nic znamenitého. Jako je „inteligence“ a „vzdělání“ refugiem nezdařených jednotlivců, tak „osvěta“ a „kultura“ refugiem nezdařených národů. Duševní plody národa politicky špatného jsou ještě horší než jeho činy –: jak by mohl tančit, kdo neudrží se na nohou? Je pravda, že je to pouze duch, kterým národové stojí, vítězí, nesmrtelnými se stávají... –: ale duch statečnosti, duch pevnosti, *duch heroismu!*

11.

Všechny spolky, aliance, *federace* svědčí o slabosti, o pohodlnosti, o nízkosti, o otroctví. Společenskost spočívá na federačním principu, tedy je otroctvím. Jednotlivci kupí se otrocky v národy, aby takto aspoň vzhledem k ostatním lidem mohli být svobodnějšími: – Kde se i *národy* federačně kupí, ztrácí pojem „národ“ smysl... Hrdý národ raději zhyne, než by se sklonil pod federační jho: – Federační státy jsou jen konglomeráty otrockých národů. Tyto koupily si za závislost zjevnou závislost sice skrytou, ale mnohem horší; podobají se lidem, kteří ze strachu před nemocemi učinili svým životním cílem pečování o zdraví –: „je velkou a nudnou nemocí zachovávat své zdraví příliš přísným režimem“: La Rochefc. Národ podrobený ví, na čem je; smíří se se svým osudem; zařídí své nároky podle to-

ho; obyčejně může se v užších mezích zcela slušně vyvíjet; tím spíše, že zbaven je větších starostí, – všechnu tíživou zodpovědnost přenechává vítězi; může být relativně šťastný, tedy svobodný. Národ federační musí při každém kroku brát tísnivé ohledy na každý národní hmyz, s nímž je spoután; trpět jeho nestydatostmi ve vědomí, že ho potřebuje; snášet všemožná pokoření, která si onen ve vědomí své nezbytnosti dovoluje...; život jediným přizpůsobováním a přiškrcováním se, takže vlastně pražádná volnost nezbude; – za to však stud a odpor a hnus před sebou...: – *život otrávený v ustavičném strachu, aby neztratil svobody, které nemá*, – život siamských dvojčat a trojčat a patertčat! ...: – – je bídnejší vegetování myslitelné?? ... – Podroben bývá národ obyčejně od mocného a cizího, federačně spojen se slabými a příbuznými: – s poslušáním mocného a cizího možno se smířit, poslušání slabého a vlastního, je nesnesitelná myšlenka. Cizí získává nimbem cizosti právě tolik na respektu, kolik získává příbuzný bližší znalostí na *odpornosti*. Muset žít pohromadě s tím, kdo je nám odporný, je nejhorším druhem žití: – o tom mohou vypravovat nejen provdané ženy, ale i federační národy...

12.

Politická *rovnováha* je negací politického *života*; je živořením na princip povýšeným; je řetězem galejníky vázícím za ideál považovaným; je poklesnutím k *nejordinárnější zbabělosti* a hnilobě; je vrcholem *kومي*. Zdá se, že lidem schází in politicis smysl pro komičnost: jak by jinak bylo možno psát o rovnováze vážná pojednání, – zde, kde je na místě jen k smrti se usmát?!! ... Několik pánů rádo by se zmocnilo opodál ležících bankovek..., – ale ach! nemohou! ..., – – – drží se přežalostně navzájem za šosy!! nikdo z nich neodvážá se vytrhnout, – jen krotce škube se to občas; přitom s andělsky čistým pohledem ubezpečují se vesměs svou „loajalitou“, – nikomu že ale ani ve snu nenapadne mít zálusk na ty peníze –, – a šilhají zároveň, nemohli-li by jeden druhému podrazit nohy; zahrnují se reverencemi

a lichoceními, šfouchající se při tom lokty a plivající si do tváří...: – může-li co přemoci směšnost tohoto obrazu dnešní rovnováhy, je tím jen hnus! – Komu není pojem „světové rovnováhy“ zcela jasný, znázorní mu jej ještě lépe každodenní výjev: – Několik pinčlů tahá se o střevo; ale žádný z nich neodváží se prudce trhnout, ze strachu, aby nebyl jiným kousnut: – a tak často drahnou dobu stojí ušlechtilí psíci, střevo v ústech, komicky, *nehybně jako sochy*, proti sobě, – jen z nerozhodnosti neudržitelný stav prodlužující... -: milé střevo je zatím uprostřed, jako jazýček na váze, ukazující, že je zde *rovnováha*..., tj.: že ZBABĚLOST VŠECH PINČLŮ JE SI ROVNA! ...

13.

Od pádu Římanů až dodnes panuje prostřednost, zbabělost, mizer-nost; malicherné kočkování se defenzivních státisek, – středo- a no-vověká historie; pud ke vzrůstu sice, ale žádný květ. Bez Arabů, Mongolů a Turků bylo by vše k zvracení; husitská, sedmiletá a na-poleonské války: tři lucida intervalla křesťanské Evropy; husitská válka: první velký čin po tisícileté hnilobě. Reformace: geniální ob-jev, že teatrální princezna není princeznou, ale dcerou *ševce*: – tím se Evropa pobavila asi 200 let. Geografické objevy a „koloniální politi-ka“, recte zámořské zlodějství -: sousedé byli evropským národům tvrdým oříškem; – proto šli rekovní Evropané ukazovat své hrdin-ství a ještě více svůj střelný prach indiánům a negrům. Následek: honba po zlatě a bohatství; následek: zkramaření Evropy, – Evropa stala se dnes jediným Kartágem, – středověk měl aspoň svou víru, novověk má jen peníze, – k tomu ovšem *kulturu*, – vhodný diadém pro zlaté tele, – par nobile fratrum! ... -. Následek: zežidovštělá Ev-ropa stala se *zbabělou* non plus ultra... Napoleon: poslední nezdaře-ný pokus vlítí život ve hnijící těleso. 19. století: vyspání se po napo-leonském rozčilení; – ale byl by už věru čas k probuzení! ... – – Vše dnes vegetuje, a vegetace považována za jediný druh žití. Jen obrana a žádný útok; jen strach před jinými, kteří jej mají ještě větší; jen pusillanimita; jen čekání, – vše ovšem pokřtěno morálními jmé-

ny..., – hubená kořist! A aby trocha toho ušlechtilějšího, co ještě zbylo, byla přehlušena, vynalezen hřmot továren a lokomotiv... Každá práce má dnes charakter nádenictví, – otroctví, – žebráctví..., – kterého se třeba ještě dožebrať. Vše požebráno; i to, co by mohlo být volno, vešlo ve formu otroctví; o to, co by si každý mohl vzít, se prosí: – všichni leží před sebou na břiše, a vzývá se to navzájem, a nikoho zde není, kdo by bláznivě ty přiměl ku vstání důkladným kopnutím! ... Všechny mužné ctnosti dnes národy a státy a státníky opustily, jenom chytrost, tj. umění lhát zbylo, – a i to je v úpadku: – i k dobré, tj. nestydaté lži patří zmužilost..., – ale dnešní diplomatické lži krčí se nesměle, jakoby se styděly a chtěly jít k zpovědi... Rády by státy toho hodně mnoho měly, ale činit k tomu něco se jim nechce; ono to chce mít vše bez obětí, – známka impotence! válčí to jen tenkrát, když se tomu nos do toho strčí; – nanejvýš dle babského pravidla: „nejlepší obrana je útok“, tj.: nejraději by to vůbec neválčilo a jen kramařilo. Jediný jejich cíl: učinit své stádo větším; jejich heslo: masa! masa! masa! Že by jim skutečná síla mohla jejich masový výpočet zmást, nenapadne je už ani ve snu! – zato strachuje se to velice velmi, aby Evropa nebyla podmaněna Amerikou, – jejími penězi totiž!!! Kdyby *tohle* bylo možno, pak by Evropa nezasluhovala, aby prašivý pes za ní zaštěkl!

14.

Nejlepším, co dějiny poskytují, je mohutné divadlo; tím je vždy jen nejsilnější projev největšího života, – *válka*; války jsou duší dějin. Hledat „dobro“ je absurdní; nalézt štěstí nemožno; nejcennější v tomto světě je ještě heroismus. Ti, kdož odsuzují válku jako vraždění, odsoudili tím sebe – jako zbabělce: tím pozná se muž, že opovrhne životem a smrtí; má tento náš bídňý živůtek tolik ceny, aby se o něm vůbec mluvilo? a není lepší zahynout „na poli cti“ rukou člověka, než následkem nečistoty bacily, nebo následkem zbabělosti stárím? Ti, kdož nařikají nad „ztrátou lidských životů“, nevědí patrně, že lidé jsou smrtelní: – buď je duch nesmrtelný, a pak je „smrt“

bezvýznamná; nebo je smrtí „konec“, – a pak je snaha, prodloužit tento vteřinový život, právě tak opovržení hodna, jako odsouzenec, prosící ještě aspoň o minutku strpení. Lid byl vždy lepší, než tyhle morální baby; pohlédneme jen, jak i dnes, kdy válka stala se hudlařstvím a řeznictvím, touží, aby už už stal se potravou pro děla! jak muselo být u silnějších ras a v lepších dobách! Vysokému národu je válka cílem; mír jen prostředkem; „si vis bellum, parapacem“, – mělo by být jeho heslem. „Válka, třeba vítězná, nemůže být cílem“ ...: – jsou lidé, kteří s tímto babským slovem souhlasí!! Kde je míra, která by změřila všechen užitek z jediné slavné války? Gram mužnosti je užitečnější než kilogram bohatství. Jediná velká tradice, jediná slavná válka dovede udržet národy po věky naživu a při síle; ale všechno bohatství neudrží národ shnilý. To, co tisíc let zachovává chuť k životu, co nítí stále a stále novou hrdost a sebevědomí a nadšení, co vzpružuje k nápodobení a novým činům a novému životu..., – to že není užitečné? ... I *bezprostředně* nese válka obyčejně dobré ovoce. Že by vysilovala a ochuzovala, je právě tak hloupé jako obvyklé řízení: Ne válka, ale *mír* vysiluje národy! Po válkách nastane obyčejně, – a u poražených častěji než u vítězů –, tak silný vzruch a vzmach a rozvoj, – i co do porodů –, že co nevidět všechny škody vyváží. Jaká úzkostlivost před maličkostmi, jaký strach před každým nebezpečstvíčkem vládne v době dlouho trvajícího míru! a po válce: jaká smělost rázem, jaká statečná podnikavost, jaká volnost jednání, – jaké osvěžení vzduchu! ... Otázka, je-li kdo přívržencem války nebo míru, dá se uvést na otázku, je-li přívržencem mužného a přímého, nebo zbabělého a podlého boje? „Válka, obchod a pirátství jsou trojjediné, neodlučitelné“: Goethe; – podle toho je „hospodářská“, – recte kramářská, – „politika míru“ *zlodějstvím*, válka loupežnictvím; – ale svět, život sám je loupežnictvím a zloděj jen zbabělým loupežníkem. „Mír“ je pouze zbabělou válkou jako nádivka zbabělého rvačkou, jako obrana zbabělým útokem. Co je válka?: *Velkolepý poctivý boj*, v němž vítězí statečnost a pevnost a heroismus a nejvyšší vlastnosti rozumu. Co je mír?: *Tichošlapy*, *parazitní boj*, kde především vítězí kramářská prohnalost, podlá ne-

stydlost a talent k ohýbání hřbetu... Kdo dá teď přednost míru, charakterizoval se dostatečně!

15.

Vojevůdcovství je vrcholem aktivního života. Kdo chtěl u starých národů něco ve veřejnosti platit, musel se osvědčit jako vojevůdce. Dnes je strategie řemeslem, – jako vše ostatní –, válka stala se břídlivostí a hnusným vražděním. Řemeslná strategie není strategií, vůdce musí být *velký*, *mediocribus esse strategis*... – Dvě vlastnosti hlavně musí mít velký vojevůdce: mohutnou, sebou jistou, zmást se nedávající aktivitu, a zvláštní objektivní kombinační talent a vášně. Samotná žádná z nich nepostačí; spojeny mohou být jen u velkého ducha: nic není tak vzácné jako vskutku velký vojevůdce. – Žádné principy nejsou tak špatně chápány jako strategické: k porozumění jim je nutný: myslící duch, zkušenost, fantazie: – málokde možno principy tak ztěžka „a priori“ vyvodit; skoro nikde nepostačí tak málo zkušenost bez hlubokého porozumění jako zde; nikde jinde není v té míře nutno, aby fantazie přišla kusé vždy zkušenosti na pomoc; – nikde jinde nezvrhne se studium tak snadno v pusté doktrinářství a slovíčkářství, jako zde..., – kdo s duchem nepřilíš vynikajícím seznámí se zde dříve s teorií než s praxí, je ztracen... –; – nikde nemá doktrinářství tak zhoubných následků. Vojevůdce, který není *veliký*, *kazí vždy* svou věc! Obyčejný stratég měl by zde, jako panovník a lékař, být více jen pro forma, – obzvláště v bitvě: – akce doktrinárního strátéga jsou znamenitě vypočitatelné, – největší výhoda pro nepřítele! Stálo by za zkoušku, jak by bitva dopadla, kdyby ji vůdce ponechal jejímu běhu; nebo kdyby činil úmyslně jen nezvyklé; nebo právě to nejhoupější: „postačí k obelstění chytráka, má-li jednat s úplně prostým, nechytřým člověkem“: Lichtenb., – nebo La Rochefc. –? – ale lidé jsou líní ke každému experimentování, tím více k tak nebezpečnému! – Vskutku veliký vojevůdce je ekvivalentní s celým vojskem: Než se stát k válce rozhodne, měl by si

předložit *především* otázku: „Máme na skladě vsutku velkého vojevůdce? – když ne Hannibala, tak *aspoň* Eugena Savojského? ...

16.

Bitva je sklizní celého tažení; je generální zkouškou, bylo-li toto dobré. Že tato rozhodující část války, *sama o sobě*, ze všech nejméně závisí na vojevůdci, neubírá tomuto významu: neboť *celkem* může k šťastnému výsledku jejímu přece jen valnou většinou přispět. Předně tím, že celé tažení dobře řídil; hlavní moment zde: psychologie vojska. Za druhé vlastními přípravami k bitvě: – bitva získává se často už den před ní. Za třetí co nejlepším řízením vlastní bitvy. To je možno v mnohem menší míře, než se obecně za to má, v mnohem větší, než kupř. Tolstoj myslí..., – jeho morální neschopnost k činům nemůže ovšem pochopit, co velký génius činu zmůže –. Na *minutióznosti* boje má vojevůdce jen nepatrný vliv; na *zápas* samotný může jen někdy částečně psychologicky působit; *ovládání* mas v boji *účastných* je v moderních a vůbec všech rozsáhlých bitvách z *větší* části nemožné, – ale i ta menší je něčím...! *raportování* je dodnes zdlouhavé a nespolehlivé; – ale vůdce má brát všechny raporty s rezervou..., – a účelem raportů není přimět generála k reagování na to, co sdělují, ale jen *orientace* jeho o stavu věcí, nutná, aby si mohl *vypočíst*, nač bude třeba reagovat tenkrát, až rozkazy jeho budou moci být uskutečněny; – všechny akce *minou* se často zamýšleným cílem; – ale častěji, – ovšem při nejlepším výpočtu –, dostihnou ho... – – – Ale vojevůdce může ke všemu, nač nemá ingerenci, přece jen ještě něčím přispět: – – udržováním dobrých styků se slečnou *Fortunou*..., ne, jako Napoleon, který se jí zošklivil, když dostal tlusté břicho! ... – Největší pozornost na vše, nejširší přehled přese vše, nejchladnější zření ke všemu; myšlení na všechny možné případy; matematicky jasné vidění všech možností; nezapomenutí vzdálenějšího pro bližší; činit vždy více než nutno, vše dříve než nutno, vše rychleji než nutno..., – hnát analýzu do krajnosti, – anticipovat nepřitele a předstihnout – sebe; činit vše s největší sugestivní emfází;

nenechat, pokud možno, žádnou část své síly zahálet, – žádné úsilí není ztraceno!: nedá se vždy vědět, kde je síla nejlépe upotřebena, – proto je dobře, aspoň někdy jí upotřebit! přitom zřetel, aby rezervní schopnost těchto bojujících oddílů tím co nejméně utrpěla. aby tím i popřípadě získala! stihnout střední linii mezi ofenzivou a defenzivou, aktivitou a připraveností na všechny možné případy, smělostí a opatrností, – mezi zřením k tomu, aby všude a stále bylo co nejintenzivněji jednáno, a zřením k tomu, že na jistých místech a v jistých okamžicích se akce nejlíp vyplácí; vycítění rozhodujícího momentu a momentů bitvy; znalost protivníka; především však všechny možné psychologické prostředky a sugesce; a pak též to, co z válečnictví činí umění: nepředvídaná, originální, „geniální“, všemožná lstivost, která tolik bitev Hannibalových a Caesarových rozhodla a která dnes tak zakrněla –: – je-li vše to spojeno, může vojevůdce vždy aspoň *polovinou* toho, co by mohl vykonat v *ideálním* případě, – kdyby všechny akce na něm závisely –, přispět k šťastnému výsledku bitvy v bitvě samé.

17.

Příčinou *pádu Napoleonova* bylo prostě, že, oč postupem času stali se jeho utlačení nepřátelé statečnější, o to jeho Francouzci zbabělejší. Všechno revoluční nadšení, největší muž, jenž jim stál v čele, impérium, bezpříkladná „gloire“, ba ani hmotné výhody..., – nic nemohlo přemoci jejich evropskou zbabělost! Nějaký ten *milínek* lidí, který je mohlo definitivní přemožení Evropy ještě stát. – ptá se hrdý národ na to? ... Římané po Cannae! „Ale Římanům hrozila v případě poddání se záhuba“ ..., – a Francouzům něco horšího: věčné živoření! ... Dokonce i po Etoges a Montereau byl by Napoleon spojení z Francie vytloukl, jen kdyby byl měl 80 000 vojáků místo 40 000 ..., ale i těch 40 000 bylo roztomilým galským dezertérům příliš! ... A přece nebyl Napoleon poražen, jen zrazen! ... „Spojencům by nepomohlo, i kdyby půl Francie obsadili,“ – řekl dříve Napoleon..., a... –? Napoleon opovrhoval „*želvami*“, tj. lidmi, jak se sluší a patří:

ale to vše bylo málo!!! ... Nadšené uvítání vracejících se Bourbonů v Paříži, – charakteristický tah lidstva vůbec! něco bližšího o tom říci brání bezmezný hnus! ... – Příklad Napoleonův ukazuje, že se s Evropou nedá vůbec nic velkého dělat, že Evropa nestojí za to, aby se velký muž pro ni namáhal! ...

18.

Žádná lidská moc není s to, *podmanit* čtyřmiliónový národ, který *za mnoho* stojí. Že jen *duch všude* rozhoduje, je a priori jisto; duch vynalezl všechny prostředky, zbraně, – hmotnou moc: že by mohl tvůrce být otrokem svého fabrikátu, je absurdní. Ze dvou kvantitativně stejných sil může být jedna tisíckrát větší než druhá, – kvalitou svou, – kdo pochybuje, ať zváží vodík a olovo! masa je vždy nespolehlivá; a síla dovede si po případě masu vždy zaopatřit. Tyhle miliónky evropských armád, tyhle tisíce plechových rourek, zvaných děla, mohou imponovat dětem a babám, – nikdy *mužům!* ale existují dnes mužové, kteří by, jako Sparťané, tázali se vždy jen: „kde je nepřítel?“ – a nikdy: „jak je četný?“ –?: v Evropě ne! ta je azylem pro staré babičky...; – ale v Jižní Africe. 250 000 lidí čítající národ odolal patnácteronásobné vojenské přesile přes půl třetího roku; konečně uzavřel, nepřemožen, z rozumné kalkulace do budoucnosti, *příměří*; kdyby byl z počátku, – na němž vždy nejvíce záleží –, bojoval tak dobře, jako později, byl by zvítězil. Friedrich V. ubránil se útoku skoro celé Evropy s pěti miliony *Prusů*; rachot válečných vozů národu ještě menšího uváděl ohromná vojska celé Evropy ve zběsilý útěk. Dějiny se opakují ve stále novém zakuklení: co bylo jednou možno, bude v podstatě možno vždy; věřit v absolutnost své doby je známkou hlupáků. Dnes bylo by geniálnímu duchu poměrně snazší paralyzovat účinky moderních zbraní *vědeckými* vynálezy, než bylo Žižkovi vymyšlení vozových hradeb proti železným rytířům; velký vojevůdce budoucnosti bude musit nutně být zároveň velkým vynálezcem; válka stane se vědeckou, – oduševněnou; bitva, kterou Mefistofeles získává *kouzly*, je obrazem bitev budoucnosti. „Uto-

pie!": Tolik mohlo už lidstvo pochopit, že od „utopie“ ke skutečnosti je jen krok! vyjímaje ovšem psychologické utopie: „sbratření lidstva“ je utopií, že se dostaneme na Mars, utopií není! Nehledě k nepředvídaným objevům, bylo by i dnes možno, aby heroický národ dovedl čelit každé moci známými prostředky. Jeden příklad: – Holanďané kupř. obávají se, že jim budou jejich kolonie Anglií ukradeny, že budou Německem anektováni. Nuže: – U Římanů tvořilo vojsko čtvrtinu obyvatelstva: *kdyby* mohli je Holanďané následovat, měli by cca. 1 1/2 milionovou armádu, která by se pak *nutně* vyrovnala legiím, která by pak nutně měla *svůj* způsob válečnictví, jako jej Římané měli, – a před kterou by dnešní ineptní soldateska německá zcela jistě žalostněji utíkala než ovce před vlkem. Spartané žili beze všeho luxu: *kdyby* je v tom Holanďané mohli napodobit, pořídili by si hravě za peníze luxu odňaté třikrát větší válečné loďstvo, než má Anglie. – Především bylo by samozřejmě nutno osvojit si římského a spartského ducha..., – vše ostatní následovalo by samo sebou. – Národ, který nemá aspoň zárodek ducha toho, nezasluhuje, aby se kdo nad osudem jeho rmoutil. Národ, který nemá odvahu říci si: „raději zemřít, než hanebně živořit“, – zasluhuje – hodně pohodlné a spokojené živoření. – Který je nejhorší druh živoření?: život dnešních malých evropských států. Že jsou Dánové, Srbové, Portugalci *nezávislí*, je komické: Právě tak neodvislé je dítě, které, chtějíc vidět nějaký spektakl, dostalo se do tlačenice a je teď sevřeno koleny dospělých: stojí sice na svých nohou, může tu a tam učinit krůček sem a tam, ale při tom dostává se mu odevšad nárazů, štlců, kopání..., – a nevidí nic; – dítě na ruce nesené nemůže sice svobodně používat svých nohou, – ale není strkáno – a vidí něco...! – „Raději být psem a štěkat na měsíc“: – Shaksp. – než malým evropským státem!

19.

Kdo hlásá, že by nemělo být národů vládnoucích a *podmaněných*, měl dříve vydat dekret, jímž se zrušuje zákon přírody, zvaný: „boj o moc“. Kdo nemá ceny o sobě, může ji mít jako nástroj jiného; kdo

neumí sám chodit, musí být veden – a přeje si toho; kdo neumí poslouchat sebe, musí poslouchat jiné, – a činí tak rád... –: – ale i ten, kdo toto vše dozná o jednotlivcích, nechce to doznat o *národech*!: – a přece jsou i mezi národy padouši, mrzáci, nepřičetní, idioti! ... Podmaňování národů je nejen přirozené, je nejen *celku* užitečné: – je obvykle prospěšné i národu podmaněnému: – Každý nevysoký národ je v závislosti poměrně šťastný, – závislost je pohodlná...; – neztrácejme ze zřetele, že člověk je nejspolečenštější, tj. nejotročtější zvíře, – že *otroctví* je jeho *element*! –. Je-li národ takový se stavem svým nespokojen, je příčinou toho zpravidla fantazie, jež vykouzluje ve vábné podobě vždy to, co právě nemáme...: – národu osvobodivšímu se maluje hrnce s masem. Dále: U národů *dekadentních* je ztráta neodvislosti často jediným prostředkem spásy jejich; – ještě častěji, než jednotlivcům, je národům to, čeho se nejvíce obávají, požehnáním! –. Co je příčinou hniloby národa?: že je samostatný a samostatnost nesnese: – je-li podmaněn, cessat effectus causa cessante...; závislost staví hráz zneužívání a plýtvání národní silou; koncentruje národ; vrací jej sobě a rozumu; – napomáhá jeho znovuzrození... Dekadentní národ, který zůstal, kupř. následkem rovnovážné zbabělosti, nezávislý, hnije dál a dál a otravuje vzduch kolem dokola..., – požehnání politické „humanity“! Dále je *utiskování* pro lenivý národ neocenitelné, každému však prospěšné. Čím útisk, – až k jistým vždy mezím –, tvrdší, tím tvrdší stává se národ. To, čemu se dnes říká utiskování, je směšná hračka a fraška. Vodí Anglie každého Ira, k národnosti své se hlásícího, na popraviště? Konfiskují Maďaři Slovákům šmahem jejich jmění a vyhánějí je pak z Uher? Kolonizují Němci každým druhým Polákem Porýní, jako to činil Karel Vel. se Sasy? ... Nuže!: *každé menší* pronásledování je směšnou lapálií, která může škodit jen národu ke kosti prohnílému a která musí jen trochu slušnému lidu prospívat –: tahle „persekuce“, česky: podporování, doléhá na konkrétní jednotlivce tak slabounce, že vyvolá stokrát více nevole, rozhorlení, vzteku, – patriotismu než stísněnosti a strachu a hmotných škod. *Nic užitečnějšího* nemůže národ, nepropadlý zcela vepřovému naturelu, potkat než

perzekuce. Perzekuce svědčí u persekvujícího o bezmezné omezenosti; obávat se jí může jen až k slepotě krátkozraká *zbabělost*! Dalekovidná nacionální politika má hledět *co nejvíce persekucí přivodit!* ...

20.

Národy v *přítomnosti* trochu slušně *ovládat* je nemožné. Ještě nejlépe dá se lid řídit ve stavu *vášně*, hlavně ve válce: Vášně má zjednodušující schopnost; nepřipouští vrtochy; snadno sice ustoupí jiné, – ale i ta se dá dobře předvídat. Panovníci, jejichž popularita klesá, sahají k válce. Všichni vážní, velcí politikové milovali válku: zhnusilo se jim darebné kramaření, zvané „politikou míru“, a chtěli jednou aspoň poněkud *skutečně* vládnout. – K určování *budoucích* osudů národů je jediný, tak celkem spolehlivý prostředek: *sílení národní vůle*. Toho však nedocílí se poučováním, „kulturou“, „zvelebováním“, spolky, tělocvičnými jednotami etc....: – ale boji, ale bouřemi, ale utrpením, ale *řekami krve!* ... – Kdo svůj národ miluje, nešetří ho –. – Chtít určovat budoucnost národu *zevními akcemi*, ve víře, že mu to a to „bude sloužit k dobru“, – je kreténství. Státník, který myslí, že svou politikou prospívá národu, je hloupý břídil. Každé dělání politiky je směšné. Zevní události a akce..., – ty jsou předně pro osud národu *vedlejší*: Národ nežije z cizí milosti, ale z vlastní vůle; – národ neumírá nikdy *vraždou*, ale proto, že *nechce* dále žít. Dále je prospěšnost zevních událostí *nepoznatelná*. Obvykle je národu prospěšné právě to, co platí všeobecně za škodlivé a naopak! Tvrdit: „ten a ten čin je národu prospěšný“, – je vždy hrozně stupidní: jaký následek bude mít jistý čin, dá se často téměř s jistotou říci; jaký následek onen, – málokdy; a na *tři* kroky jsme už úplně slepí. Bismarck protloukl se se svou lodičkou jakž takž každým úskalím; ale nedovedl zabránit, aby teď, – několik roků po jeho smrti –, nebylo dílo jeho ve všeobecném úpadku; a snad –, a pravděpodobně –, bude „německá říše“ neštěstím německého „národa“ ...; – ale i zde možno hádat jen pár staletí dopředu! ... – K čemu tedy celá komedie? Politika je střelením nazdařbůh, nerozhodnost

v ní absurdní, přílišné myšlení o všech možných následcích svrchovaně směšné, chytrost vyloučena, „politická *rozvaha*“ eufemismus *zbabělosti*... -, - SMĚLOST A HRDOST JEDINĚ MAJÍ NÁRODU UKAZOVAT CESTU; - a kdyby vše bylo ztraceno, zbude čest! - ale zbude-li národu čest, zbylo mu vše! ...

21.

Čím větší tyran, tím větší slaboch. Ukazuje-li panovník svou energii na svých poddaných, ukazuje pouze, že je bez energie: jeho vůli k vládě postačí málo. Špatný řemeslník, který se svým nástrojem špatně zachází: - ale národ je panovníkovi nástrojem, s nímž může, dobře-li s ním zachází, často neuvěřitelné vykonat. Aby byl národ panovníku dobrým nástrojem, musí být panovník národu „dobrým panovníkem.“

* * *

Lid cení vždy více osoby než věci: svého vůdce vždy více než ideu, kterou zastupuje. Moc idey má původ v moci osoby a mizí s ní. „Jen věc mějme na zřeteli a osobních kultů zanechme...“! - ohromný nesmysl! Vezměme národu osobní kultu a vzali jsme mu nejsilnější vzpruhu života! Ničím neškodí vůdce lidu věci své tak, jako když staví svou osobu *činem* do pozadí, kupř. přenechává-li slávu ze svých činů jinému. Není-li egoistní od přirozenosti, měl by jím být z *chytrosti*. - „Slepí géniové“: muži, kteří v sebeklamu, že věnovali život svůj „objektivnímu cíli, „svaté věci“, - ženou se za ním s prudkostí býka a rozbijí si obyčejně hlavy..., - protože nepochopili kardinální, podřízení se kategoricky vyžadujícího egoistního principu světa...

* * *

Získat si přízeň slečny *Fortuny* je též zásluha ..., - to věděl Sulla -: krásná tato bohyně nezamiluje se do ledakoho. „S géniem je příroda ve věčném spolku“, - řekl, přece jednou správně, Schiller -: - ale co je příroda?: soubor *duchů*! ... - Že je Fortuna vrtkavá, je hanebná

pomluva! – právě jako je pomluvou, že ženy vůbec jsou vrtkavé..., –
– když se jim konečně zhnusí lecjaký odpaděk od muže! ... Jak stálá
dovede Fortuna být, ukazují kupř. Caesar a Sulla...

* * *

„Národ, který *neprotestuje* proti křivdě, nemá cenu,“ ... -: ano! – ne-
protestuje-li *činy* nebo – *mlčením*! Všechny námitky, „ohrazení“,
„plamenné protesty“ jsou důkazem malomoci, jsou nedůstojností,
jsou nestydatostí, jsou špinavou nízkostí! ... „Ale mlčí-li lid, vypadá
to, jakoby nic proti křivdě neměl...!“ – nikdy, mlčí-li z hrdosti!: ml-
čení takové pozná se ihned od mlčení z netečnosti a je tou *nejstraš-*
nější hrozbou, jaká se dá myslet!

* * *

Sparta značí *pevnost*, *Roma* mimo to i *aktivnost* vůle: – odtud převaha
této. – Podobně: *Cato*, *Caesar*: *Cato*: V Římě zrozený typus Sparťana;
Caesar: nejkrásnější typus Římana. – Mimochodem: *Lichtenberg*
uvádí jako důvod proti fyziognomice, že *Pompeiiův* kuchař byl pánu
svému na vlas podoben -: ale právě to je důvodem *pro* fyziognomi-
ku!: Tahle nesamostatná, neschopná, chvástavá, impotentní, bídná
baba, jménem *Pompeius*, bývá s protivnou unanimitou až dodnes
nazývána „*Magnus*“!! ..., – dokonce od *Goetheho*! ... – *Goethe* byl
ostatně, – mimochodem –, ohleduplná, kompromisní, nemilitární, –
– krátce *zbabělá* duše...

* * *

Pozorujeme-li tváře v „elegantních“ ulicích velkoměsta, uvidíme
mezi stem jich sotva jednu s poněkud *mužným* výrazem..., – a ta
náleží obyčejně dělníku! Jak jinak ihned, přijdeme-li do dělnické
čtvrti nebo do vesnice! ... – Tvář „vzdělance“ charakterizuje zvláštní
matná, zbabělá potměšilost, – vzniklá hlavně z habituálního kon-
venčního usmívání, zdvořile pokryteckého tváření se a plachého
těkání očí... – Dělníci jsou dnes velmi skromní: chtějí *pouze rovnost*

s buržoazií! – Měli by jí odpłacet stejné stejným a jinak jí nenazvat než „*chátra*“!

* * *

Krátké, strnišťovité, trestanecké vlasy, dlouhé, většinu obličeje zakrývající vousy...: nanejvýš ušlechtilý vkus! A jak praktický!: *ještě* dnes rozezná se tím muž od ženy! – Z mužů staly se ženy, ale ze žen nestali se muži. U antických národů kvetla pederastie; u moderních za to láska žen k ženám! ...

22.

- Národ, který není hotov ztratit polovinu svých mužů a celé své jmění, jen aby ušel hanbě porážky, nestojí za haléř.
- Zachovávat mravy, kupř. náboženství, je jednou vznešené, po druhé nízké.
- Není otroka, který by v něčem pánu svému nevládl, ale velmi často je „pán“ větším otrokem svých otroků než jejich pánem.
- Zdravé tělo nestrpí mnoho parazitů: – proto je Evropa svými napolo sežrána.
- Kulturu pěstovat musí dnes každý národ, který chce žít; kulturu zahodit, který chce žít.
- Anglická ústava: kompromis nad kompromis, zbabělost nad zbabělost!: – ale kontinent vzal si ji za vzor!
- Nejpitomější, co bylo napsáno o boerské válce, pochází od pruských generálů; každý žurnalista, který jakživ neměl pušku v ruce, psal o ní chytřeji!
- Dříve sváděli gladiátoři v arénách pravidelné bitvy, dnes hledí se dva „siláci“ povalit na zem; dříve bylo najednou vpuštěno 500 lvů do cirkusu, dnes tleská zpitomělé obecnost jako šílené člověku, který zapíchl mizerného býčka.
- To je vlastností francouzského charakteru, že musí vždy dlouho hnít, aby nakrátko za něco stál.

- Tvorové, jako kentaurové, mořské panny, považují se za pouhé výplody fantazie, ale neprávem; vždyť i dnes žije zvíře, velmi rozšířené: polopes a polovůl ..., - a jméno jeho je Němec.
- Školy neboli továrny na výrobu idiotů.
- Chválit u vojevůdce, že je udatný, - chválit u průvodce po Alpách, že netrpí dýchavičností.
- Nejupřímnější a nejspolehlivější aliance jsou ofenzivní; ostatní jsou zde obyčejně proto, aby se nedodržely.
- „Dva krále vidím a jen jednoho osla“, - řekl Zarathustra, - zajisté nespravedlivě: z toho, že je kdo králem, nenásleduje ještě nutně, že by musel být oslem.
- Umět rozkazovat znamená: umět k poslušání donutit.
- Politické uvědomění a výška národu je totéž.
- Buď panovník, nebo ministr je páté kolo u vozu.
- Anglie, Německo, Unie..., - tlustí trpaslíci.
- Stupidní rozlišování mezi evolucí a revolucí!: evoluce je *pouze* řetězem revolucí, a popírat, že je revoluce evolucí, značí popírat příčinnost.
- Jednou z nejkrásnějších vlastností lidu je, že dá často v politice přednost zajímavému, sobě škodlivému divadlu před svým prospěchem.
- Čistá rasa, - čistý nesmysl.
- Silně vyvinutý cit pospolitosti u celého národu je už demokracií.
- V politickém životě vyskytuje se druh lidí, jejichž účelem je nastavovat za přiměřenou odměnu záda pro každý výprask, určený původně jinam; - a nejsou v opovržení! naopak!
- Neorganické státy jsou jen konglomeráty otrockých národů.
- Je-li dnes nehlopý Muhammedán nábožný, je to jen známkou špatného charakteru.
- Tenkrát zavládne v lidstvu jakási spravedlnost, až padouch, zapálivší kočce smůlu na ocase, dostane deset let těžkého žaláře.
- Jeden sedlák je vždy lepší než deset úředníků.
- Nadšení dnešních národů je jen nadmutí.

- Radit národu, aby byl obchodnější: radit mu, aby si osvojil psí charakter.
- Příčinou, proč panovníci upadají v nemilost lidu, nejsou tak vlastnosti zášť, jako vlastnosti opovržení vzbuzující: jen tam, kde slabost revoluční živly větrí, shrnou se, jako supové na zdechlinu.
- Není ztráta boerské svobody prostředkem bohů k *osvobození* Boerů od jejich křesťanské neagresivnosti, šetrnosti, měkkosti, slušících mohutným těm sedlákům jako lvu beránčí mekot –? ...
- Dříve se vyhledávaly pozice k vůli bitvě; v budoucnosti budou sváděny bitvy ještě jen o dobré pozice..., – jejich pouhé obsazení rozhodne už vše.
- Mluví se s opovržením o politickém prorokování; ale vezměme politice prorokování, a ani pes o ni nezavadí!
- Půl tisíciletí bylo nutné, aby vynález, na němž nejmocnějším lidem nejvíce záleželo, dostoupil dnešního primitivního stupně vývoje. – je zapotřebí ještě lepšího důkazu lenivé neschopností lidského ducha?
- Zdá se, že Friedrich Vel., ač nosil „nejšpinavější uniformu ze všech svých vojáků“, nepožíval přes to u svých poddaných menší úcty, než dnešní, bezvadně a nádherně ošacení potentáti!!
- Čím dříve Evropa Čínu rozdělí, tím dříve bude od ní nerozdělena podmaněna.
- Jednou z příčin, proč vyšší lidé jeví tak zhusta špatné porozumění pro politiku, je, že nejsou schopni učinit si dostatečný pojem o dominujícím otrockém smýšlení největší části lidí.
- Dnes je zvykem jen u inferiorních divošských národů trestat děti za zbabělost.
- Krátký, tlustý, mastný rozum německý.
- Jako v románech, chce lid i v politice, aby se něco dělo.
- Je vždy hanbou pro muže, musí-li se ženy samy živit; ale mizerností bezpříkladnou je, nechťejí-li jim muži k tomu dopřát dostatečné prostředky.

- Bitva je matematický příklad, jehož úkolem je vypočítat, jak by součet projevů síly A, i co do prostoru i co do času, byl větší než součet projevů síly B.
- Nejdůležitějším ve válce je psychologický moment: dostatečný důvod, že se naň dnes pranic nedbá!
- Dobyvačnost je špatná z toho důvodu, že lidé za to nestojí, abys si dal práci s jejich ovládním!
- Vše může si vítěz od přemoženého osvojit, jen ne vysokého ducha, který tomuto v prsou sídlí.
- Národ, který zrodil Goetheho, Friedricha Vel., Schopenhauera, Beethovena, Nietzscheho není špatný, neboť hnojiště, z něhož vyrostlo několik krásných květů, není hnojištěm.
- Kdo varuje národy před násilím, měl jim dříve poradit, jak by *vy-
padly* z tohoto světa v jiný, jehož podstatou násilí není.
- Lidstvo změnilo se v jedinou konfederaci..., tj.: celá země stala se otrockou kolonií pro lidstvo.
- Hrdý jednotlivec stydí se hluboce za každé sebeznásilnění; – dnešní státy, chtějí-li vést válku, navléknou vždy věc tak, aby dostaly první *políček*!
- Prostředek, jímž by dnes národ, dosti veliký k němu, sílu svou *zpateronásobnil*: – Kdyby napsal otevřeně na jednu stranu svého praporu: PRYČ S MORÁLKOU! – na druhou: „EGOISMUS!“

Ediční poznámka

Při zpracování Klímova textu jsme opravili tiskové chyby a zohlednili aktuální znění pravidel českého pravopisu. Modernizace pravopisu se týkala hlavně psaní -s-/-z- (např. ve slovech filosofie, charakterisovat, hypotesa atd.) a nahrazení podoby slovesa být ve 3. os. sing. jest/je. Interpunkci jsme ponechali většinou tak, jak byla v předloze, sjednocovali jsme pouze psaní výpustek. I jinak jsme zcela respektovali stylové, morfologické a lexikální zvláštnosti původního textu.

Redakce MKP

Ladislav Klíma

Svět jako vědomí a nic

Edice E-knihovna
Redakce Slávka Járová

Vydala **Městská knihovna v Praze**
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. vydání
Verze 1.0 z 6. 9. 2017

ISBN 978-80-7587-208-1 (epub)
ISBN 978-80-7587-209-8 (pdf)
ISBN 978-80-7587-210-4 (prc)
ISBN 978-80-7587-211-1 (html)